

somuncubaba

AYLIK İLİM KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ YIL: 31 • SAYI: 295 • MAYIS 2025 • ISSN:2791-9595

Gönül Fethi
Coğrafyanın Fethinden
Öncedir

Ali AKPINAR

Fetih
Rûhunu
Anlamak

Kadir ÖZKÖSE

Yûnus Emre'nin
Şiirlerinde
Allah İsm-i Şerifi

Mahmut KAPLAN

Bilim Öncüsü
Üç Müslüman
Âlim

İsmail ÇOLAK

Eyyûp
Sultan
Hazretleri

M. Nihat MALKOÇ

ISSN:2791-9595

9771302 080076 00267

DİVÂN-I HULÛSÎ MOBİL UYGULAMASI YAYINLANDI!

20.Yüzyıl Mutasavvıf Dîvân Şâiri
Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin
Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eseri
Mobil Uygulamaya Aktarıldı!

- Oku - İncele - Dinle
- Fihrist - Arama
- Sözlük - Kelimeler
- Dîvân Radyo
- Dîvândan Görseller

Android ve IOS
Platformlarından
Ücretsiz
İndirebilirsiniz.

ES-SEYYİD OSMAN
HULÛSÎ EFENDİ VAKFI

ANDROID & IOS İNDİR

Fâtih Sultan Mehmed: Geçmişten Günümüze Yaşayan Miras

Fâtih Sultan Mehmed, aradan geçen yüzyıllara rağmen Türk milletinin hâfızasında en canlı ideal olarak yerini korumaktadır. Bugün eğitimde öncü sayılan birçok kurumun temelleri onun dönemine dayanır. İstanbul'un birçok semtinde onun izleri hâlâ canlıdır. Erkek çocuklara sıkça "Fâtih" isminin verilmesi, halkın ona duyduğu saygının bir göstergesidir. Sayısız resmî ve özel kuruluş, sokak, köprü ve mahalle onun ismini yaşatmaktadır.

Fâtih Sultan Mehmed, yalnızca fetihleriyle değil, kurduğu yapılar ve geliştirdiği medeniyetle de yaşama-ya devam etmektedir. Halkının gönlünde derin bir yer edinen Fâtih, yeni kuşaklar tarafından da örnek bir lider olarak kabûl edilmektedir. Görülüyor ki, Fâtih Sultan Mehmed, geçmişten geleceğe uzanan bir bağlılık ve saygıyla hatırlanmaya devam edecektir. Tarihte pek çok yönetici zamanla unutulup gitmişken, Fâtih'e olan ilgi her geçen gün artmaktadır. Özellikle İstanbullular başta olmak üzere, birçok insanın hayatında onun bir izi vardır. İstanbul'un fethiyle birlikte "Fethin Babası" anlamına gelen "Ebü'l-feth" ve halk arasında çokça benimsenen "Fâtih" unvanlarını almıştır.

Fâtih bize en başta İstanbul'u ve diğer fethettiği toprakları miras bırakmıştır. Rumelihisarı, onun fethin öncesindeki ilk büyük eseri olarak Boğaz'da yükselmektedir. Şehrin kalbinde yer alan Fâtih semti ise onun yaptırdığı cami ve külliye adını vermiştir. Fethin ardından Hz. Muhammed (s.a.v.)'in sahabesi Hz. Eyyûb el-Ensârî'nin türbesi ve adına yapılan külliye de fethin mânevî yönünü temsil eder. Osmanlı padişahları, tahta geçmeden önce bu türbeyi ziyâret ederek kılıç kuşanma törenlerini burada gerçekleştirmişlerdir. Bu kutsal mekânlar, hâlâ eski rûhunu korumakta ve Fâtih'i hatırlatmaya devam etmektedir.

Fâtih döneminden kalma pek çok semt ismi hâlâ yaşamaktadır: Vefa, Akşemseddîn, Kocamustafapaşa, Mahmutpaşa, Molla Fenarî, Molla Gürânî gibi semtler, o dönemin önemli devlet adamlarının adını taşır. Meselâ Gedikpaşa, Gedik Ahmed Paşa'nın yaptırdığı hamamdan; Hocapaşa, Hoca Sinanüddîn Yusuf Paşa'nın konağından adını alır. Bu isimler, hem o dönemin hatırasını yaşatmakta hem de şehirle bütünleşmiş birer kimlik hâline gelmiştir. Fâtih Sultan Mehmed, sadece kendi yaptırdığı yapılarla değil, aynı zamanda devlet adamlarını hayır eserleri yapmaları için teşvik ederek İstanbul'u birçok eserle donatmıştır. Onun döneminde sur içinde 163, diğer bölgelerde ise toplamda 21 medrese, 32 hamam, 10 han ve kervansaray, 28 çarşı gibi yapılar inşa edilmiştir.

İstanbul'un devletin yönetim merkezi hâline gelmesiyle birlikte Fâtih, bugün İstanbul Üniversitesi merkez binasının bulunduğu yerde bir saray yaptırmıştır. Ancak kısa bir süre sonra Sarayburnu'nda Boğaz manzaralı yeni bir saray inşâsını emretmiştir. 1478'de tamamlanan bu yapı, Fâtih'in son yıllarını geçirdiği mekânlardan biri olmuş, bugün ise Topkapı Sarayı Müzesi olarak varlığını sürdürmektedir. Müzede sergilenen kitaplar ve sanat eserleri, onun bilgiye ve sanata verdiği değeri yansıtır. Kısacası, Fâtih Sultan Mehmed yalnızca bir hükümdar değil, aynı zamanda ardında yaşayan bir miras bırakan bir liderdir. Şehirdeki yapılar, semt adları, kültürel izler ve halkın gönlündeki yeriyse o, hâlâ aramızdadır.

Kurucusu

A. Şemsettin ATEŞ

Yaygın Süreli - ISSN:2791-9595

Yıl: 31 Sayı: 295 - Mayıs 2025

Yayın Tarihi: 01 Mayıs 2025

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Adına

İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni

Dr. Kemal DEMİR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

M. Hulûsi ERDEMİR

Yayın Editörleri

M. Nazmi DEĞİRMENÇİ

Hulusi KESKİNTEPE

Kapak Foto: Cemil ŞAHİN

Yönetim Yeri:

Çamlıca Basın Yayın Eğitim Sağlık Turizm İnşaat

San. ve Ticaret A.Ş.

Zâviye Mahallesi Hacı Hulûsi Efendi Caddesi No:

89

44700, Darende / MALATYA

Tel: (0422) 615 15 54 • Faks: (0422) 615 28 79

www.somuncubaba.net • bilgi@somuncubaba.net

Grafik Tasarım

Es- Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı

Dergimizi, Web Sayfamız ve Mobil

Uygulamalarımız Üzerinden Okuyabilirsiniz:

android

ios

06

Gönül Fethi Coğrafyanın Fethinden Öncedir

 Ali AKPINAR

"Mânevî fetih, maddî fethin temelidir. Onun için Mekke'nin fethi yirmi bir senelik bir çalışmanın sonucunda gerçekleşmiştir."

10

İman Zâfiyeti ve Amaç Kaybı

 Ramazan ALTINTAŞ

"Yüce Allah'a şuurlu ve bilgi temelli bir imân, kalplerin ve rûhların can suyudur, enerji kaynağıdır. Gençleri ve bütün inananları ayakta tutan, dirilten, coşturan, dirençlerini güçlendiren ve etraflarındaki umutsuzluk rüzgârlarına karşı onlara mukâvemet aşıl原因an işte bu imândır."

Somuncu Baba Dergisi'nin içeriğinde bulunan yazılar ile ilgili çıkabilecek olan hatalı bilgilerden dolayı dergi herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Yazıların sorumluluğu yazarlarına ilanların sorumluluğu ise reklam verenlere aittir. Dergimizde bulunan fotoğrafların ve görsellerin kullanılması ve kopyalanması yasaktır. Yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Somuncu Baba Dergisi'nin bütün telif hakları Çamlıca A.Ş.'ne aittir.

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK / Prof. Dr. Ali YILMAZ

Prof. Dr. Sebahat DENİZ / Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ

Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN / Prof. Dr. Ali AKPINAR

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ / Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI

Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL / Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE

Prof. Dr. Mahmut YEŞİL / Prof. Dr. H. İbrahim ŞİMŞEK

42

Tarihî ve Kültürel Yapısıyla Eyyûp Sultan Hazretleri

✍ M. Nihat MALKOÇ

"Akşemseddin'in Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin mezarı olarak gösterdiği bu bölgeye İstanbul'u bir İslâm şehri yapan Fâtih Sultan Mehmed, 1454 yılında bir türbe ve 1459 yılında İstanbul'un ilk selâtin camiini inşâ ettirmişti. Böylece Eyyûp bir mânevîyat merkezi olma yolunda büyük atılımlar gerçekleştirmiştir."

62

İslâm Kardeşliğine Zarar Veren Davranışlar

✍ Mehmet SOYSALDI

"İslâm, mü'minler arasındaki kardeşliği kuvvetlendirip devam ettirmek için selâm, sevgi, saygı, hoşgörü, yardımlaşma ve dayanışma gibi ilkeleri getirmiştir."

82

İstanbul'a Güzelleme

✍ Ali ÖZKANLI

"Edebiyatçılar İstanbul'u çok sever. Şiir, hikâye, deneme, roman yazıp da İstanbul sevgisinden bahsetmeyen şair ve yazar hemen hemen yok gibidir. Dünyanın en güzel şehirlerinden biri olan İstanbul'a elbette kalem erbabı da lâkayt kalamazdı, nitekim kalmadılar."

Fâtih Sultan Mehmed: Geçmişten Günümüze Yaşayan Miras.....	1
Kemal DEMİR	
Gönül Fethi Coğrafyanın Fethinden Öncedir	6
Ali AKPINAR	
İman Zâfiyeti ve Amaç Kaybı	10
Ramazan ALTINTAŞ	
Fetih Rûhunu Anlamak	14
Kadir ÖZKÖSE	
Yûnus Emre'nin Şiirlerinde Allah İsm-i Şerifi	20
Mahmut KAPLAN	
Soyadımız Türkiye	25
Bestami YAZGAN	
Eski Malatya Milletvekili Talat Zengin ile Roportaj.....	26
Musa TEKTAŞ	
Fetih Destanı	33
Yusuf DURSUN	
Esrâr-ı Hakîkatsin Ef endim.....	34
Vedat Ali TOK	
Temizlik Bizim İçin Ne İfade Eder?	36
Enbiya YILDIRIM	
Özür Dilerim.....	41
Bekir OĞUZBAŞARAN	
Tarihî ve Kültürel Yapısıyla Eyyûp Sultan ve Eyyûp Sultan Hazretleri	42
M. Nihat MALKOÇ	
Feth-i Mübin İstanbul.....	47
Celalettin KURT	
Eğri Fethinin İstanbul'a Armağanı Bir Gönül Eri: Abdülmecîd-î Sivâsî.....	48
Fatih ÇINAR	
Bilim Öncüsü Üç Müslüman Âlim.....	52
İsmail ÇOLAK	
İyilik Yolu	57
A. Sami BENLİ	
Fatih Sultan Mehmed Han'ın Fütûhâtı ve Batı Dünyasının Hezimetini	58
Rasul KESENCİLİ	
İslâm Kardeşliğine Zarar Veren Davranışlar	62
Mehmet SOYSALDI	
Hulûsi Efendi'nin "Nasîhat" Şiirinde Karşılık Beklemeden Bütün Canlılara El Uzatmak.	66
Oğuzhan AYDIN	
Aslan Mehmetçik	69
Ramazan PAMUK	
Çeşm-i Cihân'a Ağıt... ..	70
Bilal KEMİKLİ	
Hacnâme: Huzurda Bir Kutlu Mevsim	72
Yusuf HALICI	
Haciveyisâde Mustafa Efendi Merhamet Aşlırdı	74
Aydın BAŞAR	
Yaşlanmak/Yaş Almak	78
Erol AFŞİN	
Eyyûb Sultan Hazretleri	81
Halil GÖKKAYA	
İstanbul'a Güzelleme	82
M. Nuri YARDIM	
Yüreklere Sevgi Tohumu Ekelim.....	86
Ali ÖZKANLI	

ای گوئل خاکه ایرینن خاک ایلد بکساده اولاگور طر تو شوب درید الزهی ایلد سرزان اولاگور
 نه گرن فانی جهاننک وارینه شاد اولغینک دوست وصالنه یئوب صدوره ایلد خندان اولاگور
 بو اهل اص ایلد گیدیز اول جهانان ایلد ارینه صویر نوب وار لغانی عشق ایلد عزیزان اولاگور
 اشقه بردن برگوز آج که گوره سله سردیگی باقوب اول صاف جهاد مست و حیدان اولاگور
 توب یار اولام دیر ایسه ک بورن گوئل بوری سن قول د زبان اول بن لایم اهلیمان اولاگور

ای خاوصی دوستی ایلد سن مسافر هر زمان فوندر ووب دیرن نختنه صاحب مهران اولاگور

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi (k.s.)

1. *Ey gönül hâke eriş hâk ile yeksân olagör
Tutuşup derd-i İlâhî ile sûzân olagör*
2. *Ne gerek fânî cihânın varına şâd olmağın
Dost visâline yetip sıdk ile handân olagör*
3. *Bu libâs ile gidilmez ol cânân illerine
Soyunup varlığını aşk ile uryân olagör*
4. *Başka yerden bir göz aç ki göresin sevdiğini
Bakıp ol sâf cemâle mest ü hayrân olagör*
5. *Kurb-ı yâr olam der isen yürü gönül yürü sen
Kul-ı derbân olu[ben] lâyıık-ı ihsân olagör*
6. *Ey Hulûsî dostu eyle sen misâfir her zamân
Kondurup dil tahtına sâhib-i mihmân olagör*

Nesre Çeviri

1. *Ey gönül! Toprağa ulaş, toprakla karışmaya bak. İlâhî aşk derdi ile tutuşup yanmaya bak.*
2. *Geçici olan şu cihanın varlığına sevinmenin ne gereği var. Doğrulukla dosta kavuşup mutlu olmaya bak.*
3. *O sevgili diyarına bu varlık elbisesi ile gidilmez. Varlığını soyunup aşk ile çıplak olmaya bak.*
4. *Başka yerden yani gönülden bir göz aç ki sevdiğini göresin. O temiz ilâhî tecellilere bakarak kendinden geçmeye ve hayran olmaya bak.*
5. *Ey gönül! Sevgiliye yakın olayım dersen yürü, ona kapıcı kul olup ihsanı hak etmeye bak.*
6. *Ey Hulûsî! Sen dostu her zaman misafir eyle. Onu gönle misafir edip ev sahibi olmaya bak.*

Nesre Çeviren: Prof. Dr. Nihat Öztoprak

Gönül Fethi Coğrafyanın Fethinden Öncedir

Fetih, "açma-açış" anlamına gelir. Fâtiha, "açıcı" demektir. Hayat kitabımız Kur'ân, Fâtiha Sûresi'yle başlar. Çünkü Kur'ân, o sûreyle başlar, açılış o sûreyle yapılır. Fâtiha Sûresi, Ümmü'l-Kitab/Kitabın Anası-esası'dır. Zira Kur'ân, bir anlamda o sûrede özetlenir. Sûre, hem Kur'ân'ın özü-özeti hem de açılış sûresidir. Bir bütün olarak ilk inen sûre de Fâtiha Sûresi'dir. Namazın her rek'atında Fâtiha okunur, günlük hayatta da Müslümanlar en fazla bu sûreyi okurlar. Onların Rablerine ellerine açtıklarında ilk okudukları duâ, bu mübârek sûredir. Şâfiî mezhebine göre cenâze namazında da bu sûre okunur. Mü'minler, öldükten sonra da arkalarından okunacak Fâtihaları beklerler. Buna göre Kur'ân, Fâtiha ile başladığı gibi, hayat Fâtiha ile devam eder, bu dünyadan göçüp gittikten sonra da Fâtihalar okunur ve okunması beklenir.

Kur'ân'ın bir başka sûresinin de adı Fetih Sûresi'dir, bu sûre "Şüphesiz Biz sana açık/büyük bir fetih verdik." âyetiyle başlar. Âyette, Hudeybiyye Barış Anlaşması açık ve büyük fetih olarak isimlendirilmiştir. Çünkü Kur'ân'ın asıl hedefi gönüllerin fethidir. Müşriklerle barış anlaşmasının imzalanmasıyla insanlar sâlim kafayla İslâm'ı inceleme ve öğrenme imkânı bulmuşlar ve kısa zamanda kitleler hâlinde Müslüman olmuşlardır. Âyetin bu anlaşmadan iki sene sonra fethedilen Mekke fethine, Hayber'in fethine ve sonraki fetihlere işaret ettiği de söylenmiştir. Bu âyet tarih boyunca Müslümanların sancaklarını süslemiş, sancaklara bu âyet yazılır olmuş, askerimiz bu âyetten aldıkları ilhamlarla fetihden fethine koşmuş, mehterimiz bu âyetle askeri coşturan marşları söylemiştir. Fâtiha Sûresi gönüllerin fethine mü'mini hazırlarken, Fetih Sûresi de hem gönüllerin hem beldelerin fethine hazırlar.

Zafer anlamına gelen ve sûre olarak en son inen sûre olan Nasr Sûresi'nde de, "Allah'ın yardımı ve fetih geldiğinde..." buyrulur fetih bahsedilir. Fâtiha Sûresi'nde, fetih kavramı açıkça geçmez, Fetih ve Nasr

"Mânevî fetih, maddî fethin temelidir. Onun için Mekke'nin fethi yirmi bir senelik bir çalışmanın sonucunda gerçekleşmiştir. Yüce Allah isteseydi, İslâm'ın ilk yıllarından itibaren Mekke'nin fethini müyesser kılardı. Ama öyle olmadı. Fethin hak edilmesini istedi."

Sûresin'de ise fetih kavramı açık olarak geçer. Zira Fâtiha Sûresi'nde tevhidin temel ilkeleriyle mânevî fethin temelleri atılır, diğer iki sûrede ise beldelerin fethinden, yani maddî fetihden bahsedilir. Mânevî fetih ise gözle görülmez, onun için Fâtiha ismi sûrede açıktan geçmez. Ama kâmil anlamda fetih için gönüllerin fethi/mânevî fetih de önemlidir, beldelerin fethi/maddî fetih de gereklidir. Çünkü imanlı gönüllerin, yüreklerinde taht kuran iman gereği Müslümanca bir hayatın yaşanabilmesi için fethedilmiş beldelere/vatan ihtiyaç vardı. Onun için Yüce Rabbimiz âyetlerinde, "Benim arzım geniş, Ben arzımı sâlih kullarıma miras bıraktım." buyurmuş ve insanı da yeryüzünün halîfesi kılmıştır.

"Ben yeryüzünde bir halîfe var edeceğim..."¹

"Ey inanmış kullarım! Benim yarattığım yeryüzü geniştir. O halde güven içinde olacağınız yere gidip yalnız Bana kulluk ediniz."²

"Ey inanan kullarım! Rabbinize karşı gelmekten sakının; bu dünyada iyilik yapanlara iyilik vardır. Allah'ın yarattığı yeryüzü geniştir. Yalnız sabredenlere, ecirleri sonsuz olarak ödenecektir."³

"And olsun ki, Tevrat'tan sonra Zebur'da da yeryüzüne ancak iyi kullarımın mirasçı olduğunu yazmıştık."⁴

Mânevî fetih, maddî fethin temelidir. Onun için Mekke'nin fethi yirmi bir senelik bir çalışmanın sonucunda gerçekleşmiştir. Yüce

Allah isteseydi, İslâm'ın ilk yıllarından itibaren Mekke'nin fethini müyesser kıları. Ama öyle olmadı. Fethin hak edilmesini istedi. Onun için Peygamberimiz, sıfırdan başlayarak on üç yıl Mekke'de davet mücâdelesine hiç ara vermeden azim ve kararlılıkla devam etti. Ardından hicret gerçekleşti, bu sefer sekiz yıl Medine'de gönüllerin fethine yönelik mücâdele devam etti ve nihâyet Mekke fethi müyesser oldu. Yirmi üç yılın sonunda vefât ettiğinde Müslümanların sayısı yüzbinlerle ifade edilir oldu, İslâm devletinin sınırları/vatan toprağı iki milyon kilometrekareye ulaştı. Demek ki önce gönüllerin fethi için çalışılmalı, gönüllerin fethi gerçekleştiğinde beldelerin fethi gelecektir. Yürek Fâtihleri oldukça, mânevî fetihlerle beraber maddî fetihler de müyesser olacaktır.

İslâm coğrafyasına ve tarihine baktığımızda gönüllerin fethinden sonra ya da gönüllerin fethiyle birlikte fethi gerçekleştirilen coğrafyalarda, İslâm düşmanlarının bütün engellemelerine rağmen Müslümanlar yaşamaya devam etmişlerdir. Ancak maddî fetihlere ağırlık verilen coğrafyaların bir kısmında Müslümanlar yok denecek duruma düşmüşlerdir. Onun için gönüllerin fethi demek olan mânevî fetih önceliklidir ve önemlidir.

Maddî ve Mânevî Fetihlerle Fetih Gününe Hazırlanmalı

Ne var ki aceleciliğı ile bilinen insan, mânevî fetihleri gerçekleştirilmeden maddî fetihlere erişmek ister. Evet, mânevî fetihler kolay değildir; azim ve kararlılıkla, sabır ve sebatla mücâdele gerekir. Kur'ân'ın aydınlığında, Kur'ân ile cihadı kesintisiz sürdürmek gerekir. Şimdi cihad ile ilgili yüzlerce âyetten birkaçını okuyalım:

*"İnananlar, ancak Allah'a ve peygamberine inanmış, sonra şüpheye düşmemiş; Allah uğrunda mallarıyla, canlarıyla cihat etmiş olanlardır. İşte onlar doğru olanlardır."*⁵

"Ey İnananlar! Allah'tan sakının, O'na

*ulaşmaya yol arayın, yolunda cihat edin ki kurtulasınız."*⁶

*"Allah uğrunda hakkıyla/gereğı gibi cihat edin."*⁷

*"Hak uğrunda cihat eden, ancak kendisi için cihat etmiş olur. Doğrusu Allah, âlemlerden müstağnîdir."*⁸

*"Ama Bizim uğrumuzda cihat edenleri elbette yollarımıza eriştireceğiz. Allah şüphesiz, iyi davrananlarla beraberdir."*⁹

*"Yoksa içinizden Allah cihat edenleri ve sabredenleri ortaya çıkarmadan cennete gireceğinizi mi sanıyordunuz?"*¹⁰

*"Sen, inkârcılara uyma, onlara karşı Kur'ân ile olanca gücünle savaş."*¹¹

Âyetlerde öne çıkan hususları şöylece özetleyebiliriz:

Cihad, Allah yolunda olmaktan alıkoyan nefis başta olmak üzere bütün düşmanlarla dille, malla, canla mücâdele etmenin adıdır. Allah için savaş da cihadın bir aşamasıdır.

Yalnızca Allah yolunda, O'nun rızâsını kazanma uğruna cihad, mü'min olmanın temel şartlarından biridir.

Cihad, Allah için can ve malla yapılan bütün fedakârlıkların adıdır.

Dünya ve âhirette kurtuluşa ermek için, dünyada izzete âhirette cennete ermek için cihad kaçınılmazdır.

Cihadın hakkının verilebilmesi için, yapılan eylemin Allah için olması ve yapılabilecek bütün gayret ve çabanın ortaya konulması gerekir.

Cihad, mü'minin kendine yatırımıdır, cihad eden kendi izzet ve cennetini hak etmiş olur.

Cihad, dosdoğru yolda kalmanın yoludur. Allah'ın doğru yolunda olanların yürüyüşüdür.

Cihad, dünyaya geliş amacımız olan

imtihanın gereğidir. Her sorumlu insanın tâbi tutulduğu kutlu sınavın en zorlu sorusu cihaddır.

Önce mal ile cihad gerekir, ardından canla cihad gelir. Malından fedakârlık yapamayanların canlarından geçmesi zordur.

Kur'ân'ın en büyük cihadı, Kur'ân ile yapılan cihaddır. Onun için mü'minler Kur'ân'ın rehberliğinde ve onun evrensel mesajlarının aydınlığında bu kutlu yürüyüşlerini sürdürmelidirler. Zira Peygamberimiz (s.a.v.)'in ifadesiyle, cihad, kıyâmete kadar devam edecektir.¹² İşte rahmet ve savaş Peygamberi (s.a.v.)'nin konuyla ilgili hadislerinden bir kısmı:

*"Mücâhid nefsiyle cihad edendir."*¹³

*"Mü'min kılıcı ve diliyle cihad eder."*¹⁴

*"Müşriklere karşı mallarınız, nefisleriniz ve dillerinizle cihad edin."*¹⁵

*"Cihadın en fazîletlisi zâlim sultanın yanında hakkı söylemektir."*¹⁶

*"Kim onlarla eliyle cihad ederse o mü'mindir, kim onlarla diliyle cihad ederse o mü'mindir, kim onlarla kalbiyle cihad ederse o mü'mindir."*¹⁷

Öyleyse fetihlerin anası olan Mekke Fethinden alacağımız ilhamla, büyük fâtil Hz. Peygamber (s.a.v.)'in önderliğinde fetih ordularının bir neferi olmaya gayret edelim. Elimizden ne geliyorsa,

Allah için ve Allah yolunda harcamasını bilelim ve kendimizi fetih/hüküm gününe hazırlayalım.

*"Hükümün verileceği gün/Yevmü'l-Fetih inkârcılara ne inanmaları fayda verir ve ne de ertelenirler."*¹⁸

*"Birine ölüm gelip de; 'Rabb'im! Beni yakın bir süreye kadar ertelesen de, sadaka versem, iyilerden olsam.' diyeceği zaman gelmezden önce, size verdiğimiz rızıklardan sarfedin. Bir canın eceli gelip çatınca, Allah onu asla geri bırakmaz; Allah, işlediklerinizden haberdardır."*¹⁹

Dipnot

*Prof. Dr. Ali AKPINAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi. 1.2/Bakara, 30.

2.29/Ankebût, 56.

3.39/Zümer, 10.

4.21/Enbiyâ, 105.

5.49/Hucurât, 15.

6.5/Mâide, 35.

7.22/Hacc, 78.

8.29/Ankebût, 6.

9.29/Ankebût, 69.

10.3/Âl-i İmrân, 142.

11.25/Furkân, 52.

12.Mecmau'z-Zevâid, I, 106.

13.Tirmizî, Fezâ'ilü'l-cihâd, 2.

14.Müsned, III, 456.

15.Müsned, III, 124; Ebû Dâvûd, Cihâd, 17.

16.Ebû Dâvûd, Melâ'im, 17; Tirmizî, Fiten, 13.

17.Müslim, İmân, 80.

18.32/Secde, 29.

19.63/Münafikûn, 10-11.

Gençlik Yaşlanmasının Temel Sebepleri: “İman Zâfiyeti ve Amaç Kaybı”

“Yüce Allah’a şuurlu ve bilgi temelli bir imân, kalplerin ve rûhların can suyudur, enerji kaynağıdır. Gençleri ve bütün inananları ayakta tutan, diriltten, coşturan, dirençlerini güçlendiren ve etraflarındaki umutsuzluk rüzgârlarına karşı onlara mukâvemet aşılâyan işte bu imândır.”

İslâm dünyası, iki milyara merdiven dayamış bir nüfusa sahip. Bu nüfusun kâhir ekseriyetini gençler oluşturuyor. Hâlâ buna rağmen İslâm dünyasının kendi aleyhine yönelik askerî, fikrî, kültürel ve siyâsî saldırılar karşısında mukâvemet gösterecek güçlü bir iradesi yok. Bunun temel sebeplerinden birisi birçok ülkede halk desteğine dayanmayan iktidarların varlığı ve ekonomilerin dışa bağımlılığı. Maalesef bu ülkelerin çoğu, ABD ve Batı ülkelerinin vereceği yardımlarla ayakta duruyor. Böyle olunca zengin olan ülkeler, fakir ülkelerin hemen hemen bütün kurumları, rejimleri ve güvenlikleri üzerinde söz sahibi oluyor. Paraya sahip olanlar siyâsete, siyâsete sahip olanlar dünyaya hâkim oluyor. Ne yazık ki, çoğu Müslüman ülkenin durumu bundan farklı değil. İslâm ülkeleri halkın irade beyanına dayalı iktidarlarını oluşturmadığı, maddî refahlarını öz kaynaklarından sağlamadıkları müddetçe tam bağımsızlıklarını garanti altına almaları imkânsız görünüyor. Bu sebeple, sömürgeci ülkelerin emir kulu olmaya devam ediyorlar.

Gazze soykırımı karşısında İslâm dünyasının çaresizliği bunun en açık örneği. İslâm İşbirliği Teşkilâtı'na üye olan ülkeler ortak bir boykot kararı bile alamadılar. Aksine bazı ülkeler Siyonistlerle dirsek teması hâlinde bulunmaya devam ediyor. Siyonist soykırımcı bu dirsek temasını Gazzeli Müslümanların direnişini kırmak için havadan attıkları bildirilerde de ortaya koydu. İşgalci İsrail Gazze Müslümanlarına şunları söylüyor: "Kaderinizde yalnız bırakıldınız. Sizinle ne ABD, ne de Avrupa ilgileniyor. Hatta şu anda müttefikimiz olan ve bize para, petrol ve silah sağlayan Arap ülkeleri bile sizinle ilgilenmiyor. Yalnız bırakıldınız. Onlar size sadece kefen gönderiyor." Ne yazık ki, durum bu. Gazze'nin Endülüslü olmasından korkuyoruz.

İslâm dünyasındaki yöneticilerin ve halkların emperyalist güçler tarafından alenen aşağılanması karşısında bu Müslüman halkların bir parçasını oluşturan gençler de rencide oluyor. Umutlarını yitiriyor. Hâlbuki bu gençlerin yaş-

"Allah'a imân, gençlerin kalplerine cesâret aşılarsa, böylece onların geleceğe karşı korkuları kaybolur, kendilerine olan güvenleri artar. Güven ise umutsuzluğu yok eder. Çünkü Allah'tan ümit kesilmez."

ları daha genç, güçleri genç, ancak hırsları kırılmış, yarınlarından ümit kesmiş, kararlılıkları kalmamış, vizyonları kaybolmuş ve geleceğe bakışları karanlık ve kasvetli bir görünüm arz ediyor. Dahası sanki bu gençler; yaşlarının en kötü yaşına ulaşmış, yaşlılık kemiklerini yemiş, sırtlarını kamburlaştırmış, başlarını öne eğmiş, göz kapaklarını sarkıtmış gibi görünüyor. Depresyonda olan bu gençler hayatlarının baharında kışı yaşıyor. Âdetâ tükenmişlik sendromu içinde bulunuyorlar. Bu vebalden nasıl kurtulacağız?

Gençlik yaşlanmasının arkasında birçok sebep vardır; ancak en etkili olan iki sebepten birisi iman zayıflığı, diğeri ise amaç kaybidir. İman zayıflığına gelince... Yüce Allah'a şuurlu ve bilgi temelli bir imân, kalplerin ve rûhların can suyudur, enerji kaynağıdır. Gençleri ve bütün inananları ayakta tutan, diriltten, coşturan, dirençlerini güçlendiren ve etraflarındaki umut-

suzluk rüzgârlarına karşı onlara mukâvemet aşıl原因 işte bu imândır. Allah'a imân, gençlerin kalplerine cesâret aşılır, böylece onların geleceğe karşı korkuları kaybolur, kendilerine olan güvenleri artar. Güven ise umutsuzluğu yok eder. Çünkü Allah'tan ümit kesilmez. Şayet gençlerimiz istidlâlî bir imânla Yüce Rabb'imize inanırlar ve bu imânları da kalplerine kök salarsa, belâ ve musîbet dalgalarını atlatmak, karşılarına çıkan engelleri ve zorlukları bir bir aşmak onlara kolay gelir. Çünkü inancımızda her zorluktan sonra bir kolaylık, her sıkıntıdan sonra bir genişlik vardır.

Müslüman için bu dünya hayatı, hangimizin daha güzel amel işlendiğinin denendiği bir yerdir. Onun için yapılması gereken gençlerimize yeniden Allah inancını aşlamak ve aksiyoner bir rûh kazandırmaktır. İman ve aksiyon bütünlüğüne sahip olan bu ruh sayesinde onlarda ümit duyguları yeşerir ve gelecekte önlerine çıkabi-

lecek olan her türlü karamsar havayı kolayca dağıtabilirler. İslâm inancına göre, aslâ mağlûp olmayan, aksine dâimâ egemen ve güçlü olan, ortağı ve benzeri bulunmayan tek varlık Cenâb-ı Hak'tır. O, Kâdir-i mutlakdır. Gerek mülk ve saltanatında, gerekse melekûtunda kendisine gâlip gelecek hiçbir güç yoktur. Bütün güçler O'nun kudreti karşısında izâfîdir, itibârîdir. O, kendisi mağlûp edilemeyen fakat mağlûp edendir. Böyle bir Allah inancına sahip olan gençlerimizde özgüven duygusu daha bir güçlenir ve sorumluluk bilinci daha çok artar.

İslâm gençliğinin yaşlanmasında ikinci etken, hedef ve amacı kaybetmektir. Gençlerde amaç ve hedefin netliği, olumlu ve faydalı çalışmalara yönelik ilk motivasyondur. Hatta mükemmelliğe, ilerlemeye, rekâbete ve zafere doğru bir teşviktir/ şevklendirir. Genç adam hedefini kaybederse, kendisine verilen verili hayatın ne-

rede başladığını veya nerede bittiğini bilmeden kendini kaybeder. Derin bir kimlik krizi girdabına yuvarlanır. Kiblesini kaybetmiş bir neslin bu krizden çıkması zorlaşabilir. Gençlerimizde bu krizi derinleştirmek isteyenler, onlara; çalışmayan, üretmeyen sadece eğlenceye ve cinsel yaşama odaklanan hedonist ve nihilist yaşam tarzları sunuyor. Gençlerimizin asıl hedefleri, nihilist düşüncelerle perdeleniyor. İslâm dünyasında bu hedefsizlik ve adâletsizlik politikaları, nihilist bir gençliğin yetişmesine hizmet ediyor. Bu ilhâdî nihilist ve hedefsiz yaşam tarzı, gençliğimizi esir alıyor. Onları dinden, ahlâktan ve değerlere bağlılıktan uzaklaştırmakla kalmıyor, bir de umutsuzluk ve karamsarlık aşılıyor. Gençlerin hevâsına hitap eden bu nihilist düşünce ve yaşam tarzı, onların nefislerini okşuyor, şımartıyor ve zihinlerini idlâl ediyor. Sosyal medyanın etkisiyle bu nihilist düşünce ve yaşam tarzı, inanç hayatına da taşıyor. Böylece inanç ve ahlâkî

değerlere karşı kayıtsız, umarsız ve lâkayt bir nesil yetişiyor. Benlikleri şişiren, şehvete çağıran ve sorumluluk yüklenmekten uzaklaştıran bu hiççi felsefe, varoluşun da en büyük tuzağı hâline geliyor. Çünkü hiççilik ideolojisinin en büyük düşmanı, din, ahlâk ve sorumluluk bilinci taşımadır. Değerlerin bir bariyer gibi algılandığı bir toplumda her türlü âdiyet, saygı ve güven duygusu ortadan kalkar. O zaman, "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler." diyen anarşist bir nesil yetişir. Bu gelişmenin farkında olarak hayatın anlamına dair ciddî çalışmalar yapılması gerekir.

Sonuç olarak bugün gençlerimizin birincil hedefleri nefsânî ihtiyaçları hâline gelmiş görünmektedirler. Hayatlarındaki arayışlar, sadece ihtiyaçlarını elde etmeye dönüşmüş, hedefleri eriyip gitmiştir. Bu konuda gerek resmî ve gerekse sivil toplum önderlerine düşen görev, gençliğimize yeniden güçlü bir iman bilinci ve amaçlı bir hedef göstermektir. Bu iki değer gerçekleştirilmesi için gençlerimize mutlaka âdiyet duygusu kazandırılmalıdır. Âdiyet ve mensûbiyet duygusu ise ancak dinî şuur, tarih ve millet bilinciyle güçlendirilebilir. İnsan hayatı iniş ve çıkışlarla doludur. Zorlukların üstesinden gelmek köklü bir iman, güçlü bir irade ve milletin değerlerine duyulan güven ve bağlılıkla sağlanabilir. Çünkü bireysel değişim olmadan toplumsal değişim olmaz. Geleceğimizi inşâda rol oynayacak ve milletimizin sorumluluğu omuzlarına yüklenecek olan gençlerimizin iman zâfiyetini ve hedefsizliğini yenmek toplum önderlerinin ertelenemeyen görevleri arasındadır. Çünkü bizler geleceğimizi ya bu gençlerimizle kazanacağız ya da bu gençlerimizle kaybedeceğiz. O hâlde İslâm varlığının kıyâmet sabahına kadar devam etmesini istediğimize göre gençlerimize yönelik bu hizmetler aslâ ertelenmemelidir.

Dipnot

* Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ, Selçuk Üniversitesi

Fetih Rûhunu Anlamak

“Ey kahraman mücâhidler! Allah’a hamd olsun, bundan böyle sizler Kostantiniyye fâtihterisiniz. Hz. Peygamber (s.a.v.)’in müjdelediği şerefli askerler sizler oldunuz. Gazânız mübârek olsun. Aslâ çocukları, din adamlarını, sizinle harp etmeyen kimseleri öldürmeyin. Kadınlara da dokunmayınız ki, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in size lâıyk gördüğü şerefin ehli olasınız.”

Fetih; topraklar kazanmak, coğrafi hinterlandı genişletmek, güç ve emperyalist emellerle yayılmak değil, kafaları, kalpleri ve müesseseleri açarak toprakların dirilişini sağlamaktır. Fetih; gönülleri Hakk'a açmak, memleketleri Hak adına şekillendirmek, Hak dâvâsında geniş halklara açılmaktır. Gerek fetihlerin mihveri Mekke'nin fethi, gerekse İstanbul'un fethi örneğinde, bütün İslâmî fetihler insanı kazanmak, insanlığı yaşatmak ve gönülleri ihyâ etmek amacını gütmüştür. Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in fetih günü Mekke'nin kalbi olan Kâbe-i Muazzama'ya, "*Hak geldi, Bâtıl yok oldu. Kuşkusuz ki Bâtıl yok olmaya mahkûmdur.*" âyetini okuyarak girmesi, fethin hak adına yapıldığının ilânıdır.

Anadolu fâtihî Süleyman Şah'ın Antakya'yı fethedince şehrin ana kilisesinden 114 müezzinle ezan okutması, fethin kafaları ve kalpleri ve de coğrafi mekânları Hakk'a açmak için yapıldığının beyanıdır. Fetih günü, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in müjdesi ile övgüye mazhar olmanın mutluluğunu yaşayan Fatih Sultan Mehmed, mücâhidlerine hitap ederken; "Ey kahraman mücâhidler! Allah'a hamd olsun, bundan böyle sizler Kostantiniyye fâtihterisiniz. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in müjdelediği şerefli askerler sizler oldunuz. Gazânız mübârek olsun. Aslâ çocukları, din adamlarını, sizinle harp etmeyen kimseleri öldürmeyin. Kadınlara da dokunmayınız ki, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in size lâyük gördüğü şerefin ehli olasınız." hatırlatmaları, fethin; Hak'tan halka açılmak için yapılmış olduğunun fiilî örneğidir.

Fetihten maksat, insanı fethetmektir. İnsan fethedilmedikten sonra toprak zaten fethedilmez. Toprağı fethetmenin de bir mânâsı yoktur. İ'lâ-yı kelimetullahı ve hak davayı dünyaya duyurmak için yapılan fetih; bir Müslümanın elinden gelen bütün maddî ve mânevî imkânlarını seferber etmesidir. Fetih ve cihattan maksat neden insanın

"Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ashâbına sürekli insanları kendisine Müslüman olarak getirmelerinin hanımlarını dul ve çocuklarını yetim olarak getirmelerinden daha sevimli olduğunu hatırlatmıştır. ÇÜNKÜ, bütün mesele insanın fethedilmesi ve insanın kazanılmasıdır."

kazanılmasıdır? Çünkü insan, kâinâtın zübdesi ve ziynetidir. İnsan kazanılmadıktan sonra başka şeylerin kazanılmış olmasının bir önemi yoktur. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hadis-i şeriflerinde Hz. Ali'ye de ve Muaz b. Cebel'e de şu vecîz hatırlatmada bulunmuştur: "*Senin vâsitanla bir insanın hidâyete ermesi, senin için üzerine güneş doğup batan bütün şeylere sahip olmandan daha değerlidir.*" İnsanı öldürmek değil, onun yaşatılıp kazanılması asıldır. İslâm'a göre bir insanı haksız yere öldürmek, bütün insanları öldürmek gibidir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hak dâvâyı yaymak için ömrü boyu mücâdele etmiştir. Rabb'imiz de kendisine büyük fetihler nasip etmiştir. Bunların başında Mekke'nin fethi gelmektedir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) vefât ettiği zaman Arap Yarımadası tamamen Müslüman olmuştur. İki milyon km²'lik bir coğrafyanın kısa zamanda fethedilmesi çok az sayıdaki müşrikin hayatına mal olmuştur. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bizzat 27 gazveye katılmıştır. Bütün bu savaşlarda elde olmayarak müşriklerden öldürülenlerin sayısı 250 kişidir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ashâbına sürekli insanları kendisine Müslüman olarak getirmelerinin, hanımlarını dul ve çocuklarını yetim olarak getirmelerinden daha sevimli olduğunu hatırlatmıştır. Tekrar edelim ki, bütün mesele insanın fethedilmesi ve insanın kazanılmasıdır. İslâm harp hukukuna göre kılıç çekmeye ne kılıç çekilmez. Kadınlara, çocuklara, ihtiyarlara, kiliselere çekilmiş olan ruhbanlara,

tarlasını süren çiftçilere, kötürümlere dokunulmaz. Mesele, karşı tarafı kaybetmek değil kazanmaktır. Osmanlı'da önce karşı tarafın savaşı başlatması beklenmiş, onlar başlamadan Osmanlı orduları savaşa başlamamışlardır. Rasûlullah (s.a.v.) Mekke'ye girdiği zaman ne yapmışsa, Fâtih Sultan Mehmed de İstanbul'un fethinde aynısını yapmağa çalışmıştır. Hudeybiye'ye 1400 kişiyle giden Rasûlullah (s.a.v.), iki sene sonra da Mekke'ye 10.000 kişiyle gelmiştir. Mekke'ye gelirken gerçek fâtiler olarak gelmiştir. Bir gurur gelmesin diye tevâzuundan başını devenin üzerine eğmiş, sakalı nerdeyse devenin hörgücüne degecek şekilde Mekke'ye girmiştir. O esnada devamlı olarak, "Ey Allah'ım! Hayat, ancak âhiret hayatıdır!" diyordu. Kendisine işkence eden ve zulmeden Mekkeli müşriklere karşı herhangi bir intikam duygusu beslememiştir. Onlara, "Benden ne yapmamı bekliyorsunuz?" dediği zaman Mekkeli müşrikler, "Sen kerim bir kardeşsin, kerim bir kardeşin oğlusun. Senden ancak iyilik umulur." demişlerdir. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v.), "Gidiniz, hepiniz serbestsiniz." ve "Ben lanetçi olarak değil, âlemlere rahmet olarak gönderildim." buyurmuştur. Mekke Fethi sırasında Hz. Ömer'e, önceden Kâbe'ye gidip oradaki bütün putları ortadan kaldırmasını emretmiş ve bunlardan temizlenmeden Beytullâh'a girmemiştir.

Peygamber Efendimiz gibi Fâtih Sultan Mehmed de İstanbul'a girdiği zaman, ancak fetih hakkı olarak Ayasofya'yı ibâdete açmış, hiç kimsenin burnunu kanatmamış, onlara din hürriyeti vermiş ve dokunmamıştır. Onlar ticaretlerine ve kiliselerinde ibâdetlerine devam etmişlerdir.

Mekke'nin fethinden İstanbul'un fethine kadar her fetih, Allah yolunda cihadın bir semeresidir. Kur'ân sûrelerinden Fetih Sûresi'nin, bir adı da "Kıtâl" olan Muhammed Sûresi'nden sonra gelmesi, fetihlerin ancak cihadın eseri olabileceğine işaret etmektedir. Âyet ve hadislerde cihat olmadan fetihlerin

gerçekleşmeyeceği özellikle vurgulanmaktadır. Fetihleri doğuran cihattır. Diğer yandan cihat; yalnızca silahlı mücâdele demek değildir. Cihat, silahlı savaşı da içine alan çok yönlü bir mücâdeledir. İstanbul'un fethinde görülen cihat da böylesi çok yönlü bir cihattır.

İstanbul'un fethinde Rasûlullah (s.a.v.)'ın övdüğü kumandan ve askerlerden olabileme arzusunun beslediği bir aşk cihadı vardır.

Surları çökerten toprakların îcat ve imâlinden, karadan yürütülecek gemilerin inşâsına kadar fethin levâzımât-ı harbiyesini sağlayan ilim cihadı ve teknoloji cihadı vardır.

Çevre fetihleriyle örneklendirilen ve böylece Bizans halkının gönüllerinde pencere açan ve fetih sırasında ilk direnişlerini kıran adâlet ve merhamet cihadı vardır.

Daha önce Emevîler, Abbasîler ve Osmanlılar döneminde defalarca tekrarlandığı hâlde başarısız olan muhâsaraların bir yenisini daha başlatabilen sabır cihadı vardır.

İstanbul'un fethinde ancak kültürel cihatla oluşturulabilecek gazâ ve şehâdet mefkûresi vardır. Böylesi daha nice cihat türlerinden sonra silahlı cihat vardır.

Hicretin altıncı yılında gerçekleştirilen Hudeybiye Anlaşması'nı Rabb'imiz, Feth-i Mübîn olarak nitelemiştir. Bu anlaşmanın öncesinde ve sonrasında silahlı savaş yoktur. İslâm'ın yaşanması hâlinde, fert, aile ve cemiyet bünyesinde vücûda gelecek müsbet inkılâbı örneklendirmiş bir sahâbeler topluluğu vardır. Hudeybiye Anlaşması on yıllık bir mütâreke sağlayınca, müşrikler Müslümanlarla doğrudan temas kurabilme imkânını elde etmişlerdir. Müslümanlarda görülen derin iman, üstün ahlâk, sınırsız ferâgat, hâlis ibâdet, ölümü öldüren âhiret inancı, fertle toplumu, dünya ile âhireti kaynaştıran ilâhî düzen, putperestlerin İslâm'a yönelişlerini hızlandırmıştır. Mekke'nin Fethi'ne kadarki iki buçuk yıllık dönemde Müslümanların sayısı katlanmıştır. Öylesine

katlanmıştır ki, Hudeybiye biatına 1400 kişi katılmışken, Mekke'nin Fethine 10.000'i aşan bir iman ordusu iştirak etmiştir.

Silahlı cihat; toprakları ele geçirir, İslâm'la insanlar arasında oluşturulmuş engelleri ortadan kaldırır, insanları İslâm'la tanıştırır, İslâm'ın yaşanmasını kolaylaştırır. Hudeybiye Antlaşması silahlı cihadın doğuracağı bu sonuçları, büyük ölçüde silahsız cihatla sağlayabildiği içindir ki, Allah'ın dilinde "Feth-i Mübîn" olmuştur. Bizler, içinde bulunduğumuz şartları, çok yönlü cihadımızla Feth-i Mübîn'e aracı kılabiliriz; görevimiz de budur.

Kur'ân, Hudeybiye Antlaşmasını "Feth-i Mübîn" olarak nitelerken, ashâb-ı kirâmdan bazıları, "Biz umre için Mekke'ye müteveccihen hareket etmiştik. Kâbe'yi ziyâret edemedik. Kurbanları sevk ettik, Harem dâhilinde kesemedik, bu nasıl fetihdir?" diye tereddüt etmişlerdir. Kur'ân'ın belirttiği üzere İslâm'da gerçek fetih, Hudeybiye Antlaşması ile başlamıştır. Hicretin altıncı yılında akdedilen Hudeybiye Antlaşmasında harb yapılmamıştır, ama insanların gönüllerine girmenin ve zihin dünyalarına tesir etmenin yolu açılmıştır. O antlaşmanın şartlarından birisi de, "Medineli

Müslümanlar Mekke'ye rahat girebileceklerdi. Onlara engel olunmayacaktı." Mesele de buydu zaten. Bu serbestlik neticesinde Mekke'ye ziyâretler yapıldı; akrabâlar kaynaştı, Müşrikler Müslümanlarla tanıştılar. Ondan sonra da İslâm'ı onlara anlatma imkânı oldu, o kapı açıldı, onun için Hudeybiye'ye fetih denildi.

Hudeybiye Musâlâhası'na kadar on dokuz sene geçtiği halde, Müslüman olanların sayısı fazla değildi. Ama Hudeybiye Musâlâhası'ndan Mekke'nin fethine kadar olan 2 sene içerisinde Müslüman olanların sayısı, on dokuz senede Müslüman olanların sayısından fazla idi. İşte gerçek fetih buydu. Rasûlullah (s.a.v.) bu muâhedenin sonunda dünyaya açılmış, krallara elçiler ve mektuplar yollamıştır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), peygamberlik makamının bir gereği olarak Allah'ın bildirdiği ölçüde bazı gayb bilgilerine sahip olmuştur. O genellikle rü'yâ-yı sâdika veya uyanırken bir anda çakan şimşek gibi, zaman ve mekân perdelerinin, şahsıyla hâdiseler arasından kalkması sonucu, her şeyi ayan beyan görmüş ve bunları haber vermiştir. İlk deniz seferi ve İstanbul'u fethetme çığırına çıkarken gâziler ile ilgili gelişmeleri, Ümmü Harâm'ın evinde, gündüz uykusunda iken

öğrenmiş; Yemen, Şam, Rûm ve Maşrık'ın fethini Hendek Savaşı'nda hendek kazarken vurduğu balyoz darbelerinden çıkan kıvılcımların aydınlığında temâşâ etmiş ve durumu ashabına haber vermiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu ve benzeri yollardan öğrendiklerini, ümmetini îkaz ve teşvik için, bazen açıkça, bazen üstü kapalı bir tarzda ifade buyurmuştur. Bu sebeple de gayba dair verdiği bilgiler, ümmeti için dâimâ fevkalâde bir ilgi ve dikkat konusu olmuştur. İstanbul'un fethini sekiz buçuk asır öncesinden tebşîr eden hadîs-i şerif de Müslümanların ve özellikle Müslüman devletlerin ilgisini çekegelmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v.), başlangıçtan beri ashâb-ı kirâm bunaldıkça, gelecek parlak günleri ve İslâm hâkimiyetini haber vererek, ashâbını hem tesellî etmekte hem de tam bir sabır göstermeleri konusunda eğitmekteydi. Mekke'de müşriklerin baskı ve işkencelerinden çok bîzâr olmuş ve şikâyetçi durumuna düşmüş olan sahâbeler ve onların sözcüsü Habbâb b. Eret (r.a.) gibi Müslümanlara, geçmiş ümmetlerden misaller verdikten sonra, "San'a'dan yalnız başına yola çıkacak birinin yırtıcı hayvan korkusu dışında hiçbir korku hissetmeden, Hadramevt'e kadar yolculuk yapacağı günlerin geleceğini" bildirmişti. O zamanki ulaşım imkânlarına göre San'a ile Hadramevt arasındaki mesâfeyi tarih kaynakları on bir günlük yol olarak dile getirmektedir. Peygamber Efendimiz bu kadar bir yolu sadece yırtıcı hayvan korkusu duyarak geçilecek günlerin geleceğini bildirmiş ve "Ancak siz acele ediyorsunuz." diyerek, büyük hedeflerin gerçekleşmesi için sonsuz bir sabrın ve çilenin bulunması gerektiğine belli ölçüde işaret etmiştir.

Medine döneminde Hendek Savaşı sırasında Medîne'yi savunmak için namazı geçirme pahasına hendek kazmaya çalışan Müslümanların çok bunaldıkları bir zamanda, Peygamber Efendimiz (s.a.v.); Yemen, Kısra ve Kayser'in saraylarının ve nüfûz bölgelerinin Müslümanların eline geçeceğini müjdelemiştir. Bu tür müjdeler aslâ kuru bir cesâretlendirme

ve boş bir tesellî amacına yönelik değildir. Çünkü bir Peygamber (s.a.v.) kimseyi aldatmaz, boş yere heveslendirmez. Onun verdiği haberler mutlakâ doğrudur, mutlakâ tahakkuk eder ve etmiştir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in bu uygulamasından öğreniyoruz ki, zâhirî şartlar ne kadar aleyhte olursa olsun, zâhirî şartlara takılıp kalmamak, inanılan dâvâ uğrunda sonuna kadar gayret etmek, çalışmak, sabır göstermek ve hak yolda yalnız da kalsak sonuna kadar gitmeye çalışmak gerekmektedir. Peygamber Efendimiz bize, "Perdenin arkasındaki aydınlık günler, ancak perdenin önünde gösterilecek gayretler ve ihlas ölçüsünde olacaktır." mesajını vermek istemiştir.

"İstanbul mutlakâ fethedilecektir, Onu fetheden komutan ne güzel komutan, o ordu ne güzel ordudur." hadisi büyük takdîr ve tebşîr ifadeleri taşımaktadır. O sebeple bir taraftan Müslümanların gönlünde önüne geçilemez bir fetih sevâsını oluştururken diğer taraftan da İstanbul'un fethine işaret eden diğer hadisleri hemen hemen unutturmuş, İstanbul'un fethi deyince, sadece bu hadis hatırlanır olmuştur. Enes b. Mâlik (r.a.) demiştir ki: "Rasûlullah (s.a.v.) Ümmü Harâm binti Milhân'ın ziyâretine gelirdi. Ümmü Harâm, Ubâde bin Sâmit Hazretleri'nin nikâhında idi. Bir gün Rasûl-i Ekrem yine ziyâretine geldi. Süt teyzesi olan Ümmü Harâm, Rasûlullah'a yemek yedirdi ve başını taradı. Rasûlullah bir müddet uyudu, sonra gülümseyerek uyandı. Ümmü Harâm dedi ki: "Yâ Rasûlallah niçin gülüyorsun?" Rasûlullah da, *"Bana ümmetimden bir kısım mücâhidlerin şu gök deniz ortasında, padişahların tahtlarına kuruldukları gibi gemilere kemâl-i ihtişamla binerek Allah yolunda deniz harbine gittikleri gösterildi de ona tebessüm ediyorum."* buyurdu. Bunun üzerine Ümmü Harâm, "Ey Allah'ın Rasûlü! Beni de o deniz gâzilerinden kılması için Allah'a duâ buyursanız, diye ricâ ettim." Rasûlullah da duâ etti. Sonra Rasûlullah başını yastığa koyup bir müddet daha uyudu. Sonra gene gülümseyerek uyandı. Bunun üzerine ben yine, "Ey Allah'ın Rasûlü (s.a.v.) seni ne güldürüyor

Foto: Cemil Şahin

böyle?" diye sordum. Rasûlallah (s.a.v.) bu defa da önce dediği gibi, "Ümmetimden bir grup mücâhidlerin, padişahların tahtlarına kuruldukları gibi kara nakliyelerine kurulup debdebeli, bir büyük kuvvet hâlinde, Allah uğrunda Kayser'in şehri Konstantiniyye'ye gazâyâ gittikleri gösterildi." buyurdu. Ümmü Harâm der ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Beni, o Konstantiniyye gâzilerinden kılması için Allah'a duâ buyursanız, diye rica ettim." Bu defa Rasûlallah (s.a.v.); "Hayır, sen önceki deniz gâzilerindensin." buyurdu. Hadisin râvîsi Enes b. Mâlik (r.a.) diyor ki: "Ümmü Harâm, Muâviye'nin Şam valiliği sırasında deniz gazâsında gemiye binmişti, fakat Kıbrıs'a denizden çıkıldığı sırada Ümmü Harâm bindirildiği hayvandan düşerek gazâ yolunda şehit olmuştur. Bugün Kıbrıs'taki Hala Hatun Türbesi, Ümmü Harâm'ın yattığı türbedir. Abdullah bin Amr b. el-Âs'tan rivâyet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e, "İki şehirden hangisi, Konstantiniyye mi, Roma mı önce fetholunacaktır?" diye sormuşlar. Rasûlallah (s.a.v.) "Heraklin şehri (Konstantiniyye) fetholunacaktır." buyurmuştur.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), İslâm'ın dünya hâkimiyeti fikrini, İstanbul ve diğer büyük merkezlerin fethini müjdeleyerek ortaya koymuştur. Onun fethini müjdelediği şehirler arasında; Konstantiniyye, Roma ve Sâsânîlerin başkenti Medâyin yer almaktadır. O günün süper güçleri de bu merkezlerde hüküm süren

saltanatlardır. Sevgili Peygamberimiz, bu şehirlerin fethedileceğini müjdelerken, bu fetihler esnasında cereyan edecek bazı şahsî olayları da dile getirmiş, âdetâ bu müjdeyi Müslümanların zihinlerinde perçinlemiştir. Medâyin'in fethini müjdelerken, Sürâka bin Mâlik b. Cu'şum'a, Kisrâ'nın bileziklerini takacağını haber vermiştir. Hz. Ömer zamanında gerçekleşen fetih esnasında Surâka b. Mâlik b. Cu'şum, Kisra'nın bileziklerini takmış, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in verdiği müjde aynen gerçekleşmiştir. Yine Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Hire'nin fethinden bahsederken Hireli bir kızı daha önce görmüş ve ona tutulmuş olan Şüveyl (r.a.), kendisinden bu kızı istemiştir. Rasûlallah (s.a.v.), "Fetih gerçekleştiği zaman bu kız senindir." vaadinde bulunmuştur. Hâlid b. Velîd (r.a.), bu fethi gerçekleştirdiğinde orduda bulunan Şüveyl hemen bu vaadi hatırlattı. Bunun üzerine Hz. Halid b. Velîd antlaşmaya bu kızın Şüveyl'e verilme şartını da koydurdu. Şüveyl, bu kızı fidye karşılığında serbest bıraktı ve bu müjde de gerçekleşti. Yine Ümmü Harâm (r.anhâ) için verilen müjde, yani Kıbrıs'ta şehit düşmesi, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in fetihlerle ilgili verdiği özel bilgiler cinsindedir.

Dipnot

* Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Yazının geniş dip notlarını, wep sitemizde bulabilirsiniz.

Yûnus Emre'nin Şiirlerinde Allah İsm-i Şerifi

Esmâ-i hüsnâ, “en güzel isimler” anlamına gelen esmâ-i hüsnâ, Allah’ın Kur’ân ve hadiste geçen isimleridir: İsm’in çoğulu olan esmâ ile “en güzel” anlamındaki hüsnâ kelimelerinden oluşan esmâ-i hüsnâ (el-esmâü'l-hüsnâ) terkibi Kur’ân-ı Kerim ve hadîs-i şeriflerde Allah’a nisbet edilen isimleri ifade eder. Sadece Kur’ân’da geçen ilâhî isimler yüzden fazladır; muhtelif hadislerde Allah’a nisbet edilen başka isimler de mevcuttur. Esmâ-i hüsnâ terkinin, geniş anlamıyla bunların hepsini kapsamakla birlikte terim olarak daha çok doksan dokuz ismi içerdiği kabul edilir. “Sûfiler, Allah’ın güzel adlarını zikir olarak okurlar.” “Tasavvufta Allah’ın güzel isimlerine el-esmâü'l-hüsna denir.”

Allah’ın isimlerinin güzellik kelimesiyle nitelenmesinin sebebini Ebû Bekir İbnü'l-Arabî şöyle sıralamaktadır: “1. Esmâ-i hüsnâ Allah hakkında yücelik ve aşkınlık ifade eder ve kullarda saygı hissi uyandırır. 2. Zikir ve duâda kullanılmaları hâlinde kabûle vesile olur ve sevap kazandırır. 3. Kalplere huzûr ve sükûn verir, lutuf ve rahmet ümidi telkin eder. 4. Bilginin değeri bilinenin değerine bağlı bulunduğu ve bilinenlerin en şerefli de Allah olduğu için esmâ-i hüsnâ bilgisine sahip olanlara bu bilgi meziyet ve şeref kazandırır. 5. Esmâ-i hüsnâ, Allah için vâcip, câiz ve mümteni’ olan sıfatları içermesi sebebiyle O’nun hakkında yeterli ve doğru bilgi edinmemize imkân verir.”

Allah’ın özellikle esas kaynaklarda geçen 99 güzel ismi konusunda birçok eser kaleme alınmış, bu isimlerin şerhleri ve yorumları yapılmıştır. Türk edebiyatında bazı şairler müstakil esma-i hüsnâ mesnevîleri kaleme almışlardır. Tasavvuf edebiyatımızın tesiri en geniş bir şekilde asırlarca devam eden şairi Yûnus Emre şiirlerinde sık sık Allah’ın “el-esmâü'l-hüsnâ” ya da Farsça bir terkip ile “esmâ-i hüsnâ” olarak nitelenen güzel isimlerine atıfta bulunur, duygu ve düşüncelerini, nasîhat ve tavsiyelerini bu isimlere dayanarak verir. Yûnus Emre Dîvânı’nda en çok Allah ismi geçmektedir. Esmâ-i hüsnâ’daki

“Tasavvuf edebiyatımızın tesiri en geniş bir şekilde asırlarca devam eden şairi Yûnus Emre şiirlerinde sık sık Allah’ın “el-esmâü'l-hüsnâ” ya da Farsça bir terkip ile “esmâ-i hüsnâ” olarak nitelenen güzel isimlerine atıfta bulunur, duygu ve düşüncelerini, nasîhat ve tavsiyelerini bu isimlere dayanarak verir.”

bu en kapsamlı isim Yûnus’un türlü duygu ve düşüncelerinde istimdât ettiği bir sığınaktır.

Allah (c.c.)

Yûnus Emre Dîvânı’nda en çok geçen esmanın başında gelir. “... el-Esmâü'l-hüsnâ içinde Allah ism-i şerîfi İsm-i Â’zam’dır. Onun için şanı büyük, bereketi daha bol, feyzi ve inâyeti daha sürekli. Bu sebepten bu ism-i şerîf dâimâ âşıkların gıdâsı, sâdıkların nevâsı olagelmıştır.” “Ulûhiyyete mahsûs sıfatların hepsini kendinde toplamış bulunan Zât-ı vâcibül-vücûda delâlet eden alemdir ve sayılan isimlerin içinde ism-i Â’zamdır.” “Varlığı zorunlu olan ve bütün övgülere lâayık bulunan zâtın özel ve en kapsamlı adı.”

Edebî metinlerde Allah isminin çok müstesnâ bir yeri vardır. Şairler münâcâtlarında sık sık bu ismi zikreder, istimdâd ederler: “Allah lafzı, esmâ-i hüsnâyı meydana getiren diğer isimler ve genel olarak ulûhiyyet bahisleri Müslüman milletlerin dinî hayatında önemli bir yer tuttuğu gibi onların edebiyat, kültür ve sanat hayatına da büyük çapta tesirler icrâ etmiştir. Bu konuda günlük konuşma dilinden başlayarak müstakil edebî nevilere ve edebî mazmunlara kadar çok geniş bir alanda pek çok eser meydana getirilmiştir. Allah lafzının Arapça dışında en çok Türk dilinde kullanıldığı şüphesizdir.” “Allah’a nisbet edilen ‘bir’lik, herhangi bir sayı dizisinin ilk basamağı anlamına gelmez. Buradaki bir, ‘cüzlerden

oluşmuş (mürekkebi) bir varlık olmayan, benzeri ve dengi bulunmayan, yegâne tapınılacak varlık demektir.”

“Türk edebiyatındaki manzûm esmâ-i hüsnâlar üzerinde bir çalışma yapan Halil İbrahim Şener, doksan dokuz ismin dışında Türkçede kullanılan altmış altı ismin listesini vermiştir. Arapça, Farsça ve Türkçe kelime veya terkiplerden oluşan bu isimlerin bir kısmının ilâhî fiillerden türetildiği, bir kısmının da övgü ifade ettiği görülmektedir.”

Yukarıdaki genel çerçeveden hareketle Yûnus Emre’de Allah isminin nasıl geçtiğini, ne amaçla kullanıldığını tesbit etmeye çalışalım. İyilik ve güzellik, hayır ve şer Allah’tandır. Kul diler, Allah yaratır. Yûnus bu düşünceyi aşağıdaki beytinde çok vecîz bir biçimde ifade etmektedir. Yol Allah’tan yine Allah’a varır. Allah lutfederse dil Allah’ı anar. Allah’ın insana son derece yakın, insanınsa ona el ulaştıramayacak kadar uzak olması Yûnus’u hayrete düşürür:

*Senden sana varur yolum
senden seni söyler dilüm
Allah sana irmez elüm
bu hikmete kaldum tana*

Aşağıdaki dörtlükte konuyu daha açık bir biçimde dile getirmektedir. Aşkı veren Allah’tır. Allah kulunu sevmese kul Allah’ı sevemez. Allah sever, sevgisini kulun kalbine salar. Kul, bunun kendisinden olmadığını, bütün varlıkların maddî mânevî canlarının Allah’tan olduğunu unutmamalı, meselenin doğrusunu idrak edip şükür secdesine kapanmalıdır.

*Yûnus sen anı sanma /Bu ‘ışk sana sendendür
Cân kamuya andandur / Allah görelüm n’eyler*

Allah’ın insana verdiği nimetler karşısında ona ömür boyu ibâdet edilse mukâbil gelmez. Allah, kulları kendisini tanısinlar diye “benlik” denilen bir mikyasa vermiştir. Ben’in gerçek bir varlığı yok, sadece bir ölçüttür. Yûnus, bunu id-

rak etiğinden benini (ene), benliğini “dost” dediği Allah’a teslim edip başını gece gündüz secdeden kaldırmama yolunu seçmiştir. İnsan için en selâmetli yol budur. Kendisine secde etme nimetini başısladığı için Allah’a sonsuz şükür gerekir.

*Her dem yüzüm yire uram
Allah’uma şükür kılam
Ben benliğüm dostu virem
ne da’vî yâ destân ola*

İnsan, Allah’ı tanımak, bilmek için kendisine ben (ene), verildiğini idrak ederse hiçbir şeye gerçekte mâlik olmadığını anlayacak, mev’hûm varlığını Hakk’a teslim edecektir. Ben denen vehmi, varlık ortadan çekilince Allah kuluna muhabbetiyle yaklaşır, ona kendi sevgisinin şarabını tattırır, gönülden şüpheler gider, inkâr yerini imana bırakır:

*Yûnus imdi söyle Hakk’ı Allah oldı sana sâkî
Gider gönüldeki şeki elündeki menkûr nedür*

İnsan, dünyada türlü sınavlardan geçirilir, korkularla denenir. Böyle durumlarda mahzûn bir gönülle Allah’a yalvarmak, yakarmak en sağlıklı kul davranışı olur. İnsana gerçek anlamda tek fayda verecek olan Allah’tır. Her derdin devâsı O’nda, tükenmez hazineler O’nda. Sadece ve sadece, herkesin yaratıcısı ve rızık vericisi olan Allah’tan çare ummak gerekir. Darda kaldığı, her bakımdan ufkunun karardığı, sığınılacak kimse kalmadığı anlarda tek yardımcının Allah olduğunun bilinciyle hareket eden kişi umulmadık anda beklentilerinden fazlasını bulur. Sıkıntı karanlıkları dağılır, perde açılır. Yeter ki yakarışa eli kalktığında gönlü bütün içtenliğiyle ona eşlik etsin. Allah’a iman ve sevgi gönle yerleşip taht kurunca korkulu yollar güvenli hâle gelir, güzellikler insana yönelir gelir:

*Adı sanı dillerde / Sevgüsü gönüllerde
Şol korkulu yollarda / Allah görelüm n’eyler*

Dünya geçici, insan ölümlüdür. Kısacık dünya hayatında kuru iddialarda bulunmak, sınır aşan

işlere kalkışmak ebedî yoksunluklara, sıkıntılara yol açabilir. Yûnus, insana, eksikliğini bilip Allah'a acz ve fakrıyla yönelmesini söyler. Zira Allah, şefkatinden lutfedip kişiyi gafletten uyardırmasa ateşe yandığı gündür: Kul eksiktir, güçsüzdür, ona kuvvet verip doğru yola uyardırıp sevk eden Allah'tır:

*Yûnus kogıl sen bu kurı da'vâyı
Vay ona ki Allah uyandırmaya*

Allah'ın yardım etmediğine kimse yardım edemez. Bu konuda peygamberler de âcizdir. Peygamberler de Allah'ın inâyetine bel bağlamışlardır. Allah'tan izin olmasa kimseye bir fayda veremezler. Şefâat de Allah'ın lütfuna bağlıdır:

*Yüz bin peygamber gele hîç şefâ'at olmaya
Vay eger olmazısa Allah'un 'inâyeti*

İnsanı bekleyen büyük bir mahkeme var. Bu mahkemede kadı doğrudan kâinatı yaratan, kullarını sınanmak üzere dünyaya gönderen Allah'tır. Bu mahkemede haksızlık olmaz, suçlu inkâr, başkasına atma olmaz. İşlenen hayır ve şer zerre zerre ortaya çıkar; "Bilmiyorum", "Etmedim", "Şeytan beni saptırdı" demek fayda vermez. O mahkemede kim kime ne demiş ne yapmışsa ortaya çıkar, iyilik ve şer ne işlemişse etrafa saçılır. Allah şaşmaz adâletiyle her amelin karşılığını verir:

*Kim kime ne dirise eger hayr u eger şer
Allah virür cezâsın gele yol inceyimiş*

O büyük mahkemede bizi kurtaracak yegâne gerçek Allah'ın rızâsını kazanmış olmaktır. Eğer Allah râzî değilse elekle su taşınmış, elde içecek bir yudum bile kalmamış demektir. Allah râzî olmuşsa habibi, iki cihanın fahri Hz. Muhammed (s.a.v.) de onun izniyle şefâat eder. Yûnus bu şefâati umduğunu, havf u reca/korkuyla umut arasında, âdetâ mahcûbiyetle dile getirmektedir:

*Allah olıcak kâzî bizden ola mı râzî
Görüp Habîb'i bizi şefî' ola mı yâ Rab*

Amellerini, hata ve sevaplarını gözden geçiren Yûnus, eksikliğini bilip durumunu Allah'a arz etmek gerektiğini hatırlatır. Allah'ın sonsuz keremi vardır. Kulunun aczini, acz içindeki boynu bükük çaresizliğini ve merhamet beklediğini görür, kulun yaptığını yapmaz onu affeder:

*Yûnus eksüklüğünü Allah'una 'arz eyle
Anun keremi çokdur sen itdüğün ol itmez*

Ey Yûnus! Sen eksikliğini, aczini, fakrını, kusurunu Allah'a arz et; onun keremi, cömertliği çoktur senin ettiğini yapmaz, senin kusurlarını bağışlar. Sen kulsun, âciz ve zaifsin; kusur eder, günah işlersin ama Allah kerimdir, sonsuz keremiyle senâ ikram eder, kusurlarını defterinden siler.

Hâlik

"Her şeyin varlığını ve varlığı boyunca görüp geçireceği hâlleri, hadiseleri tayin ve tesbit eden ve ona göre yaratan, yoktan var eden demektir." "... Bir şeyin nasıl olacağını tayin ve takdir etmek, ... o takdire uygun olarak o şeyi icâd etmektir" "Yaratmak' anlamındaki halk masdarından sıfat olup 'yaratan' demektir." "Gerçek anlamıyla yalnız Allah için kullanılabilen hâlik'in bir başka

tanımı da 'ana maddesi ve modeli olmadan nesneleri îcâd edendir."

Allah, hâlik, kul mahlûktur. Kula düşen, kendisini cansız, bitki veya hayvan değil de insan ve özellikle Müslüman bir toplumda yarattığı için Hâlik'a şükretmektir. Yaratılmak bizâtihi şükür gerektirir. İnsan bu dünyada geçici olduğunu anlayıp ezelî ve ebedî Hayy ve Bâkî olan Hâlik'a şükretmeli, hoşnutluğunu kazanmalıdır. İnsan, öldükten sonra tekrar diriltilecek ve kendisini yaratanın huzûruna varacaktır. Huzûra eli boş gitmek olmaz. İnsan şükürle bakâ sahibi Hayy olan Hâlik'ına minnettarlığını sunmalıdır:

*Şükr eylegil Hâlik'a ol durur Hayyü'l-Bakâ
Ana varursın mutlaka bâri şükre varı dur*

Kâinatın şaşmaz bir düzeni vardır. İnsanı yoktan yaratan, ona râzı olduğu, hoşnut kaldığı davranışları da bildirmiş, peygamberleri ve kitapları vasıtasıyla insanları ebedî hayata hazırlanmaları yolunda ikaz etmiştir. Bir ârif-i billah olan Yûnus Emre de Allah'ın ilâhî mesajını Kur'ân ve Sünnet'ten alarak insanlara sunmayı vazife bilmiştir. Bu ikazlar karadan aktan, okumaktan yazmaktan değil, yaratılmış olan âciz varlıklardan değil, doğrudan Allah'tan gelmektedir. Bu

ilâhî sese kulak vermek bir mahlûk olarak, yaratılmışların en şerefli olarak insanın boynunun borcudur:

*Söz karadan akdan degül
yazup okımdan degül
Bu yürüyen halkdan degül
Hâlik âvâzından gelür*

Yûnus Emre, kulun bütün günahlarına, isyanlarına, yasak tanımaz davranışlarına rağmen Allah'ın kullarına karşı olan şefkat ve merhametini, sonsuz genişlikteki rahmet denizini ve ilâhî yardımını dikkatlere sunar. İnsanoğlunun ameliyle hak etmesi mümkün olmayan "ilâhî güzelliği temâşâ" anlamına gelen "dîdâr" ile şeref bulacağını hatırlatır;

*Gör Hâlik'ün 'inâyetin deryâ-yı bî-nihâyetin
Bize dîdâr gösteriser bunca günâh itmiş iken*

Dipnot

* Prof. Dr. Mahmut KAPLAN, İstanbul Beykent Üniversitesi
Yazının geniş hâlini web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Soyadımız Türkiye

Adımız Anadolu,
Soyadımız Türkiye.
Yolumuz Hakk'ın yolu,
Soyadımız Türkiye.

İlk önce vatan gelir,
Duyanlara can gelir,
Ruhum göğe yükselir,
Soyadımız Türkiye.

Mevla'mızdan dileğim
Yıkılmasın direğim,
Haykırıyor yüreğim:
Soyadımız Türkiye.

Yiğitlerin ahdında,
Durur gönül tahtında;
Al bayrağın altında,
Soyadımız Türkiye,

Başlayınca bir türkü,
Mestane gönül mülkü,
Cümle âlem bilsin ki
Soyadımız Türkiye.

Sevgiler kucak kucak,
Yarın bizim olacak;
Oba, köy, bucak bucak
Soyadımız Türkiye.

Hak başlarsa ikrama,
Çözülür her muamma;
Adımız farklı ama
Soyadımız Türkiye.

Atınca nurlu şafak,
Rahmet yağar muhakkak;
Allah bir, Muhammed hak,
Soyadımız Türkiye.

Bestami YAZGAN

Hulûsi Efendi Konulu Röportaj Eski Malatya Milletvekili Talat Zengin

“Hulûsi Efendi gerçekten ülkemizde yetişmiş ender vakıf insanlarından birisidir. 1986’da Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı’nın kuruluşu var; tabii bu, Özal hükümetiyle gelişen bir olaydır. 22 tane derneği bir vakıf altında toplamış ve günümüze bir vakıf medeniyeti getirmiştir. Ecdâdımızın vakıf geleneğini günümüze taşımıştır.”

Sayın Vekilim, Malatyalı ve siyasetle uğraşmış birisi olarak, Malatya'nın yetiştirdiği mümtâz şahsîyetlerden Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri'ni nasıl tanıdınız ve değerlendirmeniz nedir?

- Osman Hulûsi Ateş Efendi gerçekten Allah dostu bir Müslümandır. Hayatının büyük bir bölümünü hizmetle geçiren, Şeyh Hâmîd-i Velî / Somuncu Baba Camii ve Türbesi'nde 42 yıla yakın imamlık yapıp hizmet eden saygın bir hemşehrimizdir. Değerli bir insan ve mânevî büyüğümüzdür. Bana hep sorulduğunda şu cümlelerle onu tarif etmeyi uygun bulurum: "Gerçek bir Müslümandır, gerçek bir Allah dostudur, Allah'ın kanunlarına hakkıyla uyan, Kur'ân'a hakkıyla uyan bir mü'mindir. Ben Hulûsi Efendi'yi, aydın bir Müslüman olarak gördüm."

Bir kere vatanını seven, milletini seven, bayrağını seven, ülkesini seven bir mü'min olarak gördüm. Keşke Hulûsi Efendi gibi aydın Müslümanlarımız, imamlarımız, cemaat üyelerimiz daha fazla olsa diye söylemek isterim. Onun nesebinin güzelliği yüzüne ve gönlüne yansımıştı. İşleri de, hizmetleri de bir Müslümana yakışan ölçüdeydi. Allah razı olsun.

Sayın Özal ile muhakkak Darende ziyâretleriniz olmuştur. O günlere dair neler hatırlıyorsunuz?

- Rahmetli Turgut Özal'la beraber Hulûsi Efendi'nin idaresindeki külliye, Darende Somuncu Baba Külliyesi'ni ziyâret ettik. Tabî o zaman Hulûsi Efendi'nin daha aydın bir insan olduğunu birebir görme şansını yakaladık. Bir hatıramız var: Rahmetli Özal'la beraber Hulûsi Efendi'yi ziyâret ettiğimizde kütüphânesini bize gezdirdi. Sayın Özal'a ve misafirlere çeşitli hediyeler verdi. Bana da bir tesbih hediye etmek istedi. O vitrinde birçok antika tesbih vardı, kendisine hediye edilen birçok şey vardı. Çok güzel bir koleksiyon sahibiydi. Bunların içerisinde birini bana hediye etmek istedi. O

"Hulûsi Efendi gerçekten bir eğitimciydi. Gerçekten bir mü'min, gerçekten ileriye görebilen bir zât-ı muhterem olduğu için o yıllarda hep eğitime önem verdi. Yüksekokullar, üniversiteler, liseler, sağlık projeleri inşâ etti."

koleksiyon içinden bir akik tesbihi çıkardı. Ben, "Hocam, o yerinde kalsın, ben şu tesbihi almak istiyorum," dedim. Normal bir tesbihi teberrüken hâtırası olarak aldım. Çünkü o değerli tesbihin o müzede, kütüphânedeki yerinde kalmasını daha uygun gördüm. Ganî gönüllülük gösterip zaten bana hediye edeceğini belirtmekle benim gönlümü kazanmıştı. Darende'den ayrılıp konvoyla Malatya'ya, o zamanki belediye başkanımız Seyhan Semercioğlu, il başkanımız Rıza Sinanoğlu, benim amcazâdem Aziz Zengin'le birlikte aynı araçla dönüyorduk. O tesbihi elimde gördüler ve "Talat Bey bu tesbih naylon..." dediler, biraz gülüştük falan ama iyi ki de ben o akik tesbihi almamışım. Şimdi duyduğuma göre Hulûsi Efendi Müzesi

“Hulûsi Efendi Hazretleri'nin kurduğu vakıf, evlâdı Hâmid Hamîdeddîn Ateş Efendi'nin başkanlığında hizmetleri her geçen gün geliştirerek yaygınlaştırıyor. Bu 40 yıl içinde Darende'de çok önemli bir atılım gerçekleştirildi. Özellikle Şeyh Hâmîd-i Velî / Somuncu Baba Külliyesi ile sadece Malatya'nın değil, Türkiye'nin dışına tanıtılabilecek büyük bir hizmetler yapıldı.”

yapılıyormuş. O değerli koleksiyonlar elbette ziyaretçilere açılacaktır. Orada kalması daha isâbetli olmuş. Benim biriktirdiğim tesbihler, dostlarım, vatandaşlarımın hediyesiydi, ben de hediye ettim, dağıttım. Kıymetli tesbihleri de dostlara verdim. Ben özel bir koleksiyon yapmadım.

Turgut Özal döneminde vakıflar ve sivil toplum kuruluşlarının gelişmesi nasıl olmuştur?

-Turgut Özal dönemi (1983-1993), Türkiye'nin modernleşme sürecinde önemli bir dönüm noktasıydı. Ekonomik ve toplumsal alanda birçok reform gerçekleştirilmiş, özgürlükçü bir ortam yaratılmaya çalışılmıştır. Özellikle vakıflar ve toplumsal kuruluşlar açısından bu dönemde belirgin değişiklikler yaşanmıştır. Bu doğrultuda, vakıfların ve sivil toplum kuruluşlarının gelişmesi için önemli bir ortam oluşmuştur.

Turgut Özal'la birlikte vakıflar, sosyal hizmetlerde devletin rolünü üstlenmiş ve ekonomik kalkınmanın sosyal ayağını oluşturan önemli aktörlerden biri hâline gelmiştir.

1980'lerde vakıfların kuruluşu artmış, devletle ilişkilerde de rahatlama olmuştur.

Özellikle eğitim, sağlık ve kültür alanlarında vakıflar daha etkin hâle gelmiştir. Devletin vakıflara sağladığı bazı kolaylıklar, vakıfların ekonomik anlamda daha güçlü bir konumda olmasına imkân sağlamıştır.

Özal'ın iktidar döneminde, toplumsal kuruluşlar daha fazla özgürlük ve faaliyet alanı bulmuşlardır. 1980'lerin sonlarına doğru Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları artış göstermiştir. Sosyal yardımlaşma, insan hakları, kadın hakları, çevre ve diğer toplumsal alanlarda faaliyet gösteren STK'lar, toplumda daha fazla görünür olmaya başlamıştır. Özal'ın liberal politikaları, toplumsal kuruluşların gelişmesine zemin hazırlamıştır. Ekonomik özgürlüklerin artması ve devletin müdâhalesinin azalması, vakıf ve STK'ların etkinliğini artırmıştır. Ayrıca bu dönemde dinî vakıfların da etkisi artmış, özellikle eğitim ve sağlık alanlarında faaliyet göstermişlerdir.

Turgut Özal döneminde Türkiye'deki dinî vakıflar önemli bir rol oynamıştır. Özal, dinî vakıfların faaliyet göstermesini teşvik eden bir politika izlemiş ve onları toplumsal hizmetlerde daha fazla yer alabilecekleri bir ortamda faaliyet göstermeleri için fırsatlar sunmuştur. Devletin bu tür vakıflara ve kuruluşlara verdiği teşvikler, özel eğitim alanında önemli bir dönüşüm yaratmıştır. Vakıflar, sağlık ve sosyal yardım alanlarında da önemli faaliyetler göstermiştir. Özellikle Turgut Özal'ın sosyal hizmetleri özelleştirme politikaları doğrultusunda, vakıflar ve STK'lar, sosyal yardım hizmetlerinin büyük bir kısmını üstlenmiştir. Dinî vakıflar ise özellikle yoksullara yardım ve sağlık hizmeti sunma konusunda etkili olmuştur. Turgut Özal dönemi, vakıfların ve toplumsal kuruluşların gelişmesine zemin hazırlayan bir dönemdir.

Hulûsi Efendi Hazretleri'nin vakıf ruhunu, insanlığa hizmet rûhunu nasıl tarif edersiniz?

- Hulûsi Efendi gerçekten ülkemizde yetişmiş

Vatandaşların katkısıyla 2 milyar lira toplandı

Bakan'a çek-Malatya ili Darende ilçesinde de Hızır Acil Servisin faaliyete geçirilmesi için vatandaşlarca

toplanan 2 milyon liralık çek Hacı Hulusi Ateş tarafından Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Mehmet Aydın'a verildi.

Hızır Servis Türkiye'ye yayılıyor

HIZIR Acil Servis uygulamasının Türkiye'ye yayılmasına hızla devam ediliyor.

Malatya ili Darende ilçesinde de Hızır Acil Servisin faaliyete geçirilmesi için vatandaşlarca toplanan 2 milyon liralık çek Hacı Hulusi Ateş tarafından Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Mehmet Aydın'a verildi.

Hacı Hulusi Ateş başkanlığında, Malatya milletvekilleri Fahri Şahin, Talan Zengin ile Belediye Başkanları Abdullah Karakurt, Abdurrahman Gülseren ve Osman Kul

ile ilçe temsilcilerinin hazır bulunduğu heyet Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Mehmet Aydın'ı makamında ziyaret ederek sağlık sorunları ile ilgili isteklerini Bakan'a ilettiler.

Görüşme sırasında Hacı Hulusi Ateş, Bakan Aydın'a Darende'nin acil ihtiyacı olan Hızır Acil Servis ambulansı için 2 milyon liralık bir de çek verdi. Ayrıca Hacı Hulusi Ateş, Bakan Aydın'a Darende ilçesine 200 yataklı tam teşekküllü bir Devlet Hastanesi yaptırmayı da vaad etti.

ender vakıf insanlarından birisidir. 1986'da Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı'nın kuruluşu var; tabii bu, Özal hükümetiyle gelişen bir olaydır. 22 tane derneği bir vakıf altında toplamış ve günümüze bir vakıf medeniyeti getirmiştir. Ecdâdımızın vakıf geleneğini günümüze taşımıştır.

Hulûsi Efendi Hazretleri'nin o temelini attığı vakıftan günümüze doğru baktığınızda, insanlığa hizmet adına neler yapıldığını bir vekil olarak ya da bir Malatyalı olarak nasıl değerlendirebilirsiniz?

- Vakfın önem verdiği konulardan biri eğitimidir. Hulûsi Efendi gerçekten bir

eğitimciydi. Gerçekten bir mü'min, gerçekten ileriye görebilen bir zât-ı muhterem olduğu için o yıllarda hep eğitime önem verdi. Yüksekokullar, üniversiteler, liseler, sağlık projeleri inşâ etti. Darende'de, Darende'nin gelişmesine, memleketin gelişmesine birçok faydası dokundu Hulûsi Efendi'nin. Rahmetli Özal'dan ne istediye, Özal onların hepsini hep bize talimat vererek, bakanlarına talimat vererek, bürokrasiye talimat vererek, o hizmetler hep birer birer sırasıyla yerine getirildi. Bu da Hulûsi Efendi'nin ne kadar öngörülü olduğunun, ne kadar uzağı gördüğünün, ne kadar ilme ve irfâna değer verdiği bir örneğidir.

Onun için Hulûsi Efendi farklı bir din adamıdır, Hulûsi Efendi gerçek bir mü'mindir, Hulûsi Efendi aydın bir insandır.

Şimdi Özal döneminde Hulûsi Efendi eğitim adına kültür adına, memleket adına bunları yaptı diyoruz. Benim duymuş olduğum başka bilgiler de var. Rahmetli Ecevit döneminin Milli Eğitim Bakanı da geldiği zaman, Hulûsi Efendi onlarla da aynı seviyede ilgilenmiş, Darende'ye hizmetler almış. Aydın bir insan siyâsî parti farklılığı gözetmez. Hulûsi Efendi de memleketini, bayrağını, toprağını Darende'yi düşünmüş, ileri görüşlü bir insandır. Zaman zaman, Özal'ın

yanına ziyâretlere gelip giderken, biz de o heyetlerde bulduk, beraber görüşmelere refâkat ettik. Sayın Özal, Hulûsi Efendi heyetine ayrı bir önem verirdi, mutlakâ birkaç vekil onların görüşmelerine iştirâk eder, talep ve talimatları not alır, takip eder, sonuçtan merhûm Özal'ı haberdâr ederdik. Metin Emiroğlu bir gün bana, "Ben Hulûsi Efendi'nin memlekette başka bir talebi olduğunu görmedim duymadım. Sayın Özal'ın, Darende'ye hizmet adına, Malatya'ya hizmet adına Hulûsi Efendi'nin ne talebi varsa, onların yapılması hususunda bakanlara talimatı vardı." dedi. Memleket hizmetlerinden bir tanesi de meselâ, Gökpınar Sulama Projesi'dir. Sulama projesi bugün Darende için önemli bir şeydir.

Gökpınar Sulama Projesi'yle ilgili yatırım sürecinden ya da Hulûsi Efendi Hazretleri'nin, Özal'la bu projenin gidişâtından bilginiz dâhilinde olduğu kadarıyla, bir değerlendirme yapabilir misiniz?

- Gökpınar Sulama Projesi tabîi Darende'nin, o bölgenin temel projesiydi, en önemli projesiydi.

Tabîi bu projenin geçmişi var, işin geçmişi ta Recai Kutanlara, Korkut Özallara dayanır.

Hulûsi Efendi'nin arzusuna binâen onların hazırladığı bir projedir, Özal'ın ekip arkadaşı olarak planlamadan gelen bir proje olduğu için, bizim dönemimize denk geldi. Bir Ankara ziyâretinde ben de bulunduğum bir sırada, Hulûsi Efendi, Rahmetli Özal'la görüşürken özellikle Darende heyetiyle beraber, onların başkanı olarak, Darende heyetinde önder bir insan olarak Gökpınar Projesi'nin bir an önce realize edilmesini, merhûm Özal'dan talep etti. Özal'ın bu talebe çok sıcak baktığını yakînen biliyorum. O günkü bakanlara, teknik elemanlara, hepsine bu projeyi derhal gündeme almaları talimatını verdi. Ve çok şükür bugün o proje gerçekleşti. Memlekete kazanım olarak milletin hizmetine sunuldu, binlerce, belki 100 binlerce kayısı

dikildi. Güzel bir proje. Burada elbette ki Hulûsi Efendi'nin emeği çok büyük, Allah ondan razı olsun.

Sayın Vekilim, vakıf fotoğraf arşivinde gördüğümüz kadarıyla, Sağlık Bakanı Mehmet Aydın'a, Darende'deki belediye başkanıyla beraber Hulûsi Efendi'nin, Darende'ye bir ambulans alımında, siz de beraber bulunuyorsunuz. O Fotoğraf karesinin arka plânını sizden dinleyebilir miyiz?

- Tabîî, o yıllarda bizim belediye başkanımız rahmetli Abdullah Karakurt Abimizdi. O da gerçekten iyi bir abimizdi, hizmet ehliydi. Tabîî Hulûsi Efendi ile birlikte heyet olarak bana geldiler, biz Sağlık Bakanlığı'na gittik, o taleplerini yerine getirdik. Tabîî o haber olarak bazı medya basın organlarında da çıktı. Başta söylediğim gibi, Malatya'da, Darende'de, Darende'nin önder kimliği olan kişilerle beraber Hulûsi Efendi, Darende'nin bütün hizmetlerinde öncülük yaptı. Belediye başkanımızla birlikte geldiler. Allah onlardan râzı olsun. Gerçekten Darende'mize, memleketimize büyük emekleri var, Allah râzı olsun. Bakan bey Hulûsi Efendi'ye ve Darende heyetine çok alaka gösterdi. Hulûsi Efendi bir çek takdim etti. Bakan bey de "Hızır Acil Servis Ambulansı" talebini yerine getirdi.

Hulûsi Efendi Hazretleri'nin âhirete irtihâlinden sonra vakıf hizmetlerinin gelişimi hakkında neler söylersiniz?

- Şimdi tabîî 1990'da Hulûsi Efendi Hazretleri dünyasını değiştirdi, ama kurduğu vakıf, evlâdı Hâmid Hamîdeddîn Ateş Efendi'nin başkanlığında hizmetleri her geçen gün geliştirerek yaygınlaştırıyor. Bu 40 yıl içinde Darende'de çok önemli bir atılım gerçekleştirildi. Özellikle Şeyh Hâmîd-i Velî / Somuncu Baba Külliyesi ile sadece Malatya'nın değil, Türkiye'nin dışına tanıtılabilecek büyük bir hizmetler yapıldı. Vakfın gerçekten Darende'mize, Malatya'mıza, İslâm'a hizmet eden bir kuruluş olduğuna

inaniyorum. Bu kuruluşun ticaretle alâkası olmayan, yani Anadolu deyimiyile tüccar olmayan bir vakıf olduğunu biliyorum. Belki bazı insanlar alınabilir ama benim umurumda değil. Ben doğruları konuşan bir insanım, talebeliğimden beri, gençliğimden beri, mebusluğumdan beri. Bu vakfın gerçek bir vakıf olduğuna inaniyorum ve görüyorum. Yaptığı hizmetleri takip ediyoruz, dostlarımız, giden arkadaşlarımız anlatıyor, bir hayır vakfıdır burası, sadece hayırla yürüyen bir vakıftır. Daha yakın bir zamanda, benim yakınım olan birisi, damadım da gitmiş o vakfa bir hayırda bulunmuş. Anlattı bana, ben mutlu oldum. Bu vakıf, ticaretle uğraşmayan, devletin imkânlarını kendi şahsî menfaatlerine karıştırmayan, sadece İslâmî olarak, eğitim olarak, gençlik olarak, genç çocukları yetiştiren bir ocak olarak görüyoruz biz orasını. Onun için ben, Hulûsi Efendi'nin açtığı yolu devam ettiren evlâdı Hamîdeddîn Efendi'ye de bu güzel yolu istikâmet üzere sürdürdüğü için teşekkür ediyor, buradan selâmlarımı gönderiyorum, Allah ondan da râzı olsun. Bu vesileyle bütün dostları muhabbetle selamlıyorum.

Talat Zengin / Özgeçmiş

Diş Hekimi, siyasetçi, XVII. ve XVIII. Dönem Malatya Milletvekili. 1952, Malatya doğumlu. Baba adı Mahmut, anne adı Azzet. Marmara Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi mezunu. İngilizce biliyor. Serbest diş hekimi olarak çalıştı.

Talat Zengin, 1983 ve 1987 genel seçimlerinde ANAP'tan XVII. ve XVIII. Dönem Malatya Milletvekili seçilerek TBMM'de yasama çalışmalarına katıldı. TBMM Hesaplarını İnceleme Komisyonu Başkanı olarak görev yaptı. Evli, 3 çocuk babasıdır.

Fetih Destanı

Resul'ün dilinden ilahi müjde,
Dalga dalga gönüllere yayıldı.
"Fetholunur elbet Konstantiniyye."
Bu mübarek sözler emir sayıldı;
Ben de "güzel asker" olayım diye,
Gül soylu yiğitler yola koyuldu.

Şehzade Mehmed ki beşiğindedir,
Keramet ehline işaret onda...
Çocuktur, imanın ışığındadır;
Yiğittir, bin türlü maharet onda.
Şairdir, kelamın eşiğindedir;
Âlimdir, ilmiyle hareket onda.

Molla Güraniler, Akşemseddinler,
Gönül dergâhında fethin mimarı.
Padişah, dersini vecd ile dinler.
İlm-i siyasete ince ayarı
Verir de hâl ehli olanlar anlar;
Çoktan alınmıştır fetih kararı.

Bir yanda imanı, bir yanda aklı,
Şâhi toplarıyla tarih yazıyor.
Gaza meydanında yeşil sarıklı
Ebû Eyyûb el Ensari geziyor.
Vuslatın ışığı zekâda saklı,
Kadırgalar tepelerde yüzüyor!

Zafer gecikmede, Sultan derbeder;
Koca dünya yüreğine dar olur.
Aldığı nefesi tarih kaydeder:
-Resuller Resul'ü ona yâr olur-
"Ya İstanbul beni bendesi eder,
Ya gönül yurduma gülizar olur!"

Seherde görülen rüyalar anlar,
Düşlerinde zafer gören Sultan'ı.
Fatih'i bekleyen deryalar anlar,
Atını denize süren Sultan'ı.
Bir "Gül"e adanmış sevdalar anlar,
Cennet bahçesine giren Sultan'ı.

Yirmi Dokuz Mayıs... Sabah ezanı...
Huşu içindedir namazda Sultan.
"Övülmüş belde"den köhne düzeni
Silebilmek için niyazda Sultan.
Seyreder gelmeden, gelecek anı,
Bütün benliğiyle Boğaz'da Sultan.

Biri var, "Ya Allah!" diyen sesine,
Cümle ervah, misk ü amber döküyor.
Biri var, burçların en tepesine
Bütün benliğiyle bayrak diyor.
Biri var, kızaran tunç gövdesine
Saplanan oklarla ufka bakıyor.

Delinir Topkapı, yollar açılır;
Fetih melekleri, siz önden girin.
Fatih'in yüzünde güller açılır,
Ey güzeller, gülü Fatih'e verin.
Yüce Yaradan'a eller açılır,
Şükür secdesinde Fatih'i görün.

Ayasofya... Mabetlerin ulusu...
Ezan sesleriyle müşerref oldu.
Sardı benliğini cennet kokusu,
Kubbeden sütuna nur ile doldu.
Fatih'ten aldığı gönül dolusu
Sevgiyle bir tatlı huzura daldı.

Konstantiniyye'yi İslambol yapan
İstanbul Fatih'i sana bin selam.
Cennette Resul'ün nurunu öpen
Goncayı övmeye yetmez bu kelim.
Tarihin şerefli bağrından kopan
Yeni yeni Fatihleriz vesselam!

Yusuf DURSUN

Esrâr-ı Hakîkatsin Ef endim

“Şeref Hanım, her samîmî Müslüman şair gibi, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)’e ‘Efendim’ diye hitap ediyor. Bu hitap, Türk milletinin umûmî olarak, Peygamberine sesleniş şeklidir ki bunda büyük bir edep vardır. Çünkü Hz. Muhammed (s.a.v.), bütün kâinâtın efendisidir.”

*Sen gevher-i gencîne-i hikmetsin efendim
Deryâ-yı keremde dür-i kudretsiz efendim*

*Geldi nice peygamber-i zi-şân bu cihâna
Sen cümlesine seyyid ü servetsin efendim*

*Mahbûb-ı Hudâsın ki olur zâtına teşbîh
Sen mahrem-i esrâr-ı hakîkatsin efendim*

...

*Mücrim Şeref'i rûz-ı cezâ etme ferâmûş
Şâhinşeh-i iklîm-i şefâatsin efendim*

Şeref Hanım (1808-1861)

Şeref Hanım, her samîmî Müslüman şair gibi, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e "Efendim" diye hitap ediyor. Bu hitap, Türk milletinin umûmî olarak, Peygamberine sesleniş şeklidir ki bunda büyük bir edep vardır. Çünkü Hz. Muhammed (s.a.v.), bütün kâinatın efendisidir.

İlk beyitte O'nu hikmet hazinesinin cevheri, kerem deryasında kudret incisi gibi sıfatlarla tavsif ediyor. Gerçekten de O, "Vemâ erselnâke illâ rahmete'n-li'l-âlemîn." âyeti ile şerefleşmiş bir peygamberdir. Kâinatın onun hürmetine halk edildiği tasdiklenmiş bir cevherdir.

İkinci beyitte dünyaya birçok şanlı peygamber geldiğini fakat Hz. Muhammed (s.a.v.)'in bütün peygamberlerin efendisi olduğunu ve o peygamberler için de ayrıca bir değer taşıdığına temas ediyor.

Diğer beyitlerde de Hz. Muhammed (s.a.v.)'in, Allah'ın habîbi (Habîbullah) olması, gizli sırların hakîkatine ulaşması, dünya ve Âdem yaratılmadan önce O'nun rûhunun yaratılmış olması, peygamberlerin sonuncusu olması gibi özellikleri sayılıyor.

Çihâr Yâr-i Güzîn (dört halife)'e örnek oluşu, onları çeşitli bakımlardan yetiştirmesi gibi hususları dile getiren Şeref Hanım, Cebrâil'in de Miraç hâdisesinde Hz. Muhammed (s.a.v.)'e hizmet ettiği için şerefinin yükseldiğini söylüyor.

Burada "yükselmek" filini hem mânen hem de maddeten düşünmemiz mümkündür.

Allah, Hz. Muhammed (s.a.v.)'i dünyada şeref, âhirette de şefaahat sahibi kılmıştır. Cennet bile O'nun gideceği için, Allah tarafından süslenmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) gelişiyse dünyaya revnâk verdiği gibi, cennetin de süsleyicisi olacaktır.

Şeref Hanım, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in şemâiline ait özelliklerden de bahsediyor: O, çiçekler içinde, çiçeklerin şâhı olan gül gibidir. Gül lâtiftir. Hiçbir çiçek güle güzellikte rakip olamayacağı gibi, hiçbir yaratılmış da letâfette Hz. Muhammed (s.a.v.)'e rakip olamaz.

Şeref Hanım, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Müslümanlar için bir ihsan olduğunu şöyle dile getiriyor: Allah bize lutfeyleyip sana ümmet eyledi. Sen bize dünyada doğru yolu gösterip mutlu olmamıza vesile olduğun gibi ceza gününde de bize şefaahatçi olacaksın. Ümmetin bu yüzden seninle ne kadar iftihâr etse azdır.

Şiirin sonunda Şeref Hanım, Hz. Muhammed (s.a.v.)'den kendisini unutmamasını diliyor; çünkü O, şefaahat ikliminin padişahıdır.

Şeref Hanım, Hz. Muhammed (s.a.v.)'i, Allah ile olan konuşması ve Allah'ın ona sırrında olan bazı yerleri (cennet, cehennem...) göstermesi sebebiyle "hakîkat sırlarının mahremi" diye tarif ediyor.

Şairin dünyadaki arzularından biri de hacca gitmekmiş. Fakat maddî gücü olmadığından bir türlü emeline ulaşamamış. Bunun için de bir na'tinde Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e şöyle niyâz ediyor:

*Ziyaret kılmağa sen ver suhûlet yâ Rasûlallah
Fakîrim bende yok billâhi kudret yâ Rasûlallah*

Temizlik Bizim İçin Ne İfade Eder?

“Câhiliye Arap toplumunda temizlik hakkıyla bilinmezken Hz. Peygamber (s.a.v.) marifetiyle her türlü temizliğin öğretilmesi o döneme damgasını vuran temel yapı taşlarından birisidir. Gusül, abdest ve vücuttaki bazı âzâların temizliği ile bir seferberlik başlatılmıştır. Böylece İslâm yeni medeniyet yürüyüşünün bir bölümünü temizliğe ayırmış olmaktadır.”

İslâm mü'minlerin her türlü kirlere temizlenmesini ister. Mânevî kirlere insanın rûhunu kararttığından kulluktan uzaklaştırır. Bu yüzden kalbin ibâdetler, zikrullah ve güzel yaşamla her zaman temiz tutulması ve bakımının yapılması beklenir. Farz olsun nâfile olsun her bir ibâdet ile, her türlü iyilikle kalbin temiz kalması sağlanır. Bu yüzden hiçbir ibâdeti küçük görmemek gerekir. Sonuçta Allah'a daha fazla yakınlaştırdığı ve insanın yakînini güçlendirdiği için minik bile olsa her hasene önemlidir.

Kalp temizliği yanında beden temizliği de önemlidir. Biri olmazsa diğeri de olmaz. Biri varsa diğeri de olmalıdır. Bir kuşun uçmak için nasıl iki kanada ihtiyacı varsa, iyi bir mü'min olmak için ikisi de elzemdir. Bu sebeple dinimiz maddî temizliğin üzerinde hassasiyetle durmuştur. Nitekim Kitâb-ı Hakîm'de şöyle buyrulmuştur: "Allah çok temizlenenleri sever." "Şüphesiz, Allah tevbe edenleri de sever, temizlenenleri de sever." "Elbiseni tertemiz tut. Kötü şeyleri terk et." Hz. Peygamber (s.a.v.) de, "Temizlik imanın yarısıdır." buyurarak aynı hususa vurgu yapmıştır.

Esasında İslâm'ın ne kadar büyük ve yüce bir din olduğunu anlayacağımız noktalarından biri de temizliğe verdiği önemdir. Câhiliye Arap toplumunda temizlik hakkında bilinmezken Hz. Peygamber (s.a.v.) marifetiyle her türlü temizliğin öğretilmesi o döneme damgasını vuran temel yapı taşlarından birisidir. Gusül, abdest ve vücuttaki bazı âzâların temizliği ile bir seferberlik başlatılmıştır. Böylece İslâm yeni medeniyet yürüyüşünün bir bölümünü temizliğe ayırmış olmaktadır. Hatta Hz. Peygamber (s.a.v.), temizlik hususunda o kadar durmuştur ki musluklardan suyun akmadığı o dönemde insanların en az kaç taşla tahâret yapmaları gerektiğini bile öğretmiştir. Günümüz şartlarında, evlerimizden gürül gürül suların aktığı bir dönemde bu husus bize biraz önemsiz ve hatta garip gelebilir. Lâkin kendimizi Allah Rasûlü'nün dönemine taşıyacak olursak, tahâreti bilmeyenlere asgarî temizlik şartını getirerek nasıl temizleneceklerini öğretmesi

"Kendimizi Allah Rasûlü'nün dönemine taşıyacak olursak, tahâreti bilmeyenlere asgarî temizlik şartını getirerek nasıl temizleneceklerini öğretmesi Yüce Peygamber'in büyüklüğünü ve İslâm'ın dünyaya neler kazandırdığını anlamamızı kolaylaştırır."

Yüce Peygamber'in büyüklüğünü ve İslâm'ın dünyaya neler kazandırdığını anlamamızı kolaylaştırır. Aynı şekilde sabah uyanan insanın ilk olarak ellerini yıkamasını isteyerek gece avret mahalline dokunmuş olabileceğine dikkat çekmesi de böyledir. O, sözleri birer buyruk olarak kabullenildiği için temizlik hususundaki her bir eksikliğe dikkat çekmiş ve bunların düzeltilmesini sağlamıştır. Demek ki, tahâreti bile bilmeyen insanlar vardı ve Allah Rasûlü onlara bunu dahi öğretti. Gerçekten de o, öğretilmemiş hiçbir şey bırakmadı. Zira o Allah'ın elçisiydi ve kendisinin de belirttiği gibi güzel ahlâkı tamamlamak için gönderilmişti.

Yıkamak

Allahu Teâlâ, Kur'ân'da iki yerde cünüp olanların temizlenmeleri gerektiğini belirtmiştir. Âyetlerin birinde, "Eğer cünüpseniz yıkayıp

temizlenin." buyrulurken, diğesinde de cünüp olanların namaz için boy abdesti almaları emredilmektedir. Allah Rasûlü de aynı hususa vurgu yapmış ve cünüp kimselerin gusül almalarını emretmiştir. Böylece hem mânevî kirlenmeden bir arınma hem de cünüplük sebebiyle bedene bulaşmış maddî kirlerin ve ter kokularının giderilmesi hedeflenmiştir. Bunun yanında vücuda dinçlik kazandırılmak istenmesi de hikmetleri arasında zikredilebilir.

Elbette gusül abdesti sadece cünüplük durumunda alınmamalıdır. Guslün farz olmadığı durumlarda da sık sık yıkanılmalıdır. Nitekim Sevgili Elçi'nin yıkanmayla ilgili bir tavsiyesi buna işaret etmektedir ve bu son derece önemlidir. Bir önder olan Allah Rasûlü'nün insanların birbirlerini rahatsız etmemelerine ne kadar önem verdiğini ve bir toplum âdâbı kazandırdığını göstermesi açısından çok mühim bir tavsiyedir. O da şudur:

Rasûlullah cuma namazına gelenlerin gusül almalarını istemiştir. Meselâ bir hadislerinde şöyle buyurmaktadır: *"Biriniz cumaya gelmek*

istediğinde yıkansın." Son Rasûl, buna benzer pek çok hadisinde cuma namazına gelenlerin yıkanmalarını talep etmiştir. Hâlbuki gusül gerekmedikçe insanın yıkanma zorunluluğu yoktur. O bunu neden istemiştir diye düşündüğümüzde, hikmetlerinden birinin insanların birbirlerini rahatsız etmesini engellemek olduğunu anlıyoruz. Kutlu Rasûl'ün yanına gelip giden her bir Müslümanın anlayışı, kavrayışı, sosyal hayatın gereklerini düşünme kapasitesi aynı değildi. Bunun yanında insanlar yünlü giysiler giyerdi. Nitekim Ebû Mûsâ el-Eş'arî, *"Rasûlullah'la beraberken üzerimize yağmur yağdığında yanımızda olsaydın, kokumuzu koyun kokusu sanırdın."* demektedir.

Bir kısmı yün elbise giymiş, yıkanmamış ve terlemiş insanların Allah Rasûlü'nün küçük mescidini sıcak bir günde doldurduğunu göz önüne getirelim. Ter kokusunun cemâati rahatsız edeceği âşikârdır. İşte Allah Rasûlü namazın huşû içinde kılınması, kimsenin kimseyi rahatsız etmemesi ve bir toplumsal yaşam âdâbı öğretmek amacıyla cumaya gelenlerin yıkanmalarını tavsiye etmiştir. Hz.

Peygamber (s.a.v.)'in cumaya gelenlerin güzel koku sürünmelerini ve dişlerini fırçalamalarını istemesi de bu açıdan çok önemlidir.

Bu sebeple kokan çoraplarla, uzamış tırnaklar veya temizlenmemiş çıplak ayakla mescidlere gelenler ile, etraflarındaki insanları rahatsız edecek şekilde tütün veya baharat kokanların daha dikkatli olmaları gerekmektedir. Çünkü mescid mü'minlerin Allah'a yönelmek ve dünya ile irtibatlarını kesmek istedikleri bir yerdir. Onların huşûunu bozmaya, dikkatlerini dağıtmaya, huzurlarını kaçırmaya hakkımız yoktur.

Abdest Almak

Namaz ibâdeti için abdest alınması zorunludur. Allah Rasûlü'nün abdestli olursa bile her vakit için abdest alınmasını teşvik etmesini de iyi anlamamız gerekir. Bir hadislerinde şöyle buyurmaktadır: *"Kim abdestli olduğu halde tekrar abdest alırsa, Allah o kimseye on iyilik sevabı yazar."* Bunun yanında farzlar dışında nâfile namazları kılmaya teşvik ederken abdest alınmasını istemesi de dikkatimizi çekmelidir. Görüldüğü üzere, sevgili Rasûl mü'minlerin mâneviyâtlarını güçlendirirken aynı anda onlara temizlik alışkanlığını kazandırmak istemektedir.

Diş Temizliği

Peygamberimiz dış görünümüne son derece önem veren bir insandı. Saçlarına bakar, yağlar, tarar, esans sürünür, elbisesindeki ve ayakkabılarındaki sökükleri diker, gerekirse yama yapardı. Ashâbın yanına kıyafetinde bir bozukluk olduğu hâlde aslâ çıkmazdı. Bu bağlamda onun dişlerin görünümüne çok önem verdiğini, sararmış, aralarında yemek artıkları bulunan dişlerle halkın yanına kesinlikle çıkmadığını tespit ediyoruz. Buna verdiği önemi o kadar çok dile getirmiştir ki, ilgili hadisler genel hadis külliyyatı içinde oldukça fazla yer tutar.

Hadislere baktığımızda şunu görürüz: Eve girdiğinde ilk işi misvaklanmak olan Hz.

Muhammed (s.a.v.), namazlardan önce de fırçalamayı alışkanlık hâline getirmiş ve Allah'ın huzuruna dişlerin temizlenerek çıkılmasını istemiştir. Nitekim, *"Mü'minlere meşakkat vermeyeceğini bilseydim, her namaz için misvak kullanmalarını emrederdim."* buyurmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.), yanında fırçası olmayanlara da hiç olmazsa parmaklarıyla dişlerini temizlemelerini söylemiştir. Aslolanın ağız temizliği olduğunu, *"Misvak ağız temizliği, Rabb'in rızâsıdır."* hadisiyle de dile getirmiştir. İnsanların sararmış ve aralarında yemek kırıntıları bulunan dişlerle halkın içine çıkmasını yadırgamışlardır. Çünkü tebessüm eden veya konuşan kişinin dişlerindeki çirkin görüntü karşısındakini rahatsız eder. Rasûlullah buna şu muhteşem hadislerinde değinmektedirler. *"Gördüğüm bu durum nedir? Sapsarı dişlerle yanıma geliyorsunuz. Ümmetime zor gelmeyeceğini bilseydim abdest almaları farz kılındığı gibi dişlerini misvaklamalarını da farz kılardım."*

Hız. Peygamber (s.a.v.)'in bundan on beş asır önce diş temizliğini dile getirmesi dikkate değerdir, hürmeti ziyadesiyle hak etmektedir. Dünya ve âhiret lideri olarak insanların diş temizliğine önem vermesini, halkı medeni yürüyüşe çıkarmasını ve bu yönde adımlar atmasını takdir edecek bir kelime bulmak zordur.

Saçların Bakımı

Allah Rasûlü saçların bakımının yapılmasını ister, dağınık bir şekilde dolaşılmasını istemezlerdi. Çünkü kişi o şekilde hem kendi saygınlığını kaybeder hem de etrafındakilerin olumsuz bakışlarını üzerine çeker. Bir açıdan da görüntüsüyle rahatsızlık verir. Bu yüzden Allah Rasûlü, *"Kimin saçı varsa, ona ikram etsin."* buyurmuşlardır. Saçı başı dağınık bir şekilde huzuruna gelen birine de saçlarını düzeltmesini tavsiye etmişlerdir.

Saçları omuzlarına kadar dökülen sahâbeden Ebû Katâde'nin, Rasûlullah'ın saç bakımını

“Allah Rasûlü namazın huşû içinde kılınması, kimsenin kimseyi rahatsız etmemesi ve bir toplumsal yaşama âdâbı öğretmek amacıyla cumaya gelenlerin yıkanmalarını tavsiye etmiştir.”

istememesi sebebiyle günde iki kez saçlarını düzeltip yağladığı nakledilmektedir. Allah Rasûlü'nün de evinde saçları için yağdanlık bulunur, bununla saç bakımı yapardı. Dışarı çıkmadan önce saçlarını yağlar, esansını sürünür, sakallarını tarardı. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanında yıllarca hizmet etmiş olan Enes b. Mâlik de, insanları karşılamaya ve tokalaşmaya çıktığında ellerine esans sürerdi. Günümüzde saçların yağlanması, kezâ sürme çekme âdeti bulunmamaktadır. Ancak bu rivâyetler bizlere saçların bakımına önem vermemiz, karşımızdaki insanlara rahatsız edici bir görüntü sunmaktan kaçınmamız gerektiğini göstermektedir.

Saçları dökük olanlara gelince, dökülme oranı farklılık arz etmekle birlikte, sahâbeden pek çok insan kel idi. Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Muhammed b. Mesleme gibi sahâbîler böyleydi. Bu sebeple bu başlık altında yazılanlar onlara yönelik değildir. Onlara tesellî olması için saçları dökülmüş bir hocamızın hatırasını anlatabiliriz: Berberde tıraş olduktan sonra okula gidip derse girdim. Öğrencilerden biri, “Hocam, sıhhatler olsun.” dedi. Ben de “Belli oluyor mu?” dedim.

Diğer Azaların Temizliği

Son Peygamber, insanların üstbaşlarının temiz ve güzel görünümlü olmasına önem verirdi. Bu yüzden vücuttaki belli başlı yerlerin temizliği üzerinde de dururdu. Tırnakların kesilmesi, koltuk altı ve avret mahallerinin temizliği gibi. Bir hadislerinde şöyle buyurmaktadırlar: “On şey fıtrattandır: Bıyığın kısaltılması, sakalın uzatılması, dişlerin temizlenmesi, buruna su

çekilip temizlenmesi, tırnakların kesilmesi, parmak aralarının yıkanması, koltuk altı kıllarının alınması, eteklerin tıraş edilmesi, necâsetten su ile temizlenmek.” Hadisi rivâyet eden râvi onuncuyu unuttuğunu ancak bunun da “mazmaza” olabileceğini belirtir.”

Burada toplu olarak zikredilen hususlara dair başka pek çok hadis bulunmaktadır; “Bıyıklarınızı kısaltın, sakallarınızı uzatın.” hadisi gibi. Bunun yanında Hz. Peygamber (s.a.v.) bıyıkların kısaltılması, tırnakların kesilmesi, avret mahalli temizliğinin kırk günden öteye geçmemesini tavsiye etmişlerdir. Böylece beden temizliği belli sürelerle yerine getirmesi gerektiğini hatırlatmıştır.

Allah Rasûlü'nün bedenimizle ilgili her bir temizlik hususunu asırlar önce dile getirmesini iyi düşünmemiz gerekir. Tırnakların uzatılmaması, avret mahalli temizliğinin ihmâl edilmemesi bizim için hayat düsturu olduğu kadar, Allah Rasûlü'nün büyüklüğünün de alâmetleridir.

Günümüzde ideolojik olarak bıyıklarını uzatanlar ile Allah Rasûlü'nün bıyıkların kısaltılmasını emretmesi arasındaki zıtlık hepimizin dikkatini çekecektir. Kutlu elçi bıyıkların kısaltılmasını fıtrattan sayması ne kadar da önemlidir. Çünkü yemek yerken bıyıklar yemeğin içine girmez.

Allahu Teâlâ'nın Kur'ân-ı Hakîm'inde, “Andolsun ki; sizin için Rasûlullah'ta güzel bir örneklik vardır.” buyurmasındaki derûnî anlamları burada zikrettiklerimizle biraz daha anlamış oluyoruz. Bizi ona ümmet yapan Rabb'imize hamd olsun.

Sözün özü, hem kendimiz hem de karşılaştığımız insanlara olan saygımızdan dolayı üstümüze başımıza dikkat etmek durumundayız.

Dipnot

* Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, Ankara Üniversitesi
Yazının geniş hâlini web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Özür Dilerim

İnsan kardeşlerim, ekmel canlılar
Kalbini kırdıysam özür dilerim
İhtiyar amcalar, delikanlılar
Hor, hakir gördüysem özür dilerim

Gönül yıkmak, Kâbe yıkmaktan beter
İnsan merhamettir, ötesi beşer
Havvâ Kızı, tatlı, güzel söz ister
Üzdüysem, yorduysam özür dilerim

İnsandan insana sayısız fark var
El elden üstündür, tâ arşa kadar
Hayvanlarda bile müşfik duygular
Havalara girdiysem özür dilerim

İnsan birbirinin olmasın kurdu
Kişi, birbirinin gerçekte yurdu
Bütün bir insanlık, koca bir ordu
Rengini sorduysam özür dilerim

Bunca birikimi yok mu sanarsın?
İnsana saygı duy, yoksa yanarsın
Gül al, sat, parmağın bala banarsın
Yokuşa sürdüysem özür dilerim

Basamak, basamak yükselir dağlar
Yapıp yapmadığı, insanı bağlar
Acı söz, incitir, yüreği dağlar
Günâha girdiysem özür dilerim

Âşık Oğuz der ki, görgülü davran !
Edep, hayâ ile örgülü davran !
İlimden, irfandan, vergili davran !
Üstüne vardıysam özür dilerim...

Bekir OĞUZBAŞARAN

Tarihî ve Kültürel Yapısıyla Eyyûp Sultan ve Eyyûp Sultan Hazretleri

Eyyûp Sultan ve Civarı İstanbul'un Kalbi Mesâbesindedir

Eyyûp Sultan deyip de geçmemek lâzım. İstanbul'un rûhu ve kalbidir Eyyûp Sultan. Bu şehrin tarihinin ve talihinin ön sözüdür (mukaddimesi) tarihe not düşülen bu kutlu topraklar.

Nebî-yi Zîşân Efendimiz'in, Medine'yi teşrîflerini müteâkip onu evinde misafir eden Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin medfûn olduğu kutlu bir yerdir Eyyûp Sultan ilçesi.

Bu şehir Suriçi İstanbul'un dışında kalsa da Hz. Halid b. Zeyd'in (Ebû Eyyûb el-Ensârî) burada medfûn olmasından dolayı Eyyûp Sultan ilçesi, başta dindar kesimler olmak üzere, geniş halk toplulukları tarafından her zaman bir başka kıymetli tutulmuştur.

O Eyyûp Sultan ki Konstantinopolis'ten İstanbul'a evrilen bu kadim şehrin aziz ve muhterem misafirini koynunda saklar. Söz konusu mekânın kıymetinden dolayı nice yüzyıllardan beri Fâtih Sultan Mehmed'den Sultan Bâyezîd'e, Yavuz Sultan Selim'den Kanûnî Sultan Süleyman'a, II. Mahmûd'dan II. Abdülhamid'e kadar Osmanlı padişahları burada büyük törenler eşliğinde kılıç kuşanır, tahta cûlûs ve biat merasimleri gerçekleştirirlerdi.

Dünkü/kadim Eyyûp'ten bugünkü Eyyûp Sultan'a uzanan süreç ilgi ve dikkat çekicidir. Şehrin tarihî dokusunun oluşmasında bilge insan Mimar Sinan'ın büyük tesiri vardır. Onun 30'a yakın eseri Eyyûp Sultan ilçesi sınırları içerisindedir. Onun inşâ ettiği eserler Eyyûp Sultan'ın kadim kimliğinin oluşmasında etkili olmuştur. Çoğu külliye olan ve bânîlerinin adıyla anılan bu eserler klâsik Osmanlı mimarîsinin tipik örneklerini teşkil etmektedir. Emir Buhârî Zâviyesi Mescidi, Defterdar (Nazlı Mahmud Çelebi) Camii, Nişancılar (Nişancı Mustafa Paşa) Camii, Müzevir (Süleyman Subaşı, Münzevi, Karcı Süleyman) Mescidi, Kapuağası (Davud Ağa) Mescidi, Şah Sultan Camii, Ali Paşa (Cedid Ali Paşa, Semiz Ali Paşa, Kurukavak) Camii, Dökmeciler Mescidi ve

"Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin varlığı, İstanbul'un bu kadim semtine bambaşka bir mânevî hava ve itibar katmıştır. Burası âdeta cennete açılan bir kapı olarak görülmüştür. Öyle ki birçok insan, ölünce bu semtteki mezarlığa gömülmevi arzulamış, vasiyet olarak yakınlarına iletmiştir.

Zâl Mahmûd Paşa Camii bu döneme ait cami ve mescitlerden bazılarıdır. Bunlara türbe, hamam ve saraylar da eklenebilir.

Malûm olduğu üzere, Akşemseddin'in Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin mezarı olarak gösterdiği bu bölgeye İstanbul'u bir İslâm şehri yapan Fâtih Sultan Mehmed, 858 (1454) yılında bir türbe ve 864 (1459) yılında İstanbul'un ilk selâtin camini inşâ ettirmişti. Böylece Eyyûp bir mânevîyat merkezi olma yolunda büyük atılımlar gerçekleştirmişti.

Konstantinopolis'ten İstanbul'a dönüşen bir coğrafyanın kalbi olan Eyyûp, İstanbul'un fethinden sonra Fâtih Sultan Mehmed'in İstanbul'un imar ve iskânı için başlattığı çalışmaların ilk ayağı olmuştur. Bu çerçevede ilk vakıfların kurulduğu mekân da burası olmuştur. Fâtih Sultan Mehmet döneminden itibaren Eyyûp Sultan semtinde kurulan muhtelif vakıf eserler için 181 vakfın kurulduğu tespit edilmiştir. Bu vakıflar aracılığıyla ve teşvikiyle buraya değişik yerlerden yoğun göçler gerçekleşmiştir. Gelenler o günkü Eyyûp'ün temellerini atmışlardır.

İstanbul'un Mânevî Hâfızası: Eyyûp Sultan Külliyesi ve Türbesi

Eyyûp Sultan Külliyesi ve Türbesi İstanbul'un mânevî çehresini oluşturur. Eyyûp Sultan Camii ve çevresinde bulunan medrese, aşhâne-imâret, hamam ve türbeden oluşan külliye Fâtih Sultan

Foto: Cemil Şahin

Mehmed tarafından İstanbul'un fethinin hemen sonrasında inşa edilmiştir.

Fâtih Sultan Mehmet 1453 yılında Ebû Eyyûb el-Ensârî Hazretleri'nin türbesini yaptırdıktan beş yıl sonra 1458 tarihinde Eyyûp Sultan Camii'ni yaptırıp ibâdete açmıştır. Camiye ilâve olarak bir medrese, bir hamam, bir imâret ve bir çeşme de inşa edilmişti.

Eyyûp Sultan Camii, İstanbul'da değişik zamanlarda meydana gelen depremler ve âfetler sonucunda zarar görmüştü. Bu güzel mâbet en büyük hasarı 1766'da meydana gelen depremde gördü. Bu depremin sonrasında yapılan onarım yetersiz kalınca, otuz yıl sonra Sultan III. Selim (1789-1807) tarafından yeniden inşa edildi. III. Selim, çıkardığı fermanla önce caminin Fâtih tarafından yapıldığı şekliyle aslı korunarak onarılmasını istemiş, ancak bunun mümkün olmadığı mimarlar tarafından belirtilince tamamen yıkılmasını emretmiştir. Temeli 1798 yılında yeniden atılan cami, Mimar Uzun Hüseyin Ağa nezâretinde 28 ay gibi kısa bir zamanda tamamlanarak 1800 tarihinde bizzat sultan tarafından ibâdete açılmıştır.

Bizlere on ciltlik Seyahatname'yi bırakan meşhûr seyyahımız Evliya Çelebi İstanbul'un mânevî rûhunu üzerinde taşıyan bu cami hak-

kında şöyle der: "Leb-i deryâya karib âsitâne-i Ensârî'de düz bir zeminde binâ edilmiştir, bir kubbedir. Mihrap tarafında yarım kubbesi daha vardır, lâkin o kadar yüksek değildir. Caminin içinde amud yoktur. Orta kubbe etrafında metin kemerler vardır. Mihrabı ve minberi musanna değildir. Hünkâr mahfili sağ taraftadır. İki kapılı, biri sağ canibde yan kapısı, diğeri kible kapısıdır. Sağ ve solda iki minaresi vardır. Haremın iç tarafı hücrelerle müzeyyendir. Ortasında cemaat maksûresi vardır. Bu maksûre ile kabr-i Ebû Eyyûb arasında asumana ser çekmiş iki çınar vardır ki cemaat sayesinde ibâdet ederler. Bu haremın de iki kapısı var, garp kapısında taşrada büyük bir harem daha vardır, içinde dut vesâir ağaçlarla yedi adet büyük çınar vardır."

Ebû Eyyûb El-Ensârî'nin Varlığı, İstanbul'un Bu Kadim Semtini Değerli Kılmıştır

Peygamberimiz (s.a.v.)'e yedi ay boyunca evini açan Ebû Eyyûb el-Ensârî, Allah'ın adını yüceltmek/İ'lâ-yı kelimetullah maksadıyla doksan yaşlarında İstanbul'un fethi için yollara düşmüş büyük bir hak ve hakikat dostudur. Fethi görmek kendisine nasip olmasa da, bu uğurda varlığını ve niyetini ortaya koymuş, İstanbul'un kalbinde vefât etme şerefine nâil olmuştur. Asırlar sonra, fethin Nebi tarafından övülmüş

komutanı Fâtih Sultan Mehmed Han'ın hocası Akşemseddîn'in gördüğü bir rüya üzerine vefât ettiği yer tespit edilmiş, hâlen ziyâretgâh olan o yere, onun adına bir makam ve bir türbe inşâ edilmiştir. Türbenin yanına da bugünkü Eyyûp Sultan Camii inşâ edilmiştir. Eyyûp Sultan şehri de bundan sonra o kutlu türbenin ve caminin etrafında şekillenmiştir. Fâtih döneminde başlayan imar hareketleri oğlu Sultan II. Bâyezîd ve torunu Kanûnî Sultan Süleyman zamanında artarak devam etmiştir. Zamanla cami ve türbenin etrafına birçok hânedan mensubu, âlim ve paşa tarafından çeşme, mektep ve dergâhlar yapılarak söz konusu mekân daha da zenginleştirilmiştir.

"Dersaadet" ve "Darüsselâm" olarak da nitelendirilen İstanbul'u şerefliendiren Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin türbesi bugüne kadar sadece Türkler tarafından değil, dünyanın dört bir tarafından gelen Müslümanlar tarafından da ziyâret edilmektedir. İstanbul'un Fâtihî "Sultan II. Mehmed"nin türbesi bile bugüne değin onun kadar ziyâret edilmiş değildir.

Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin varlığı, İstanbul'un bu kadim semtine bambaşka bir mânevî hava ve itibar katmıştır. Burası âdetâ cennete açılan bir kapı olarak görülmüştür. Öyle ki birçok insan, ölünce bu semtteki mezarlığa gömülmeyi arzulamış, vasiyet olarak yakınlarına iletmiştir. Bugünkü Eyyûp Sultan Mezarlığı böylece devasa bir kabristana dönüşmüştür. Bunun yanında vefât eden itibarlı insanlar Eyyûp Sultan Camii ve türbesi etrafında onlarca hazirede defnedilmiştir. Bu insanların tercihinde Eyyûp Sultan Hazretleri'nin büyük bir etkisi olmuştur.

Eyyûp Sultan ilçesi, Müslüman halkımızın büyük bir saygı ve hürmetle sıkça ziyâret ettiği bir mekândır. Çünkü halkımız bu türbeyi ve camiyi, ilk İstanbul kuşatması sırasında vefât eden Ebû Eyyûb el-Ensârî'den dolayı kutsal addetmekte, duâ ve niyazlarının bu kutlu mekânda kabul edileceğine (geri çevrilmeyeceğine) inanmaktadır. Başta kadınlar olmak üzere, kendini dindar kabul eden hemen herkes bu camide ve türbede huzur ve sükûn bulmaktadır. Bu mübarek şahsın

"Eyyûp Sultan Külliyesi ve Türbesi İstanbul'un mânevî çehresini oluşturur. Eyyûp Sultan Camii ve çevresinde bulunan medrese, aşhâne-imâret, hamam ve türbeden oluşan külliye Fâtih Sultan Mehmed tarafından İstanbul'un fethinin hemen sonrasında inşâ edilmiştir."

halk katındaki asıl kıymeti Hz. Muhammed (s.a.v.) ile olan dostluğundan dolayıdır. Peygamberine hürmet eden halkımız onunla iltisaklı kim ve ne varsa ona da o derece hürmet etmektedir. Eyyûp Sultan Hazretleri sevgisinin asıl kaynağı budur. Bu hürmet ve muhabbet, haddizatında halk din-darlığının açık bir tezahürüdür.

Şair ve Yazarların Gözünde ve Gölünde Yücelen Eyyûp Sultan ve Çevresi

Tarihî ve dinî açıdan önemli bir yer olan Eyyûp, Fetih'ten itibaren devrin önde gelen şair ve yazarlarının övgüyle anlattıkları bir yerleşim yeri idi. Tâcizâde Câfer Çelebi, Âdile Sultan, Fasih Dede, Belîğ, Nedim, Leylâ Hanım, Keçecizâde İzzet Molla, Âşık Ömer, Eşref, Bedri Rahmi Eyüboğ-lu, Attila İlhan, Hüsrev Hâtemi, Hâlid Ziyâ Uşaklı-gil, Hâlide Edip Adivar, Ahmet Râsim, Nâhit Sırrı Örik, Rûşen Eşref Ünaydın, Refik Hâlid Karay, Sermet Muhtar Alus, Mehmed Âkif Ersoy, Hâlid Fahri Ozansoy, Necip Fâzil Kısakürek, Sâmiha Ayverdi, Orhan Okay ve İlber Ortaylı bunlardan bazılarıdır.

Arınmış gönüllerde apayrı bir yere ve öneme sahip olan Eyyûp Sultan, her devirde kalplerde yer etmeye devam etmiştir. Neredeyse hiç kimse bu semte ve onun kutlu misafir(ler)ine bigâne kal(a)mamıştır. Kimi dünya kimi de gönül gözüyle temâşâ etmiş burada olup bitenleri. Onun içindir ki hemen herkesin gözünde ve gönlünde kendince bir Eyyûp Sultan semti tasavvuru vardır. Bun-

lardan biri de; bildiğini yaşayan, yaşadığını yazan gönül ehli bir âlim olan Abdülbaki Gölpınarlı'dır. Merhum Gölpınarlı'nın ifadesiyle "Eyyûp, yatırıyla bir kutsîliktir, camisiyle bir tarihtir, selvisiyle bir çağdır, güvercinleriyle, hasta, garip leyleğiyle insanlıktır. Daha önceleriyse oyuncağıyla çocuktu, kebapıyla iştahı, kaymağıyla lezzetti, haccın tamamlanması için ziyâreti gerekli sayılmasıyla inançtı Eyyûp."

Şair Yahya Kemal Beyatlı'nın Gönül Gözüyle "Bir Rüyâda Gördüğümüz Eyyûp"

Türk şiirinin abidevî şahsiyetlerinden olan Yahya Kemal Beyatlı'nın da belirttiği gibi "İstanbul ölüleriyle yaşayan bir şehirdir." Fakat Eyyûp Sultan, bunun en bâriz yaşandığı bir semttir. Eyyûp Sultan Mezarlığı şehrin yanı başında dirilerle bir ve beraberdir. Şair Yahya Kemal Beyatlı "Bir Rüyâda Gördüğümüz Eyyûp" adlı yazısına "Türklerin ölüm şehri Eyyûp, Avrupa toprağının bittiği sahilde İslâm cennetinin bir bahçesi gibi yeşil duruyor. Bu ölüm şehrine bir defa girenler, kendilerini bir servi ve çini rüyası içinde kaybolmuş gibi hissettikleri zaman biliyorlar mı ki hakîkaten bir rüyada bulunuyorlar." cümleleriyle başlar.

Romancı ve hikâyeci Refik Hâlid Karay da "Eski Ramazanları Yâd" adını taşıyan yazısında Eyyûp'le ilgili olarak şunları dile getirir: "Arife günü erkekler bir taraftan, kadınlar öbür taraftan, muhakkak, Hazret-i Hâlid'i ziyârete gitmek mûtattı. Türbeden evvel mezaristana uğradık; Edirnekapısı hâricinde âile mezarlığı... Öyle hatırlıyorum ki yalnız başıma oracığ, elan, bulmaya imkân yoktur. Mezar taşı ormanının kuytu, uğultulu, ücra bir kenarında îmar ve tezyin görmemiş yosunlu kırlar... Orada okur, üfler, yüreğimizde aynı zamanda bir genişlik ve kasvet duyarak, galiba vazifemizi yapmaktan mütevellit bir ferah ve ölüme yakın bulunmaktan gelen bir melâl, âheste âheste arabalarımıza binerdik. Bu ne büyük, ne ucu bucağı bulunmaz bir servistandı... Ta Eyyûb'e kadar loşluk, uğultu ve yalnızlık içinde, konuşmak cesaretini bulamazdık. Orada bizi hayat yeniden karşılar, kucaklardı: Oyuncakçı

dükkânları, şekerçiler, kahveler ve dilenci kafileri... Türbenin avlusuna ne güçlülükle, itişe kakışa girilirdi... İğne atsan yere düşmezdi, fakat kumrularla güvercinler gene dolaşacak yer bulur, o gün darı yemekten kursakları heybe gibi şişerdi. Hanımlar türbeye girmezlerdi, dışarıda hâcet penceresinde okuyup geri dönerlerdi. Erkeklerle gittiğim zaman tâ gümüş işlemeli sandukaya kadar, pür-hürmet yürür, inleye inleye, hatta gözümüzden yaşlar gelerek Allah'a yalvarır, şükreder ve geri geri giderek dışarı öyle çıkardık."

Samihâ Ayverdi "İstanbul Geceleri" Adını Taşıyan Hatıralarında Eyyûp'ü Anlatır

Eserlerinde millî ve mânevî duyguları ustaca ve samîmiyetle terennüm eden Cumhuriyet Dönemi kadın yazarlarımız içerisinde önemli bir yere sahip olan romancı ve hikâyeci Samihâ Ayverdi de "İstanbul Geceleri" adını taşıyan hatıralarında Eyyûp'ü şu satırlarda dile getirir: "Eyyûp, merkezden muhîte doğru yelpaze gibi açılan şehrin içinde, yarı müstakil ve karakteristik hayatı ortasında, her şeyi kendi çatısı altında arayıp bulan kimselerin merdümگیرizliği içinde, kendi kendine yeten bir semt sayılırdı. Avlusunda, kışın bile bir topal leyleği, durup dinlenmeden yağın bir güvercin sağanağı bulunan camiinden ve memleketin dört köşesinden ziyâretçi toplayan türbesinden, sükût işareti veren zenci parmakları gibi, havaya kalkmış hesapsız servilerinden başka, oyuncakçıları, kebabçıları, kaymakçıları, aşçıları, bahçeli bahçesiz sıra sıra kahvehâneleriyle nam almış bir çarşısı da vardı."

Peygamber kokusunu Medine'den İstanbul'a kadar taşıyan Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin mübârek türbesiyle, o türbenin yanı başında günde beş vakit ezanları gönüllerimize ziyâfet olarak sunan Eyyûp Sultan Camii'siyle, külliyeleriyle, dergâhlarıyla, ölümlerle dirilerin hemhâl olduğu, âdeta bir nekropolü andıran Eyyûp Sultan Kabristanı'yla, onlarca türbeleriyle, yüzlerce insanın medfûn olduğu hazireleriyle, saraylarıyla, İstanbul'u temâşâ etmek için gidilip görülmesi gereken Piyer Loti Tepesi'yle ve Feshâne'siyle Eyyûp Sultan eşsiz bir dünyadır.

Feth-i Mübin İstanbul

Bir şahika destansın, anlı şanlı dünün var
Feth-i Mübin yolunun, özündesin İstanbul
Müjdelenmiş fethinle, çatal yürek şevkinle
Türk-İslâm'ın pür nidâ, sözündesin İstanbul

Ulubatlı yol açtı, Rum toprağı yâr oldu
Oldu adı İstanbul, bir kutlu diyâr oldu
Adaletle, ızanla, Türk mizanı var oldu
Cöngümüzün yaldızlı, cüzündesin İstanbul

Haç'ın kalın surları, yıkılırken imanla
Bizans yandı yakıldı, titreyerek gümanla
Şehadetler yazıldı, tarihinde al kanla
Alperenler cenginin, izindesin İstanbul

Yürür iken gemiler, Bismillahla karadan
Yardımlını ilettiler, kudretiyle Yaradan
Aşka geldi yürekler, engel kalktı aradan
Kahramanlık resminin, pozundasın İstanbul

İlim bilim erleri, yol başıydı Fatih'e
Ak Şemsettin Fenaî, kol kanattı fetihe
Açılırken kilitler, dilde vardı Fatiha
İnsicamlı geçmişin, közündesin İstanbul

Gül koklayan adamın, hoşgörölü yâdında
Adaletli terazi, aşkın gönül tadında
Kurulurken gökçe toy, Fatih Sultan adında
Âşıkların üç telli, sazındasın İstanbul

Adımız ki Müslüman, Gül Muhammed can ile
İnancımız, töremiz, birlikte geldi dile
Yollarında yürüdük, yoldaş olduk has güle
Muhammedî sevdanın, hazındasın İstanbul

Camilerin heybetli, çeşmelerin, kasrınla
Çağ kapatıp çağ açan, şahametli asrınla
Bir heyecan, bir umut, Türk mühürlü bir kınla
Her bir çağın sevdalı, nazındasın İstanbul

Celalettin KURT

Eğri Fethinin İstanbul'a Armağanı Bir Gönül Eri: Abdülmeçîd-İ Sivâsî

“Abdülmeçîd Efendi, iyi yetişmiş bir âlim, tasavvuf sahasında mâhir bir sûfî, birçok insanın yetişmesine vesîle olan bir mürşid-i kâmil, cami kürsülerinde etkin bir vâizdir.”

Bir çağı açıp bir çağı kapatan İstanbul'un fethi ile dünyanın siyâsî, askerî, kültürel ve sosyal gidişatı değişmiştir. Akşemseddîn (k.s.) başta olmak üzere birçok gönül erinin rehberliğinde II. Mehmed'in (Fâtih'in) öncülüğünde tarihe yön veren İstanbul'un fethi kadar önemli olduğu öngörülen bir fetih de III. Mehmed tarafından gerçekleştirilen Eğri Kalesi'nin fethidir. Nitekim bazı tarihçiler tarafından Osmanlı Devleti için Eğri Kalesi'nin fethinin İstanbul'un fethi kadar önemli olduğu dile getirilmiştir. Bu çalışmada öncelikle Eğri Kalesi'nin fethi ve önemli sonrasında ise bu fethin İstanbul'a bir kazanımı olarak görülebilecek Halvetî-Şemsî (Sivâsî) şeyhlerinden Abdülmecîd-i Sivâsî ve misyonu hakkında bilgi sunulacaktır.

Eğri Fethi, Fethin Kumandanı III. Mehmed Han ve Fethe Katkıda Bulunan Bazı Gönül Erleri

Manisa'da doğan ve çocukluk yıllarını burada geçiren III. Mehmed (öl. 1012/1603), babası III. Murad'ın (öl. 1003/1595) tahta geçmesiyle birlikte dokuz yaşları civarında İstanbul'a gelmiştir. Şeyhzâdeliği döneminde halkın dertlerini dinlemesi hasleti dolayısıyla sevilen bir idareci olarak görülen III. Mehmed, bu tavrını padişahlığı döneminde de sürdürmüştür. Yumuşak mizaçlı birisi olduğu nakledilen III. Mehmed, padişahlığı döneminde ekonomik alanda önemli adımlar atmış, babasının aksine Cuma selâmlıkları ve halkın meselelerini konuşma âdetini yeniden getirmesi gibi sebeplerle halk nezdinde büyük bir itimat elde etmiştir. 1596'da devletin ve kendisinin saygınlığını tekrar ayağa kaldıracak bir fetihle dönmek arzusuyla Kanûni Sultan Süleymân'dan (öl. 972/1564) sonra ordunun başında sefere çıkan ilk padişah olmuştur. Yola çıktıklarında hangi hedefe yöneldikleri belli olmayan ordusuyla Sultan, Eflak, Komorn ve Eğri Kalelerinden birini zapt etme yönünde görüşmeler yapmıştır. Daha önce Osmanlı'nın almaya muvaffak olmadığı Eğri Kalesini fethetme yönünde beliren kanaatten hareketle burayı kuşatan Padişah, Eğri Kalesinin fethine müyesser olmuştur.

“Abdülmecîd Efendi, otuz yaşına kadar zâhir ilimlerle meşgul olmuştur. Şemseddîn-i Sivâsî'den Keşşâf Tefsîri'ni okutmak üzere icâzet alan Abdülmecîd-i Sivâsî'nin özellikle dile karşı istidatlı bir sûfî olduğu nakledilmiştir.”

Eğri Kalesi bugün, Macar topraklarında bulunmaktadır. Bu kale, Osmanlı'nın Habsburglar ile 1593 yılında başlayan on beş yıl savaşları veya uzun harp döneminin ilk yıllarında ağır yenilgiler aldığı süreçte fethedilmesiyle tarihin akışını değiştiren bir öneme sahiptir. Stratejik öneminden dolayı Sultan III. Mehmed'in ele geçirmek için gerçekleştirdiği Eğri seferine Şemseddîn-i Sivâsî (öl. 1006/1597) başta olmak üzere bazı gönül erleri de katılmıştır. Tibyânü'l-vesâil'de Harîrî-zâde'nin (öl. 1299/1882) verdiği bilgiye göre Şemseddîn-i Sivâsî sefere katılan en yaşlı ve kâmil bir şahsiyet olarak Eğri kalesinin fethinde çok etkili bir rol üstlenmiştir. Şemseddîn Efendi'nin bu fethindeki etkin rolü bir başka çalışmaya konu olduğundan burada Eğri fethine katılan bazı gönül erlerinden bahsedilecektir.

Receb-i Sivâsî (öl. 1009/1600), Mehmed Nazmî (öl. 1121/1701) ve Harîrî-zâde'nin verdikleri bilgilere göre, Eğri fethinde Azîz Mahmûd Hüdâyî (öl. 1038/1628), Hoca Sa'deddîn Efendi (öl. 1008/1599), İsmail Ağa Zâviyesi şeyhi Koca Şeyh (öl. ?), Şeyhülislâm Bostan-zâde Mehmed Efendi (öl. 1006/1598), Sadr-ı Rumeli Mehmed Efendi (öl. ?), Mîrî Seyyid Yahya (öl. ?), Mehmed Ağa Zâviyesi Şeyhi Yayabaşı-zâde Hızır Efendi (öl. 1005/1596), Koca Mustafa Paşa Tekkesi Şeyhi Limînî Necmeddîn Hasan Efendi (öl. ?), Mehmed Paşa Camii ittisâlinde Fethinâme Hangâhının Şeyhi İştîbî Emîr Efendi (öl. 1015/1606), Dırağman Şeyhi Tefsîrî Ömer Efendi (öl. 1033/1624) ve Cerrâh Mehmed Paşa Camii'nin Cuma Şeyhi İbrâhîm Efendi (öl. ?) gibi

isimlerin direkt ya da dolaylı birçok katkıları söz konusu olmuştur.

Eğri Fethi'nin İstanbul'a Armağanı Bir Gönül Eri: Abdülmecîd-i Sivâsî ve Misyonu

Abdülmecîd-i Sivâsî, Şemseddîn-i Sivâsî'nin ağabeyi Muharrem Efendi'nin (öl. 1000/1591) oğludur. Tam adı "Ebü'l-hayr Mecdü'd-dîn Abdülmecîd b. Muharrem b. Mehmed b. Ârif b. Hasan ez-Zîlî es-Sivâsî" olan Abdülmecîd Efendi, 971/1564'te Zile'de dünyaya gelmiştir. Şemseddîn-i Sivâsî'nin şeyhi Abdülmecîd-i Şirvânî'nin vefât ettiği yıl dünyaya geldiği için teberrüken ona Şirvânî'nin ismi verilmiştir. Künyesi "Ebü'l-hayr", lâkabı "Mecdü'd-dîn" ve mahlâsı "Şeyhî"dir. Zile'de yedi yaşındayken Kur'ân-ı Kerîm'i ezberleyerek ilim tahsiline başlayan Abdülmecîd-i Sivâsî, öncelikle babası Muharrem Efendi ve amcası Şemseddîn-i Sivâsî'den Arabî ilimleri almıştır. Bu süreçte Farsça, fıkıh, tefsîr ve hadîs gibi ilim dallarında uzmanlaşan Abdülmecîd Efendi, otuz yaşına kadar zâhir ilimlerle meşgul olmuştur. Şemseddîn-i Sivâsî'den Keşşâf Tefsîri'ni okutmak üzere icâzet alan Abdülmecîd-i Sivâsî'nin özellikle dile karşı istidatlı bir sûfî olduğu nakledilmiştir. Otuz yaşında amcası Şemseddîn-i Sivâsî'nin mânevî tesir halkasına dâhil olan Abdülmecîd Efendi için şeyhi, "Bizi bi't-tamam yağmaladın ve nasb-ı 'aynım oldın." diyerek onu taltif etmiştir. Tekmîl-i tarîkat ettikten sonra Şemseddîn-i Sivâsî ta-

rafından Merzifon'a halîfe olarak gönderilen Abdülmecîd Efendi, bir müddet sonra Zile'deki dergâhta görevlendirilmiştir. Abdülmecîd Efendi 1009/1600'da Sivas'taki Şemsî Dergâhı'nda post-nişîn olmuştur.

III. Mehmed Hân'ın "Faziletli ve kerâmetli Abdülmecîd Efendi, merhûm 'ammin Şems Efendi'nin Eğri Seferi'nde refâkatinden, zâhiren ve bâtinen çok menâfiler müşâhade itmişizdir. Ba'de'r-rücû' Dâru's-saltana'da ikâmetlerin murâd etmiş idim. Pirlîği özr-i kavî olmağın izin vermiştim. Hâlâ seni kavlen ve fi'len ve vasfen, ona müşâbeh-i tâmm ile müşâbeh-i olduğu mesmû'um olmağın, derûnumuzdan meyl-i tâm itmişizdir. Hatt-ı şerifim vusûlünde Dâru's-saltana'ya hicret itmen emrim olmuştur. İhmâl olunmaya..." şeklindeki fermânıyla İstanbul'a göç eden Abdülmecîd Efendi, Ayasofya yakınında bir eve yerleşmiş, padişahın isteğiyle Ayasofya Camii'nde tefsîr ve hadîs sohbetleri yapmaya başlamıştır. Halkın yoğun ilgisine cevap verebilmek için Ayasofya Camii'ndeki halvet yapılan mekâna oturmak zorunda kalan Abdülmecîd-i Sivâsî, kendisine mürîd olan La'lî Efendi'nin (öl. 1009?/1600?) hediye ettiği bir eve yerleşmiştir. Burada ikâmet ederken Mehmed Ağa Tekkesi şeyhliği (1601), Atpazarı yakınındaki Hüsâm Bey Mescidi Cuma vâizliği (buradaki vaazlarını daha sonra cumartesi gününe almıştır) ve ardından Şeyh-zâde Camii vâizliği görevlerini îfâ

etmiştir. Mehmed Ağa Tekkesi'nde üç yıl görev yapan Abdülmecîd Efendi, Sultan Selîm Camii yanındaki Şeyh Yavsî Tekkesi'ne şeyh olmuştur. Şehzâde Camii'nde iki yıl vâizlik yaptıktan sonra Sultan Selîm Camii vâizliğine geçen Sivâsî Efendi, 1026/1617 yılına kadar buradaki görevini sürdürmüştür.

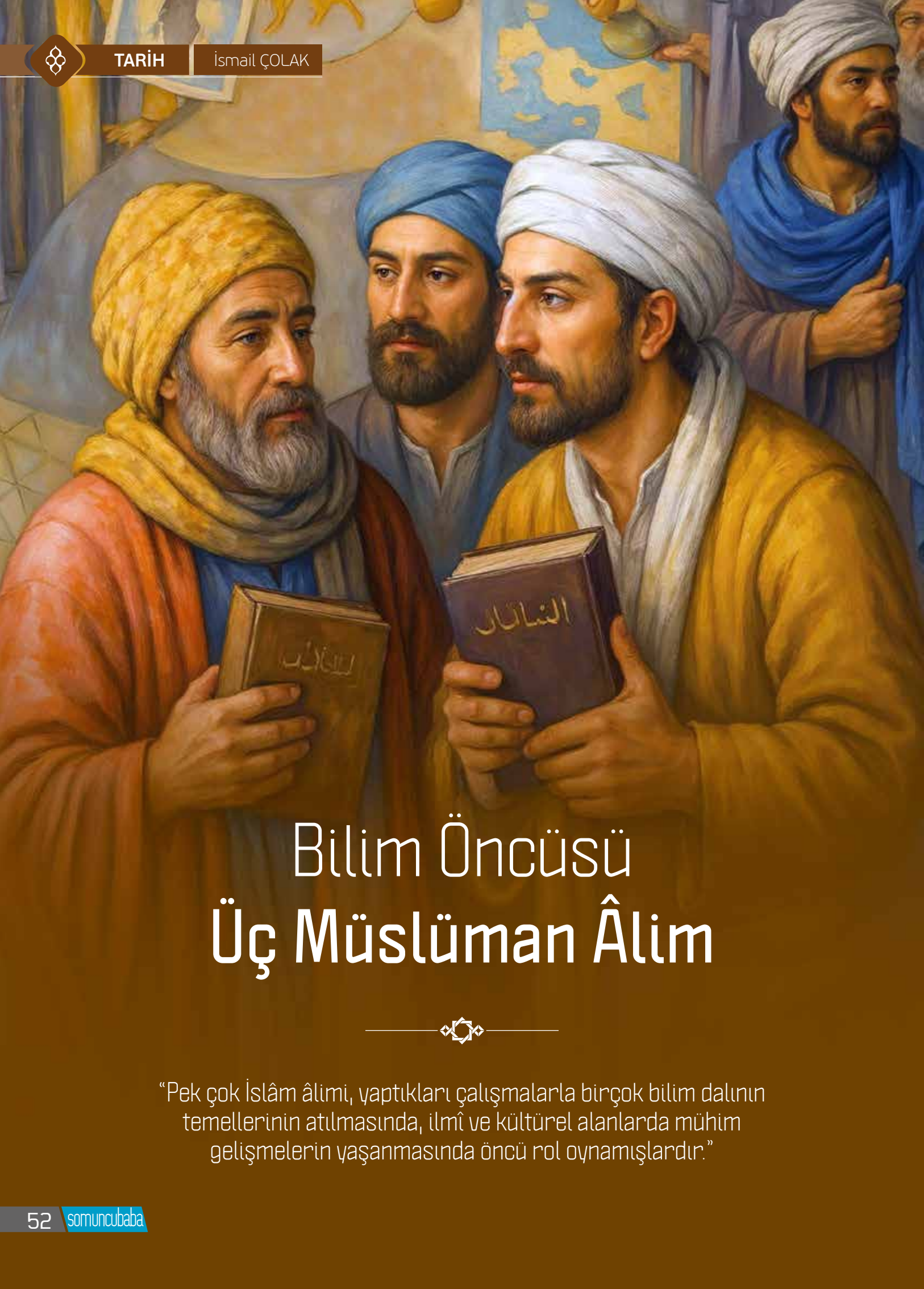
Abdülmecîd Efendi, Azîz Mahmûd Hüdâyî (öl. 1041/1628) ve devrin önde gelen birçok âlim ve devlet erkânı ile birlikte Sultan Ahmed Camii'nin temel atma töreninde hazır bulunmuştur. Törenden hemen sonra Hüdâyî Efendi Sultan Ahmed Camii Pazar vâizi, Sivâsî Efendi ise Cuma vâizi olarak tayin edilmiştir. Sultan Ahmed Camii'ndeki ilk Cuma vaazını da Abdülmecîd-i Sivâsî yapmıştır. Sivâsî, bu görevini vefâtına kadar sürdürmüştür. III. Mehmed, I. Ahmed (öl. 1026/1617) ve IV. Murâd (öl. 1049/1640) ile yakın ilişkileri olan Abdülmecîd-i Sivâsî, Kadı-zâdeliler ile yaşanan tartışmalarda tekke tarafını temsil etmiştir. Oğlu Abdülbâkî Efendi (öl. 1122/1710) başta olmak üzere birçok isme halîfelik görevi vermiştir.

Abdülmecîd-i Sivâsî, yirmi üç tanesinin kendisine âit olduğu kesinleşmiş, on dördü hakkında da bilgi bulunmayan yaklaşık otuz yedi eseri olan velûd bir müelliftir. Yetmiş sekiz yaşında 1049/1639'da İstanbul'da vefât etmiştir. Eyyûb Nişanca'sında Nişancı Cami civarında, kendisine ait evin bahçesine defnedilmiştir.

III. Mehmed tarafından Eğri fethinde tesirli olan Şemseddîn-i Sivâsî (k.s.)'nin bir hatırası olarak İstanbul'a davet edilen Abdülmecîd Efendi, iyi yetişmiş bir âlim, tasavvuf sahasında mâhir bir sûfî, birçok insanın yetişmesine vesîle olan bir müşîd-i kâmil, cami kürsülerinde etkin bir vâiz, tasavvuf ve sûfîler hakkındaki çeşitli it-hamlar karşısında düşüncelerini savunan bir düşünür ve yolunun etkili bir temsilcisi, velûd bir müellif, dil konusunda yetenekli bir şair ve devlet erkânı ile ilişkilerinde samîmî, îtidalli ve onlara daima hakkı tavsiye eden bir gönül eridir. Abdülmecîd Efendi, eserleri, halîfeleri, tesirleri ve temsil ettiği yol hakkında doktora ve yüksek lisans tezleri, makaleler, sempozyum tebliğleri, kitap ve diğer çalışmalar son dönemde bir hayli yoğunlaşmıştır ve bu çalışmaların büyük bir boşluğu doldurduğu gözlemlenmiştir. Fakat görüldüğü kadarıyla Abdülmecîd Efendi'nin dönemine ve kendisinden sonraki sürece tesiri tam olarak ortaya konulmamıştır. Onun ve temsilcisi olduğu misyonun ilmî, vicdânî, kültürel, siyâsî ve sosyal tesirleri üzerinde daha detaylı ve bütüncül bakışı sağlayıcı çalışmalar yapılmalıdır.

Dipnot

* Dr. FâtiH ÇINAR, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi. Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Bilim Öncüsü Üç Müslüman Âlim

“Pek çok İslâm âlimi, yaptıkları çalışmalarla birçok bilim dalının temellerinin atılmasında, ilmî ve kültürel alanlarda mühim gelişmelerin yaşanmasında öncü rol oynamışlardır.”

Bilim tarihinin erken dönemlerinden itibâren pek çok İslâm âlimi, yaptıkları çalışmalarla adlarından söz ettirmişlerdir. Birçok bilim dalının temellerinin atılmasında, ilmî ve kültürel alanlarda mühim gelişmelerin yaşanmasında öncü rol oynamışlardır. Bu yazıda, misal teşkil etmesi bakımından sadece Benî Musa Kardeşler, Fâtima El-Fihrî ve Ebü'l-Kâsım Zehravî'den ve bilim tarihine geçen çığır açıcı ilmî faaliyetlerinden söz edeceğiz.

Dünyanın İlk Programlanabilir Âletlerini İcat Eden Benî Musa Kardeşler

Abbasi halîfesi Memûn (786-833), 9. yüzyılın başlarında Bağdat'ta, zamanın önde gelen entelektüel ve bilim insanlarını bünyesinde toplayan Beytül-Hikme/Bilgelik Evi ismiyle bir bilim ve araştırma akademisi kurdu.

Beytül-Hikme'den mezun olanlardan biri de, tarihe Benî Musa Kardeşler olarak geçen, isimleri Ahmed, Muhammed ve Hasan olan Bağdatlı üç matematikçidir.

Babaları Musa b. Şakir, Halîfe Memûn ile Merv'de bulunduğu yıllarda (809-813) dostluk kurmuş ve onun 813'de halîfe olması üzerine üç oğlu ile birlikte Bağdat'a yerleşmişti. Burada astronomi ve astroloji ile meşgul olup kısa sürede "el-müneccim" unvânını elde etmişti. Halîfe Memûn, babalarının ölümünden sonra üç oğlunun yetiştirilmesini üzerine almıştı.

İşte 9. yüzyılda yaşayan bu üç matematikçi kardeş, Halîfe Memun'un himâyesiyle Beytül-Hikme'ye yazıldılar ve tanınmış astronom-astrolog Yahya b. Ebû Mansur tarafından yetiştirildiler.

Memûn'un halîfeliği zamanında (813-833) İslâm âleminde müspet ilimlerin gelişmesi ve orijinal eserlerin üretilmesinde önemli bir rol oynayan bu üç kardeş, çeşitli dillerden Arapça'ya eserler tercüme etmelerinin yanında, yaptıkları keşiflerle bilim dünyasında haklı bir şöhretin sahibi oldular.

"Ebu Cafer Muhammed geometri, astronomi, mantık ve felsefe ile ilgilenmiş; Öklid'in Usûlü'l-Hendese'si ve Batlamyus'un el-Mecistî'si gibi eserler üzerinde çalışmıştır. Diğer kardeş Ahmed b. Musa, mühendislik ve mekanik alanlarında uzmanlaşmıştır."

Benî Musa Kardeşlerin en meşhuru Ebu Cafer Muhammed'dir. (ö. 873) Geometri, astronomi, mantık ve felsefe ile ilgilenmiş; Öklid'in Usûlü'l-Hendese'si ve Batlamyus'un el-Mecistî'si gibi eserler üzerinde çalışmıştır. Diğer kardeş Ahmed b. Musa, mühendislik ve mekanik (hiyel) alanlarında uzmanlaşmıştır. Kardeşlerin son üyesi Hasan ise, büyük bir geometri âlimi olarak ün kazanmıştır.

Halîfe Memûn, dünyanın enlem ve boylamını ölçmek üzere Benî Musa Kardeşleri görevlendirmiş; onlar da oluşturdukları bir heyetle, Bağdat'ın kuzeyindeki Sincar Ovası ile güneydeki Kûfe Ovası'nda iki ayrı ölçüm gerçekleştirmişlerdir.

Çeşitli sahalarda kullanılan otomatik cihazlara büyük ilgi duyan Halîfe Mütevekkil-Alellah (847-861) zamanında Benî Musa Kardeşler, çok mühim bilim insanları hâline geldiler. Servetlerini müsbet ilimlerin gelişmesine hasrettiler. Bilhassa Mekanik Teknoloji ve Robotik Âletler sahasında çağının çok ötesinde icat ve çalışmalarına imza attılar. 850 yılında, içerisinde 100'den fazla şaşırtıcı ve eğlenceli tasarımın bulunduğu Kitâbü'l-Hiyel (Mekanik/Harika Âletler Kitabı) başlıklı eseri neşrederek, Mekanik Teknoloji ve Su Mühendisliği'nin gelişmesine hatırı sayılır bir katkı sundular.

Bu âletler arasında rübik küp/sabır küpü, yapay hayvanlar, yapay sesler ve şamandıralar gibi eğlendirici cihazlardan başka, ilk kez onlar tarafından icat edilen robotik âletler de bulunuyordu. Şarkı söyleyen ve kanat çırpan kuş, bu robotik âletlerin en ilginçiydi.

Yanı sıra, otomatik flüt çalar cihazı, bugün kullandığımız bilgisayardan çok da farkı olmayan ve flüt sesi üretmek için buhar kullanan, "dünyanın ilk programlanabilir makinesi" idi. Su içen boğa robotu ise, suyu içip bitirdiğinde doymuş gibi bir ses çıkarıyordu. Ayrıca, açma-kapa düğmesi ve gaz maskesi de ilk defa Benî Musa Kardeşler tarafından geliştirildi.

İslâm Dünyasında Benî Musa Kardeşler ile başlayan çalışmaları, 13. yüzyılda Artuklular zamanında (1181-1206) Diyarbakır'da yaşayan bilgin, mühendis ve mucit El-Cezerî devam ettirdi ve zirveye taşıdı.¹

Dünyanın İlk Üniversitesini Kuran Müslüman Kadın: Fâtima El-Fihrî

Fâtima el-Fihrî, Abbasiler döneminde yaşamış, varlıklı ve âlim/entelektüel bir Kuzey Afrikalı Müslüman kadın girişimcidir. Tam ismi, Fâtima bint Muhammed el-Fihriyye el-Kureşsiyye'dir. Günümüzde Tunus sınırlarında yer alan Kayravan'da, 800 yılında doğmuştur. Babası, fakih Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah el-Fihrî'dir.

Görüldüğü gibi Fâtima el-Fihrî, dindar, âlim ve başarılı bir babanın kızıydı. Ailesi, Kayravan şehrinden Fas'ın Fes şehrine göç eden büyük bir topluluk içerisinde yer almıştır. Kız kardeşi Meryem ile birlikte çocukluk ve gençlik dönemlerinde iyi bir eğitimden geçmiştir. Başta tefsir, hadis, siyer ve fıkıh olmak üzere birçok dinî ilimleri tahsil etmiştir. Eğitimini tamamladıktan bir süre sonra evlenmiş; ancak babası, erkek kardeşi ve kocasını peş peşe kaybetmiştir. 14. yüzyıl tarihçisi İbn ebu-Zarâa'nın kaydettikleri hâricinde hayat hikâyesi hakkında maalesef çok fazla bir malûmat yoktur.

Bu Müslüman kadın, 859 yılında yeteneğini, ailesinden devraldığı maddî-mânevî mirası ve tüm servetini kullanarak Fes şehrinde "Karaviyyin" ismiyle dünyanın ilk medresesini, bugünkü anlamda üniversitesini kurmuştur. Böylece, Avrupa'nın en eski üniversitesi kabul edilen ve 1088'de kurulan Bolonya Üniversitesi'nden 229 yıl önce, Karaviyyin Üniversitesi'ni hizmete açarak adını tarihe yazdırmıştır.

Bu üniversite, yine Fâtima el-Fihrî (veya kardeşi Meryem ile beraber) tarafından inşâ ettirilen aynı isimli caminin yanında bulunuyordu. Yaklaşık iki yıl süren üniversitenin bütün yapım aşamalarını yakından takip edip bizzat ilgilenmişti.

Karaviyyin'e kaydolmanın temel şartı, iyi bir Kur'ân hafızı olmak, Arapça ve dinî ilimlere vâkıf olmaktı. Üniversite, İslâm âleminde alanında otorite olan -bilhassa Endülüs kökenli- âlimleri bünyesine dâhil ederek zengin ve yetkin eğitim kadrosuna erişmiştir.

Dinî ve dünyevî ilimlerde ihtisas eğitimi veren üniversitenin ders halkaları ve zengin kütüphânesi halka da açıktı. Bu sebeple derslere sadece öğrenciler değil kendini yetiştirmek isteyen tüccar, sanatçı, işçi vb. gibi toplumun her sınıfından insanlar da rahatlıkla katılabilirlerdi. Öyle ki, verilen dersleri dinlemek için gündüzleri belirli bir saatte dükkânların kapanması âdet hâline gelmişti.

Karaviyyin Üniversitesi, zamanına göre ileri teknoloji teçhizatları olan astronomi âletleri, usturlaplar, güneş, kum ve su saatleri ile iyi bir donanımına sahipti. Buradan mezun olanlar, dinî ilimlerin yanı sıra kimya, fizik, astronomi ve matematik gibi fennî ilimlerde de önemli çalışmalara ve eserlere imza attılar.

Buradan yetişip mezun olan büyük İslâm âlimlerinin başında İbn-i Haldun, Muhyiddin İbn-i Arabî, İbn-i Batuta ve El-İdrisî gelir. İbn-i Haldun'un, meşhur eseri Mukaddime'yi burada kaleme aldığı rivâyet edilmektedir.

Karaviyyin'de sadece Müslümanlar değil, Avrupa'dan gelen Hıristiyan ve Yahudi gençlere de bir ayrıcalık olarak eğitim imkânı tanınmıştır. Yahudi felsefeci İbn-i Meymun, Avrupalı seyyah Leo Africanus, Papa II. Silvester'in burada eğitim gördükleri yönünde aktarımlar mevcuttur.

Fâtima el-Fihri, 880 yılında Fes'te hayata veda etmiştir.

Kurduğu medrese/üniversite, zamana meydan okuyarak ayakta kalmayı ve günümüze kadar gelmeyi başarmıştır. Bugün, Al-Karaoine Üniversitesi olarak hizmet vermektedir. Bu eğitim kurumu, UNESCO tarafından dünyanın ilk

sürekli ve en eski üniversitesi olarak kabul edilmiştir.

Karaviyyin Kütüphânesi, yazma eserler açısından İslâm Dünyasının en zengin kütüphânelerinden biridir. Burada kâğıt ve ceylan derisi üzerine yazılmış, çeşitli mushaflar yer almaktadır. Kütüphânenin koleksiyonunda 4000'in üzerinde el yazması bulunmaktadır. Karaviyyin Kütüphânesi de 1981'de UNESCO'nun Dünya Mirası Listesi'ne dâhil edilmiştir. 1323'teki büyük yangında ciddî mânâda zarar görse de, restore edilerek Mayıs 2016'da tekrar açılmıştır.²

Cerrahlığın, Tıbbî Âletlerin ve Kapsül'ün Babası Endülüslü Ebü'l-Kâsım Zehravî

10.yüzyılda yaşamış Endülüslü tabip cerrahtır. Endülüs Emevi Hükümdarı III. Abdurrahman'ın, başşehir Kurtuba yakınlarında inşâsını başlattığı yeni hilâfet merkezi Medinetüzzehra'da 936 yılında doğduğu rivâyet edilmektedir.

Ebü'l-Kâsım ez-Zehravî, Batı Avrupa'nın en büyük başşehri ve ilim merkezi olan Kurtuba'da tahsil görmüş ve mesleğini burada icra etmiştir. Tıp alanında kazandığı şöhrete rağmen maalesef hayatına dair kaynaklarda yeterli bilgi yoktur.

Her ne kadar tıbbın çeşitli dallarıyla ilgilenmişse de Zehravî daha çok cerrah özelliğiyle tanınmıştır. Avrupa'da Abulcasis, Bulcasis, Alcarani, Alcaravius, Alzahavî, Ezzahravî, Ezaharaguî gibi adlarla anılmış ve "Cerrahî'nin Babası" kabul edilmiştir.

Zehravî'nin 1000 yılında tamamladığı ve günümüze ulaşan tek çalışması olan "Kitâbü't-Tasrîf li-men 'aceze 'ani't-te'lîf", "tıp ve ameliyatlar üzerine çizimler içeren ilk kitap" olma özelliğine sahiptir. İslâm ve Batı dünyasında tıp alanında o zamana kadar yazılan en muhtevalı ve Avrupa'da en çok rağbet gören eserdir.

Meşhur fıkıh âlimi İbn Hazm (ö. 1064), Kitâbü't-Tasrîf'i; "Tıp sahasında bundan daha kapsamlı, ifade ve uygulama bakımından bundan daha güzel bir eser yazılmamıştır." sözüyle methetmiştir. Tıp tarihçisi İbn Ebû Usaybia da (ö. 1269), Zehravî'nin en büyük ve en mükemmel bir çalışmasının Kitâbü't-Tasrîf olduğunu kaydetmiştir.

Bir tıp ansiklopedisi niteliği taşıyan eser, 30 bölümden meydana gelmiştir. Zehravî kitapta, baştan ayaklara kadar 325 hastalığa, bunların belirtileri ve tedavilerine; daha da mühimi, neşter dâhil 200'ün üzerinde tıbbî âlete, nerede ve nasıl kullanılacağına yer vermiştir.

Böylece Zehravî, bulduğu cerrahî makaslar, bıçaklar, bistüri ve uçları değişik âletlerle dönemdeki cerrahî teknolojinin gelişmesine büyük katkı sağlamış; icat ettiği âletler asırlarca ameliyatların vazgeçilmez cerrahî âletleri olmuştur. Bundan dolayı Zehravî, "Modern Ameliyatlar ve Tıbbî Cihazların Babası" olarak vasıflandırılmıştır. Yazdığı eser, yüzyıllar boyunca ameliyatlar için önemli bir el kitabı niteliği kazanmıştır. Özellikle Batı'da 18. yüzyıla kadar etkisini sürdürmüş ve birçok dile çevrilmiştir.

İslâm âleminde Zehravî'nin etkisinde kalan hekimler arasında Osmanlı hekimi Sabuncuoğlu Şerefeddin'in (1386-1468) ayrı bir yeri vardır. Birçok tıp tarihçisi, Sabuncuoğlu'nun Cerrâhiyye-i İlhâniyye/Haniyye adlı eserini,

Kitâbü't-Tasrîf'in bir tercümesi olarak değerlendirmiştir. Ancak iki eser karşılaştırıldığında, temel bilgiler aynı olsa da ayrıntılarda önemli farklar bulunduğu da belirlenmiştir.

Ebü'l-Kasım Zehravî, böbrek ve safra taşları gibi vücuttaki sert katmanları ezmekte kullanılan Litotripter adlı cihazı da tasarlamıştır. Yanı sıra, kadınlarda litotomi (doğum pozisyonu) uygulaması yapan ilk hekim ve günümüzde "obstetrike walcher pozisyonu" denen uygulamayı öneren ilk cerrah'tır. Bunun için kimi güç doğumlarda, bebeğin başını kavrayıp dışarı çekmekte kullanılan yeni bir âlet/forseps önermiştir. Zor doğumlarda fetüsün/cenin nasıl alınacağını ve başın dışarıya çekilmesinde karşılaşılan sıkıntılarda nasıl bir uygulama yapılması gerektiğini göstermiştir.

Ayrıca Zehravî, hastalarına, günümüzdeki kapsüllerin öncüsü olan katkütten/vücut tarafından emilebilen, hayvan bağırsağından imal edilen ince ve doğal bir liften imal edilmiş haplar vermiştir. Ameliyat ettiği hastaları üzerinde katkütten mâmûl dikiş ipleri kullanmada da öncülük etmiştir. Günümüzde cerrahlar hâlâ buna benzer bir malzeme kullanmaktadırlar.

Ebü'l-Kasım ez-Zehravî, 1013 yılında 101 yaşındayken vefât etmiştir.³

Dipnotlar:

1)Kazım Çeçen, Atilla Bir, "Benî Mûsâ", DİA, c.5, TDV Yayınları, İstanbul, 1992, s. 450-451; İrfan Yılmaz, Yitik Hazinesinin Kâşifi Fuat Sezgin, İstanbul, 2014, s. 159-160; İslâm Uygarlığı'ndaki 1001 Buluş ve Olağanüstü Gerçekler, Editör: Salim T. S. Al-Hassani, National Geographic, s. 40-41, 82-83; Sadettin Ökten, "Cezerî", DİA, c.7, TDV Yayınları, İstanbul, 1993, s. 505-506.

2)Abdülhâdi et-Tâzî, "Karaviyyîn Camii", DİA, c. 24, İstanbul, 2001, s. 478-479; Hayrunnisa Turan, "Fas'ın Fes Şehrindeki Karaviyyîn Câmii", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 8/37 (2015), s. 486-511; Burhana İslam, Dünyayı Değiştiren Sıradışı Müslümanlar, Çeviren: Beste Naz Yıldız, İstanbul, 2022; <https://www.atlasobscura.com/places/university-of-alkaraouine> Erişim: 31.07.2023; İslâm Uygarlığı'ndaki 1001 Buluş ve Olağanüstü Gerçekler, Editör: Salim T. S. Al-Hassani, National Geographic, (baskı yeri ve tarihi yok); Tarkan Tufan, "Fatma el-Fihri: Tarihte İz Bırakan Bir Kadın", Duvar, 27.09.2020.

3)Esin Kahya, "Zehravî", DİA, c. 44, s. 189-191; İslâm Uygarlığı'ndaki 1001 Buluş ve Olağanüstü Gerçekler, Editör: Salim T. S. Al-Hassani, National Geographic, (baskı yeri ve tarihi yok), s. 44-77.

İyilik Yolu

Dedemin ninemin irfan bahçesi
Toprağı sevmeyi öğretti bize.
Erenlerin yurdu cennet vatani
Bayrağı sevmeyi öğretti bize.

Asırlık çınarı, öğüdü bildik
Memlekete âşık yiğidi bildik
Başımızın tâci şehidi bildik
Güzel dilimizin her hecesinde.

Bu yol memleketten, köyden iz taşır
Ovadan, ırmaktan, çaydan iz taşır
Gökteki yıldızdan, aydan iz taşır
Ezelden hız alıp ebede gider.

Öğretmenim bize gülü sevdiren
Dürüstlüğü, doğru yolu sevdiren
Türkçemizi, tatlı dili sevdiren
Zorluğu aşk ile aşacağız biz

Sevgi gülşeninin şirinleriyiz
Yiğit ataların torunlarıyız
Bu eşsiz ülkenin yarınlarıyız
İyilik yolunda koşacağız biz.

Ahmet Sami BENLİ

Fatih Sultan Mehmed Han'ın Fütûhâtı ve Batı Dünyasının Hezimetı

“Avrupalı müttefikleri Uzun Hasan'ı Osmanlı'ya karşı kışkırtıyor her defasında Osmanlı'ya yenebileceğini söyleyerek iki Türk devleti arasında savaş olması için ellerinden gelen tüm çabayı harcıyorlar, uzun Hasan'ın eşi Despina Hatun'u da bu kışkırtıcılıkta yönlendiriyorlardı.”

Âl-i Osman'a kim ki kılıç çeker
Gönül bağına mihnet dikenin eker
Onların ululuğunu Hak diledi
Din yolunda kılıçlarını biledi

(Hoca Sadettin Efendi)

Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan Trabzon Rum Krallığı prensesi Despina ile izdivaç gerçekleştirmiştir. Rum kadınları arasında aşırı güzelliğiyle ünlüydü, devlet işleyiş usûllerini de sarayda yetiştirdi için çok iyi biliyordu. Uzun Hasan, bu evlilikle Osmanlı karşıtı ittifakını güçlendirdi ve birçok Rum, Ermeni ve Gürcü'nün desteğini kazandı. Trabzon ve Akkoyunlular arasında siyasî olarak da iş birliği gerçekleşmiş oldu, böylece Osmanlı Devleti'ne karşı bir ittifak sağlamış olacaktı. Uzun Hasan sayesinde Batı ikinci bir Timur olayını Osmanlı'ya yaşatmak istiyor, Osmanlı Devleti'nin fütûhatlarını durdurmayı hayal ediyordu. Ancak unutuluyordu ki, karşılarında çağ açıp çağ kapatan ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in övgüsüne mazhar olmuş olan bir hükümdar bulunuyordu.

Trabzon'un Fethi

Fâtilh Sultan Mehmed Han'ın hedeflerinden birisi Trabzon'u fethetmek ve Anadolu'nun içerisinde bir hançer gibi saplı olan Rum Krallığı'na son vermektir. Koca Sultan Trabzon üzerine yürüdüğü sırada Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'ın annesi Sare/Saray Hatun, Fâtilh Sultan Mehmet Toros Dağlarını aşmış Mardin şehri yakınında ordugâh kurunca, sultan ile elçi olarak görüşmeye gitmiştir. Fâtilh Sultan Mehmed Han, Uzun Hasan'ın bağlılık mesajını getiren Sare Hatun'u saygıyla kabul edip dinledikten sonra, oğlu ile antlaşma yapmaya rızâ göstermiş, ancak Sare Hatun'u geri göndermeyerek, Trabzon seferine katılması için alıkoymuştur. Trabzon'un geçit vermez sarp yollarında ilerleyen Fâtilh'e, Sare Hatun sorar; "Ey oğul! Bu Trabzon'a bunca zahmet neden dür?" Çağları aşan Sultan şu cevabı verir: "Ana bu zahmet din yoludur. Zira bizim elimizde İslâm kılıcı var-

"Fâtilh, daha önce seferlerinde uyguladığı gizlilik prensibini de çiğneyerek Uzun Hasan'a mektup göndererek savaşın mukadder olduğunu ve gerekli cezanın kendisine verileceğini sert bir dil ile ifade etmiştir."

dır, eğer bu zahmeti ihtiyar itmesüz bize gazi demek yalan olur."

Osmanlı Hükümdarı II. Mehmed, 1461'de Trabzon'a yürüdü. Uzun Hasan başlangıçta Rum Krallığını destekledi, ancak annesi Sara Hatun'un başarısız arabuluculuğundan sonra Trabzon'u terk etmeye mecbûr kaldı. Osmanlı Devleti Doğu sınırını güvence altına aldıktan sonra, 1461'de teslim olan Trabzon'u fethetti. Aslında Osmanlıların Türk devletleri ile bir meselesi yoktu. Onlar devamlı Batı ile gazâ hâlinde idiler. Fakat Akkoyunlu Uzun Hasan, uzun bir süredir yönünü Osmanlı ülkesine çevirmiş bulunuyordu. Bir taraftan Avrupa'daki müttefikleri ile irtibata geçerken diğer taraftan da Karaman meselesi ile ilgilenmeye başlamıştı. Avrupalı müttefikleri Uzun Hasan'ı Osmanlı'ya karşı kışkırtıyor her defasında Osmanlı'yı yenilebileceğini söyleyerek iki Türk devleti arasında savaş olması için ellerinden gelen tüm çabayı harcıyorlar, uzun Hasan'ın eşi Despina Hatun'u da bu kışkırtıcılıkta yönlendiriyorlardı.

Otlukbeli Savaşı

Akkoyunlular bir sabah ansızın Tokat'a baskın verdiler. Şehir baştan başa yıkılarak tahrip olundu. Halka karşı pek merhametsizce davranmışlar ve karşı koyanı acımadan katletmişlerdi. Tokat'ın tahribi Fâtilh Sultan Mehmed Han'ı son derece üzmüş ve kızdırmıştı. O kızgınlıkla, kışın yaklaşmakta olduğunu dahi hesaba katmadan acele bir kararla sefer hazırlıklarına başlanmasını emretti. Otağını da

Üsküdar'a kurdurdu. Ancak devlet adamları kış mevsiminin yaklaşmakta olduğunu bildirip güçlkle seferi bahara aldirdılar. Padişah bu fikri kabul etmiş fakat çadırını Üsküdar'dan geri getirtmemişti. Bu durum Padişah'ın her ne olursa olsun fikrinden geri dönmeyeceğinin göstergesiydi. Bu arada seferlerinde uyguladığı gizlilik prensibini de çiğneyerek Uzun Hasan'a mektup göndererek savaşın mukadder olduğunu ve gerekli cezanın kendisine verileceğini sert bir dil ile ifade etmiştir.

Akkoyunlu Devleti 15'inci yüzyılda Doğu Anadolu'da iyice güçlenmiştir. Irak ve Azerbaycan'ı alan Akkoyunlu Devleti, Karakoyunlu Devleti'nin yok olmasına sebep olmuştur. Gittikçe güçlenen Akkoyunlu Devleti Venediklilerle anlaşmıştır. Osmanlı Devleti'nin Karamanoğulları Beyliğine ve Dulkadiroğulları Beyliğine yardım etmesi, Akkoyunlu Devleti Hükümdarı Uzun Hasan'ı iyice rahatsız etmeye başlamıştır.

Fâtiş Sultan Mehmet Han büyük bir ordu ile 11 Ağustos 1473 tarihinde doğuya doğru hareket etmiştir. Uzun Hasan ve komutasındaki birlikler, Fâtiş Sultan Mehmet'in ordusun-

da görevli Has Murad Paşa komutasındaki öncü birliği tarafından pusuya düşürülerek imhâ edilmeye çalışıldıysa da asıl büyük muhârebeler Erzincan ve Tercan arasında Otlukbeli bölgesinde meydana gelmiştir.

Otlukbeli Savaşı'nın kısaca sebepleri şu şekilde özetlenebilir:

1. Osmanlı Devleti'nin Karadeniz kıyılarındaki Trabzon, Sinop, Amasra gibi önemli limanlarını ele geçirmiş olması.
2. İran ve Akdeniz limanları arasındaki kervan yolları üzerine yeni gümrük ve vergileri koyması ve ticareti ele geçirmesi.
3. Akdeniz ve Karadeniz ile bağlantıları kesilen, ticarî ve ekonomik bir çıkmaza giren Akkoyunlu Devleti Hükümdarı Uzun Hasan, Osmanlı toprakları üzerinde batıya doğru bir genişleme siyaseti gütmeye başlaması.
4. Batılı müttefiklerinin Uzun Hasan'ı Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtması.
5. Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'ın Osmanlı Devleti'ne karşı Venediklilerle işbirliği anlaşması yapması. Osmanlı Devleti'ne karşı Hristiyan devletlerle ittifak kurması.
6. Karamanoğlu Beyliği ile Osmanlı'ya karşı ittifak oluşturması.

Nihayet 11 Ağustos 1473 Çarşamba günü Fırat havzasını Çoruh Suyu membalarından ayıran ve Otlukbeli diye şöhret bulan mevkiye iki büyük Türk ve Müslüman devleti amansız bir harbin eşiğinde idiler. Burası öyle bir yerdi ki bozulanın mahvolması mukadderdi. Fâtiş Sultan Mehmed daha da tehlikeli bir vaziyete düşmemek için vadi içerisinde bulunan Davud Paşa komutasındaki öncü birliklerini derhâl harekete geçirdi. Davud Paşa Anadolu askeri ile süratle vadiden sırtlara doğru ilerledi ve Akkoyunlu Gavur İshak kuvvetlerinin aşağı inerek yolları bağlamalarına meydan bırakmadı. Otuz

bin kadar Anadolu azab askeri Gavur İshak komutasındaki Akkoyunlu kuvvetlerinin taarruzlarına şiddetle karşı koymuştu.

Hilâl taktiğinin uygulandığı bu savaşta özellikle ateşli silah ve isabetli atış üstünlüğünü elde bulunduran Osmanlı ordusu; merkezde Fâtih Sultan Mehmet, sağ kanatta Şehzâde Mustafa ve sol kanatta Şehzâde Bâyezîd komutasındaki Osmanlı birlikleri kolaylıkla Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'ın komutasındaki birlikleri dağıtmıştır. Öte yandan şiddetli top ve tüfek atışlarıyla desteklenen Şehzâde Bâyezîd kolunda, Akkoyunlu birlikleri çabuk sarsılmış komutanları Mehmed Bakır tutsak edilerek sancağı ele geçirilmiştir. Bâyezîd'in yanındaki birlikler şimdi Osmanlı merkez kolunu kontrol eden Uzun Hasan'ın diğer oğlu Uğurlu Mehmed üzerine yöneldiler. Uğurlu Mehmed bu durum karşısında daha gerilere çekilmek zorunda kaldı. Uzun Hasan ise oğlu Zeynel'in öldürüldüğünü ve sağ cenahının bozulduğunu görmüştü. Büyük bir üzüntü içerisinde yanında bulunan Karamanoğlu Pir Ahmed'e dönerek; "Karamanoğlu hanedânın harap olsun. Beni bir ciğerpâremden ve bunca dilâverimden çıkarıp perişan olmama sebep oldun. Benim Osmanlı ile ne işim vardı." diye bağırmişti. Yenilgiye uğrayan Uzun Hasan kalan birlikleri ile savaş alanını terk etmek zorunda kalmıştır. Savaşın sonucu belli oluyordu. Fâtih'in sağ kanat geri bölgesinden ileriye kaydırıldığı Mihaloğlu Ali Bey'in kuvvetleri Akkoyunlu Halil Bey'in birliklerini kısa sürede bozguna uğrattılar. Halil Bey çarpışmada maktûl düştü. Sol kanatta ise diğer namlı akıncı komutanlarında İskender Bey de karşısındaki Akkoyunlu kuvvetlerini perişan ederken komutanları Hurşit Bey'i de esir almıştı.

Uzun Hasan böylesine kötüye giden durum karşısında başarı şansı kalmadığını artık anlamıştı. Akkoyunlu ordusu hemen hemen bütünüyle muhârebeye girdiği ve çözülmeye başladığı hâlde karşısında henüz muhârebeye katılmamış Osmanlı'nın en seçkin merkez birlikleri duruyordu. Bu itibarla ordusunu tama-

men mahvolmaktan kurtarabilmenin kaygısına düşerek yenilgiyi kabul edip ricat emrini verdi. Üç günlük yolu bir günde alan Uzun Hasan çoluk çoğunun bulunduğu karargâhına ulaşmış ve ailesini de yanına alarak Aladağ'a çekilmişti. Bir müddet burada gizlenen Uzun Hasan takipçilerin korkusundan emin olunca Tebriz yolunu tuttu. Artık Akkoyunlu ordusunda umûmî bir bozgunluk baş göstermişti. Savaş meydanı bir kovalamacaya dönüşmüştü. Akkoyunlular kaçıyor Osmanlılar ise kovalıyordu. Uzun Hasan'ın sancağı, davulu, mehteri, cephanesi ve hazinesi Osmanlıların eline geçti. Elde edilen hazineler, kıymetli kitaplar ve kumaşlar sayısızdı. Artık kesin zafer kazanılmıştı.

Otlukbeli Savaşı'nın sonuçları ise kısaca şu şekilde özetlenebilir:

1. Akkoyunlu Devleti yıkılma sürecine girmiş, Uzun Hasan ve müttefikleri kaybetmiştir.
2. Osmanlı sınırları, Doğu Anadolu'ya kadar genişlemiş, bu coğrafyada Osmanlı hâkimiyeti tesis edilmiştir.
3. Venediklilerin oluşturduğu Haçlı İttifakının en güçlü temsilcisi tasfiye olmuş, Osmanlı Devleti'ne karşı durabilecek güç tarihten silinmiştir.
4. Anadolu Türk birliğinin kurulması yolunda güçlü bir adım atılmıştır.
5. Uzun Hasan'ın sancağı, davulu, mehteri, cephanesi ve hazinesi Osmanlıların eline geçmiştir.

Kaynakça

- Derviş Ahmed Aşıkî, Aşıkpaşazade Tarihi - Osmanoğullarının Tarihi, 2021, İstanbul.
- Erol Güngör, Tarihte Türkler, İstanbul 1989.
- Faruk Sümer, "Akkoyunlular", TDV İslam Ansiklopedisi.
- Hoca Sadeddin Efendi, Tâcüt-Tevarih, (Haz.: İsmet Parmaksızoğlu) Kültür Bakanlığı, Ankara 1992.
- İbn Kemal, Tevârih-i Âl-i Osmân, 1991, Ankara.
- İ.Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Ankara 1972.
- J. Von Hammer, Osmanlı Tarihi Devlet-i Aliye, 2013, İstanbul

İslâm Kardeşliğine Zarar Veren Davranışlar

“İslâm, mü’minler arasındaki kardeşliği kuvvetlendirip devam ettirmek için selâm, sevgi, saygı, hoşgörü, yardımlaşma ve dayanışma gibi ilkeleri getirmiştir. Aynı zamanda kardeşliğe zarar verecek davranışları da haram kılmış ve yasaklamıştır.”

Yüce Allah, Hucurât Sûresi 11-12. âyetlerde şöyle buyurmaktadır:

“Ey mü’minler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da, kadınları alaya almasınlar. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kendi kendinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lâkaplarla çağırmayın. İmandan sonra fâsıklık ne kötü bir isimdir! Kim de tevbe etmezse işte onlar zalimlerdir. Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz, diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O hâlde Allah’tan korkun. Şüphesiz Allah, tövbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyicidir.”

İslâm, adından da anlaşılacağı üzere, barış ve huzur dinidir. Toplumda barış ve huzuru gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Bu hedefini gerçekleştirmek için de çeşitli prensipler getirmiştir. İnsanlar arasında barış ve huzuru sağlayacak en temel prensiplerden biri kardeşlik ilkesidir. Zira Yüce Allah, Hucurât Sûresi 10. âyet-i kerîmesinde *“Mü’minler ancak kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah’tan korkun ki esirgenesiniz.”* buyurmaktadır.

İnsanlar, aslında birbiriyle nesep dolayısıyla kardeş olurlar. Yani aynı anne ve babadan dünyaya gelen insanlar kardeşlerdir. Bu âyette bahsedilen kardeşlik, nesep kardeşliği değil, iman/inanç kardeşliğidir. İman/inanç kardeşliği, nesep kardeşliğinden daha kuvvetlidir. Mü’minleri kardeş kılan sebep, iman/inanç bağıdır. Zira mü’minlerin inandıkları ilâh birdir. Peygamberleri birdir. Kitapları birdir. Kibleleri birdir. İşte bu bir birler, inanan insanları birbirleriyle kardeş kılmaktadır. İslâm kardeşliğinin hakkıyla yaşandığı toplumlarda insanlar arasında sevgi, saygı, hoşgörü, birlik beraberlik, barış ve huzur vardır. Mü’minlerin aralarındaki bu kardeşliği hakkıyla canlı tutup yaşayabilmeleri için birlik ve beraberlik içinde olmaları ve aralarında yardımlaşma ve dayanışmaya önem vermeleri gerekir.

“Alay etmek, insan onurunu/şerefini zedelediği gibi insanın toplum içerisinde küçük düşmesine sebep olan bir davranıştır. Bundan dolayı yasaklanmış ve haram kılınmıştır. İnsan, kendi şeref ve haysiyetine saygı duyulmasını ve önem verilmesini istediği gibi başkalarına da saygı duymalıdır.”

İslâm, mü’minler arasındaki kardeşliği kuvvetlendirip devam ettirmek için selâm, sevgi, saygı, hoşgörü, yardımlaşma ve dayanışma gibi ilkeleri getirmiştir. Aynı zamanda kardeşliğe zarar verecek alay etme, kötü lâkapla çağırma, sû-i zanda bulunma, ayıp araştırma ve gıybet etme gibi davranışları da haram kılmış ve yasaklamıştır. Nitekim Yüce Allah, bu hususta tefsirini yaptığımız Hucurât Sûresi 11 ve 12. âyet-i kerimelerde şöyle buyurmaktadır: *“Ey mü’minler! Bir topluluk, diğer bir topluluğu alaya almasın... Birbirinizi kötü lâkaplarla çağırmayın... Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O hâlde Allah’tan korkun. Şüphesiz Allah, tövbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyicidir.”*

Yüce Allah, yukarıda zikrettiğimiz âyetlerde, mü’minlerin aralarındaki İslâm kardeşliğine zarar verecek beş davranışı haram kılmış ve yasaklamıştır. Bunları kısaca şöyle açıklayabiliriz:

1. **Alay Etmek:** Âyette yasaklanan ilk davranış alay etmektir. “İnsanların söz ve davranışlarını kusurlu görmek veya göstermek amacıyla onu hafife alıp dalga geçmek” olarak tarif edilen bu davranış, âyette şiddetle kınanmış ve yasaklanmıştır. Alay etmek, yazıyla, sözle ya-

pılabileceği gibi kaş-göz, el-kol işaretleriyle de yapılabilir. Alay etmek, insan onurunu/şerefini zedelediği gibi insanın toplum içerisinde küçük düşmesine sebep olan bir davranıştır. Bundan dolayı yasaklanmış ve haram kılınmıştır. İnsan, kendi şeref ve haysiyetine saygı duyulmasını ve önem verilmesini istediği gibi başkalarına da saygı duymalı ve onları incitecek, küçük düşürecek söz ve davranışlardan sakınmalıdır. Nitekim bir hadis-i şeriflerinde Hz. Peygamber (s.a.v.); *"Sizden biriniz, kendisi için sevip arzuladığı şeyi mü'min kardeşi için de sevip arzulamadığı sürece tam iman etmiş olamaz."* buyurmuştur. Hakîkî mü'min, başkalarının ayıp ve kusurlarını dile getirip alay etmek şöyle dursun onlarda gördüğü eksik ve kusurları örtmeye, hatta tatlı dille, güler yüzle ve yumuşak bir üslûpla onu düzeltmeye çalışır. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.); *"Kişiye mü'min kardeşini küçümsemesi günah olarak yeter."* buyurmak sûretiyle böyle bir davranıştan uzak durmayı tavsiye etmektedir.

Alay etme, insanlar arasında nefret ve düşmanlık duygularının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Böylece toplumda birtakım huzursuzluklara yol açmaktadır. O hâlde Allah'a ve âhiret gününe inanan insanlar, bu davranıştan sakınmalıdırlar.

2. Kötü Lâkapla Çağırma: Âyette yasaklanan ikinci davranış kötü lâkapla çağırma. Lâkap; bir kişiye herhangi bir münâsebetle asıl ismi dışında takılan addır. Lâkap, iyi lâkap, kötü lâkap olmak üzere iki türdür. İyi lâkap, kişiyi övgü için verilen lâkaptır ki bu câizdir. Hz. Ebu Bekir'e, "doğrulayan, tasdik eden" anlamında "sıddık" lâkabi, Hz. Ömer'e, "hakla bâtılı birbirinden ayırt eden" anlamında "fâruk" lâkabi, Hz. Ali'ye, "Allah'ın arslanı" anlamında "esedullah" lâkabi verilmesi bu türdendir.

İnsanın yerilmesine, toplum önünde küçük düşürülmesine sebep olan lâkaplar ise kötü lâkap sayılmış ve yasaklanmıştır. "Kör, topal, cüce, şapşal, geri zekâlı, inek Şaban" gibi lâkaplar kötü lâkap olup yasaklanmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.), insanları toplum önünde

küçük düşürecek türden kötü lâkapları yasaklamış, ancak insan onuruna yakışan, insanı onare eden güzel isim ve lâkaplarla çağırma ise mubah saymıştır. Allah Rasûlü, bazı sahâbîlere câhiliye döneminde verilmiş olan kötü isim ve lâkapları bizzat kendisi değiştirmiştir. Meselâ Hz. Peygamber (s.a.v.), Ebû Hureyre ile ilk karşılaştığı zaman ona ismini sormuş; o da, "Benim ismim Abduşşems" demiştir. Allah Rasûlü; *"Biz, Allah'ın kullarıyız, güneşin kulu değiliz, senin ismin bundan sonra Abdurrahman olsun."* diyerek onun ismini değiştirmiştir.

İnsanları kötü lâkapla çağırma, insanlar arasında sevgi, saygı, hoşgörü ve kardeşliği ortadan kaldırır. İnsanların birbirine kin, nefret ve düşmanlık beslemesine sebep olur. Böylece fert ve toplum huzuru bozulur. O hâlde Allah'a ve âhiret gününe inanan insanların bu davranıştan sakınmaları gerekir.

3. Sû-i Zanda Bulunma: Âyette yasaklanan üçüncü davranış sû-i zanda bulunma. Zan kelimesi sözlükte; "şek, şüphe, tereddüt, tahmin etme ve ihtimale göre hareket etme" gibi anlamlara gelmektedir. Terim olarak ise zan, "ihtimâl ve tahmine dayanan, doğruluğu kuşkulu olan bilgi" demektir. Zan, hüsn-ü zan ve sû-i zan olmak üzere iki türdür. Kişi ve olaylar hakkındaki tahmini ve tereddüdü, iyiye hamletmeye hüsn-ü zan, kötüye hamletmeye de sû-i zan denilmektedir. Yüce Allah, *"Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır."* buyurmak sûretiyle mü'minler hakkında hüsn-ü zan beslemeyi emretmiş, sû-i zanda bulunmayı ise yasaklamış ve haram kılmıştır.

Zanla hareket etmek, başkalarına haksızlık yapmaya ve bir takım kötülöklere sebep olabilir. İnanan insanlar, kesin olmayan, bir takım zannî bilgilerle hareket etmemelidirler. Çünkü sû-i zan birçok kötülüğün kaynağıdır. Sû-i zan, insanların birbirine kin ve düşmanlık beslemesine sebep olur. Kötü zan, insanların birbirlerine şüphelerle bakmalarına sebep olur. Böylece insanların birbirine güven duygusu sarsılır. Yardımlaşma ve dayanışma rûhu kaybolur. Toplumda huzur-

suzlukların artmasına sebep olur. Toplumda meydana gelen kötülüklerin sebebi araştırıldığı zaman çoğunun sû-i zandan kaynaklandığı görülmektedir. Bundan dolayıdır ki, Hz. Peygamber (s.a.v.); *"Zandan sakınınız, çünkü zan, sözlerin en yalanıdır."* buyurmuş ve kötü zanda bulunmaktan kaçınmamızı istemiştir.

O hâlde Allah'a ve âhiret gününe inanan insanlar, sû-i zandan sakınmalı ve zanna göre hareket etmemelidirler.

4. Kusur Araştırmak: Âyette yasaklanan dördüncü davranış ise kusur araştırmaktır. Âyet-i kerimede "tecessüs" kelimesiyle ifade edilen ve sözlükte "gözetlemek, araştırmak, dikkatlice incelemek, haber edinmek" gibi anlamlara gelen bu davranış dinî ıstılâhta ise; "bir kimsenin öğrenilmesini istemediği özel durumunu merak etmek, gizliden gizliye araştırmak" anlamına gelen kötü bir davranıştır.

Özel hayatın dokunulmazlığı kâidesine göre, insanlar evlerinin içinde yapmış oldukları işlerden dolayı sorumlu tutulamazlar. İnsanların dışa yansıyan söz ve davranışları kanunlara göre suç teşkil ediyorsa, onlardan dolayı sorumlu tutulurlar ve cezalandırılırlar.

İslâm dininde kişilerin gizli hâllerinin araştırılıp açığa vurulması yasaklanmıştır. Çünkü insanların gizli hâllerinin araştırılıp açığa vurulması, insanlar arasında öfke, kin ve düşmanlığa sebep olmaktadır. Böylece toplumda kötülükler yaygınlaşır ve huzursuzluk artar.

Mü'min, mü'min kardeşinin bir hata ve kusurunu görünce onun kusurunu örtmesi gerekir. Daha sonra güzel bir üslûpla, gönül kırmadan, tatlı dille onu uyarıp hatasını düzeltmeye çalışması gerekir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadislerinde; *"Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez ve onu, düşmanının eline teslim etmez. Kim bir kardeşinin ihtiyacını giderirse Allah da onun ihtiyacını giderir. Kim bir Müslümanın sıkıntısını giderirse Allah da kıyâmet gününde onun sıkıntısını giderir. Kim bir Müslümanın ayıbı-*

nı örterse Allah da kıyâmet gününde onun ayıbını örter." buyurmuştur.

5. Gıybet Etmek: Âyette yasaklanan beşinci davranış ise gıybet etmektir. Gıybet, "bir kişinin arkasından onun hakkında duyduğu zaman hoşuna gitmeyecek sözler söylemektir." Bu davranış, Türkçe'de dedikodu veya çekiştirme olarak isimlendirilmektedir. Gıybet, sözle olabileceği gibi yazı, îmâ-işaret ve taklit gibi davranışlarla da yapılabilir.

Gıybet, Allah'ın haram kıldığı, kul hakkıyla ilgili günahlardan biridir. Maalesef günümüzde insanlar arasında çok yaygın hâle gelmiş olan mânevî bir hastalıktır. Gıybet etmek günah olduğu gibi gıybeti dinlemek de günahtır.

Gıybetin ne kadar çirkin bir davranış olduğunu ifade etmek için Yüce Allah, gıybeti, insanın ölmüş bir kardeşinin etini yemeye benzetmiştir. Aslında gıybet eden kişi, gıybet ettiği kişiye zarar vermemekte, bilakis kendisine zarar vermektedir. Çünkü insan, gıybet etmek sûretiyle kul hakkına girmektedir. Dolayısıyla gıybet ettiği kişiyle helâlleşmeden ölürse kıyâmette (hesap gününde) sevaplarını gıybet ettiği kişiye vermek sûretiyle hesaplaşacaktır. Belki de gıybet ettiği kişinin günahlarını yüklenecektir.

Netice olarak diyebiliriz ki, Yüce Allah, inanan insanları kardeş ilân etmiştir. Bu kardeşliğin devam ettirilebilmesi için mü'minler birbirlerine sevgi, saygı ve hoşgörüyü davranmalıdırlar. Kardeşliğe zarar verecek, alay etme, kötü lâkapla çağırma, sû-i zanda bulunma, ayıp araştırma ve gıybet etme gibi davranışlardan sakınmalıdırlar. Zira bu davranışlar, Allah ve Rasûlü tarafından yasaklanmış ve haram kılınmıştır. Toplumda huzur ve barışın egemen olmasını istiyorsak, bu davranışlardan uzak durmalıyız.

Dipnot

*Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI, Nevşehir Üniversitesi

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Hulûsi Efendi'nin "Nasîhat" Şiirinde Karşılık Beklemeden Bütün Canlılara El Uzatmak

"Sûfîler sadece, kendi mânevî yolculuklarını tamamlamakla kalmazlar, aynı zamanda gerçek bir mürşid-i kâmil olarak diğerlerinin gelişimine de olumlu katkıda bulduklarını vurgularlar. Onlar, Hak yolunda ilerleyenlere hizmet etmenin ve bunu karşılıksız yapmanın önemini dile getirirler."

Kur'ân'ın pek çok âyetinde, salih amellerin sürekli olarak imanla birlikte anılması, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in insanlara faydalı işleri teşvik etmesi ve Abdülhâlık Gucdüvânî'nin, Şâh-ı Nakşbend'e verdiği "Şeyhlik kapısını kapat, hizmet kapısını aç." emri, Nakşbendiyye Tarîkatı'nın terbiye yöntemlerinden biri olarak sosyal faaliyetleri ve karşılıksız hizmeti ön plana çıkarmıştır. Özellikle her canlıya hizmet etme düşüncesi, Şâh-ı Nakşbend'in öğrencilik yıllarında yaralı hayvanlara yardım etmesini çağırıştırılmaktadır. Hulûsi Efendi adına kurulan vakıf da her canlıya hizmet ilkesini benimsemiş; neşir faaliyetlerini, Hulûsi Efendi'nin bu şiiirinden esinlenerek adını alan "Nasihat Yayınları" yürütmüştür. Talepsizlik ilkesi ise konuyu tamamlayan bir ilk adımı temsil etmektedir. Bu ilk adımda Hulûsi Efendi, dünya ve Zât'a ait olmayan âhiret nimetlerinin dışındaki her talebin öncelikli gündemden çıkarılmasını tavsiye etmektedir. Ona göre, talepsizlik, Hak'a yönelmenin ve mânevî ikramlara ulaşmanın temel şartıdır. Bu talepsizlik, tasavvufun pratik boyutuna da yansımış ve bütün insanlara karşılık beklemeksizin hizmeti şiar edinmiştir. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi "Nasihat" şiiirinin bir beytinde şöyle buyurur:

*Garazsız hem ivazsız hizmet et her cânlıya
Kimsesizin düşkünün ayağı ol eli ol*

(Her can sahibine dünyevî bir beklenti olmadan, hem de karşılıksız bir şekilde hizmeti şiar eyle; sen kimsesizsin, düşkünün ayağı olup, eli olmayı yeğle.)

Müslümanlığın temelini oluşturan Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sünneti incelendiğinde, sadece Allah'a yönelik ibâdetler olan namaz ve oruç yanında, sürekli olarak başkalarına yardım etmek, hak sahiplerine haklarını teslim etmek, başkasının haklarından vazgeçmek, Allah'ın kullarına şefkat ve merhamet göstermek gibi konularda sayısız emir ve öğüt bulunduğu görülür. Dolayısıyla, herkes Allah'ın rızası için fedakârlıkta bulunmalı ve ihtiyaç sa-

"Her Müslüman, bu dünyada iyi anılmak için çaba göstermeli, hayırlı işlerde yarışmalı ve bunu yaparken Allah'ın rızasını gözetmeli ve karşılık beklememelidir."

hiplerine el ayak olup onlara yardım etmelidir. Elbette, dünyevî karşılık beklemeden yapılan hayır ve iyilik çeşitleri çok çeşitlidir. Bazı iyilikler sadece birkaç kişiye fayda sağlarken, bazıları asırlar boyunca birçok insanın hayatına dokunabilir. İnsanların yapabileceği işler arasında öyle hayırlılar vardır ki, yıllar geçse de etkileri hâlâ devam eder ve yapılan iyilikten faydalanan herkesin getirdiği bereket ve feyiz artarak devam eder. Bu tür hayır sahipleri, kabirlerinde yattıkları zaman bile sağlıklarında yaptıkları iyiliklerin sevabını almaya devam ederler. Ölümsüz eserler yaratmak, ağaç dikmek, köprüler inşa etmek, çeşmeler açmak gibi herkesin faydalanabileceği eserler, bu tür hayırların bir örneğidir. Sûfîler, sadece kendi mânevî yolculuklarını tamamlamakla kalmazlar, aynı zamanda gerçek bir mürşid-i kâmil olarak diğerlerinin gelişimine de olumlu katkıda bulduklarını vurgularlar.

Onlar, Hak yolunda ilerleyenlere hizmet etmenin ve bunu karşılıksız yapmanın önemini dile getirirler. Onların tek amacı, Allah'ın rızasını gözetmek ve O'ndan mükâfat ummaktır. Hak dostları, zorlu bir yolculuğa çıkarlar, acıları tatlıya dönüştürürler ve sıkıntıları aşarlar. Hulûsi Efendi de dünyada iyi anılmak ve öldükten sonra hoş bir iz bırakmanın yolunun, sürekli hayır işlerinde bulunmaktan geçtiğini ifade eder. Ölen bir mü'min, hayır ve hasenâtının devamı için cami, okul, köprü, yol ve hastane gibi hayır kuruluşlarına öncülük eder. Ayrıca, geride sâlih bir evlât yetiştirir ve insanlığa faydalı olacak kitaplar ve eserler bırakır. Her Müslüman, bu dünyada iyi anılmak için çaba göstermeli, ha-

yırlı işlerde yarışmalı ve bunu yaparken Allah'ın rızasını gözetmeli ve karşılık beklememelidir.

1914 yılında hayat serüveni başlayan Osman Hulûsi Efendi'nin hizmet dolu hayatı, 1990 yılında sona ermiştir. 76 yıllık yaşamında, insanın güçlülere rağmen başarabileceği işleri başarmış ve bu dünyadan göçmüştür. Ardında büyük eserler bırakmış ve sürekli hayır işlerine imza atmıştır. O, bugün olduğu gibi, yarınlarda da birçok hayra ve mutluluğa matuf güzelliklerin yaşanmasını sağlayacak örnek bir kişidir. Kalbini Allah sevgisiyle doldurmuş ve insan sevgisinin gerçek mânâda insanı olgunlaştıracağına inanmıştır. Doğayı, canlıları ve insanı sevmekle, insanları insan olmak şuuruna erdirtirek, olgun ve bilge kişilere dönüşmelerine katkı sağlamakla ilgilenmiştir. Hayatının büyük bir kısmını ilim ve irfana adanmış, insanları eğitmek için çaba harcamıştır. İlim, irfan ve irşad aracılığıyla Allah'ın rızasını aramış ve bulmuştur. Birçok ilim ve irfan hizmetinde bulunmuş ve ondan sonra gelenlerin de aynı yolda ilerlemesini sağlamıştır. Bu, onun önemseydiği bir konudur çünkü onun yetiştirdiği evladı ve gönüldaşları,

birçok ilim ve irfan merkezleri kuracak ve onun mânevî mirasını yaşatacaklardır. Hulûsi Efendi, yaşamı boyunca insanlığa hizmet etmeyi bir yaşam felsefesi olarak benimsemiş, iradesini hizmet, sevgi, muhabbet, insanlara yardım ve irşad etme doğrultusunda göstermiştir. Gerçek mânâda tasavvufun nasıl uygulanması gerektiğini kendi sosyal hayatıyla örneklemiştir. Kurduğu vakfın faaliyet alanları oldukça geniştir ve Darende'den tüm Türkiye'ye eğitim, sağlık, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda birçok katkı sunmuştur. Vakfın temel politikaları, kurucusu Hulûsi Efendi'nin felsefesini yansıtmaktadır. Bu da hiçbir beklenti olmadan, sadece Allah rızası için insanlara ve insanlığa hizmet etmek, ülkemizin her köşesine yardım elini uzatmak ve memleketimizin her alanında gelişmesine katkıda bulunmaktır. Bu hizmetler yapılırken her zaman mevcut yasalara tam uyum sağlanmış ve devletin ve halkın, Allah'ın yolunda olduğu bilinciyle hareket edilmiştir.

Dipnot

*Prof. Dr. Oğuzhan AYDIN, Ankara Gazi Üniversitesi

Aslan Mehmetçik

Doğmamış cihana böyle bir aslan
Kükremiş sel gibi, coşar Mehmetçik
Yüreğinde saklar sarsılmaz iman
Durmayıp yerinde, koşar Mehmetçik

Yan gözle baktırmaz vatana yurda
Yağmurda ıslanır, yüzer çamurda
Dağlar meskenidir, ilerler karda
Nice engelleri, aşar Mehmetçik.

Şehitlik mertebe, hem alın yazı
İndirmiş göklerden ayı yıldızı
Bayrağa bulanmış kanı kırmızı
Sıgmıyor kabına, taşar Mehmetçik.

Yazdığı destanlar kazınmış taşa
Düşmanlar görünce düşer telaşa
Her zaman her yerde güreşir başa
Şan ile şerefle, yaşar Mehmetçik.

Vatanı her şeyden elzemdir ona
Bırakır arkada yavuklu, ana
Doğuştan nişanlı olmuş yurduna
Ayrılmaz peşine, düşer Mehmetçik

Zincirler eriyip, surlar devrilir
Hainler kaçmadan önü çevrilir
Bir zafer muştusu bize verilir
Nebi ocağında, pişer Mehmetçik

Hilkâti'yim meftun oldum adına
Erilmez ki şehadetin tadına
Fâtihalar okunmalı yadına
Cenneti âlâ'da, beşer Mehmetçik

Ramazan PAMUK

Çeşm-i Cihân'a Ağıt

“Çeşm-i cihân'ı elbette şiiriyetle anlatmayı çok isterdim... Yine de burası, şiirler yazılacak, şarkılar bestelenecek bir güzel şehirdir.”

Geçen seneki yaz yolculuğunun nihaî amacı, Fâtih'in "çeşm-i cihân" olarak tavsif ettiği Amasra idi... Fâtih'in izinde Amasra'ya kral yolundan, Kuşkayası Anıtı'ndan şehri temâşâ ederek ulaşmak, cihânın gözbebeğini yukarıdan seyretmek istedik.

Bizi Bartın'da karşılayan değerli dostum Yakup Civelek'in rehberliğinde eski yoldan şehre girmemiz iyi oldu. Böyle bir rehberlik olmasaydı, tünelden şehre girecektik ve birdenbire şehirle karşılaşacaktık. O vakit, yukarıdan bu güzelliği temâşâ edip, "çeşm-i cihân" nitelemesini idrak edemeyecektik. Şehirlere yukarıdan, bakacak denilen zirvelerden bakmak, şehrin panoramik fotoğrafını çekmeye imkân veriyor.

Evet, yukarıdan bakarken Fâtih'in "Lâla, lâla! Çeşm-i cihan bu m'ola?" seslenişindeki heyecanı duyumsuyorsunuz. Bu büyük Sultan'ın rûhâniyetinin şehrin güzelliğine güzellik kattığını da fark ediyorsunuz. Belli ki, Amasra'yı Koca Sultan'ın mânevî rehberliğiyle gezmeli... Şehre indiğimizde, çarşıları ve sokakları dolduran yerli ve yabancı turistlerin, yerli ahalinin, yeni yapılan binaların, çevre düzenlemelerinin arasında hep o rûhu arıyorum. Lâkin nâfile arayış benimkisi. Fakat bu rûhun öyle hemencecik kaybolup gitmediğini de müşâhede ediyor, seviniyorum. Amasra'nın bütün sokaklarında, Arnavut kaldırımlarında hep o rûhu arıyorum. Ve nihayet onu kale içinde, Fâtih Camii'nde uzlete çekilmiş bir hâlde buluyorum. Münzevî rûh, şehri gözetlemeye devam ediyor.

Kale içinde surların üzerlerine inşâ edilen "aburcubur" evlerin arasından geçiyor, Amasra'nın dillere destan konaklarını, mimarîsini, medrese ve tekkelerini hafızadan silen ve orayı sadece denizden, kumdan ve balıkçılıktan ibâret sanan "küçük insan" gölgesinde, Semavi Eyice Üstadıma selâm veriyor, yeni nesil şarkıcılarından Barış'a merhaba diyorum. Limanı, sükûnete eren Karadeniz'in dalgalarını, yeşilliğin derinleştirdiği ufku, şehri savaştan

"Biz tarihine sahip çıkamayan, mimarî dokuğu basit taleplerle tahrip etmekten kaçınmayan, mânevî değerleri bir kısım ideolojik kaygılarla yok ettiğimiz gibi çevreyi de kolayca değiştirip dönüştüren bir milletiz."

bir güzel cümleyle teslim alan Sultan'ın hatırası eşliğinde temaşa ediyorum.

Bu yolculukta şunu bir daha öğreniyorum:

Biz tarihine sahip çıkamayan, mimarî dokuğu basit taleplerle tahrip etmekten kaçınmayan, mânevî değerleri bir kısım ideolojik kaygılarla yok ettiğimiz gibi çevreyi de kolayca değiştirip dönüştüren bir milletiz...

Esasen bizim milliyetçiliğimiz de budur, dindarlığımız da. Biz, hepimiz, adı konulmamış birer kapitalistiz! Aslında bu zihniyetimizle, erken fark etseydik o kale içindeki konakların daha çok para ve itibâr getirdiğini, onlara gözbebeğimiz gibi bakardık. Maalesef biz işte buyuz...

Çeşm-i cihân'ı elbette şiiriyetle anlatmayı çok isterdim... Yine de burası, şiirler yazılacak, şarkılar bestelenecek bir güzel şehirdir. Ne var ki, aradığım "o güzelliğin" yanlış şehir ve mimarî politikalarla bozulduğunu görünce, şöyle kenara çekilip şehirle dertleştirdim, dertlerim arttı. Bu yüzden "âh" etme hakkımı kullanarak ağıt yakıp iki gözüm iki çeşme şehrin talihine ağladım.

Hacnâme: Huzurda Bir Kutlu Mevsim

“Kemikli’nin eseri, sadece coğrafi bir yolculuğu anlatmakla kalmaz; ruhsal bir menzile, içsel bir arayışa da kapı aralar. Bu süreçte okuyucu, yazarın satır aralarında kendi iç yolculuğuna da tanıklık eder.”

Bilal Kemikli'nin kaleme aldığı Hacnâme: Huzurda Bir Kutlu Mevsim, hac ibâdetinin yalnızca ibâdet yönünü değil, onun iç dünyadaki yankılarını, mânevî izlerini ve gönül ikliminde bıraktığı derin tesirleri ele alan çok yönlü bir edebî çalışmadır. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları tarafından yayımlanan bu eser, hem klasik bir tür olan "hacnâme" geleneğini günümüze taşımakta hem de modern okuyucular için derin bir tefekkür ve ruhsal keşif imkânı sunmaktadır.

"Hacnâme", kelime olarak "hac" ve "nâme" (mektup) kelimelerinden oluşur. Eski dönemlerde şair ve yazarlar, hac yolculuğu sırasında edindikleri izlenimleri, yaşadıkları mânevî hâlleri, ziyâret ettikleri kutsal mekânları ve duâlarla süslenmiş düşüncelerini hacnâme türü metinlerde bir araya getirirlerdi. Bu tür, hem bir hatırat hem bir seyr-i sülûk anlatısıdır. Kemikli'nin hacnâmesi ise bu geleneği çağdaş edebî deneme türüyle harmanlayan özgün bir örnektir.

Kemikli'nin eseri, sadece coğrafî bir yolculuğu anlatmakla kalmaz; ruhsal bir menzile, içsel bir arayışa da kapı aralar. Mekke'de Cenâb-ı Allah'ın misafiri olmakla başlayan bu yolculuk, Medine'de Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in misafirliğine evrilir. Bu süreçte okuyucu, yazarın satır aralarında kendi iç yolculuğuna da tanıklık eder.

Kitap, yazarın önceki umre ziyaretlerinde tuttuğu notlar, günlükler ve özellikle son hac ziyâreti sırasında kaydettiği gözlemlerden, hislerden ve tefekkür anlarından beslenmiştir. Bu anlamda metin, bir yazma eyleminden ziyâde bir tanıklık beyânıdır. Her cümle, Kâbe'nin gölgesinde, Ravza'nın kokusunda yoğrulmuş bir iç konuşmanın meyvesi gibidir.

Bilal Kemikli Hocamızın dili sade ama zarif, samîmî ama derinliklidir. Bu yönüyle okuyucu, yazının içinde yürür, duraklar, duâ eder, düşünür. Kitap boyunca hac ibâdetinin farklı yönleri, sıradan gözle değil, derin bir mâneviyat ve içsel

sezgiyle yorumlanır. Yazılar, modern edebiyatın deneme formuyla kaleme alınmış olsa da, klâsik edebî kültürümüzün izlerini taşır.

Mekke ve Medine'deki tarihî ve kutsal mekânlara yapılan ziyâretler sadece gözle değil, gönülle tasvir edilir. Bu tasvirlerdeki güçlü betimlemeler, okuyucuyu da o iklimin bir parçası hâline getirir. Beytullah'ın etrafında dönen binlerce insan arasında siz de varmışsınız hissi uyandırır.

Kitap iki ana bölümden oluşur:

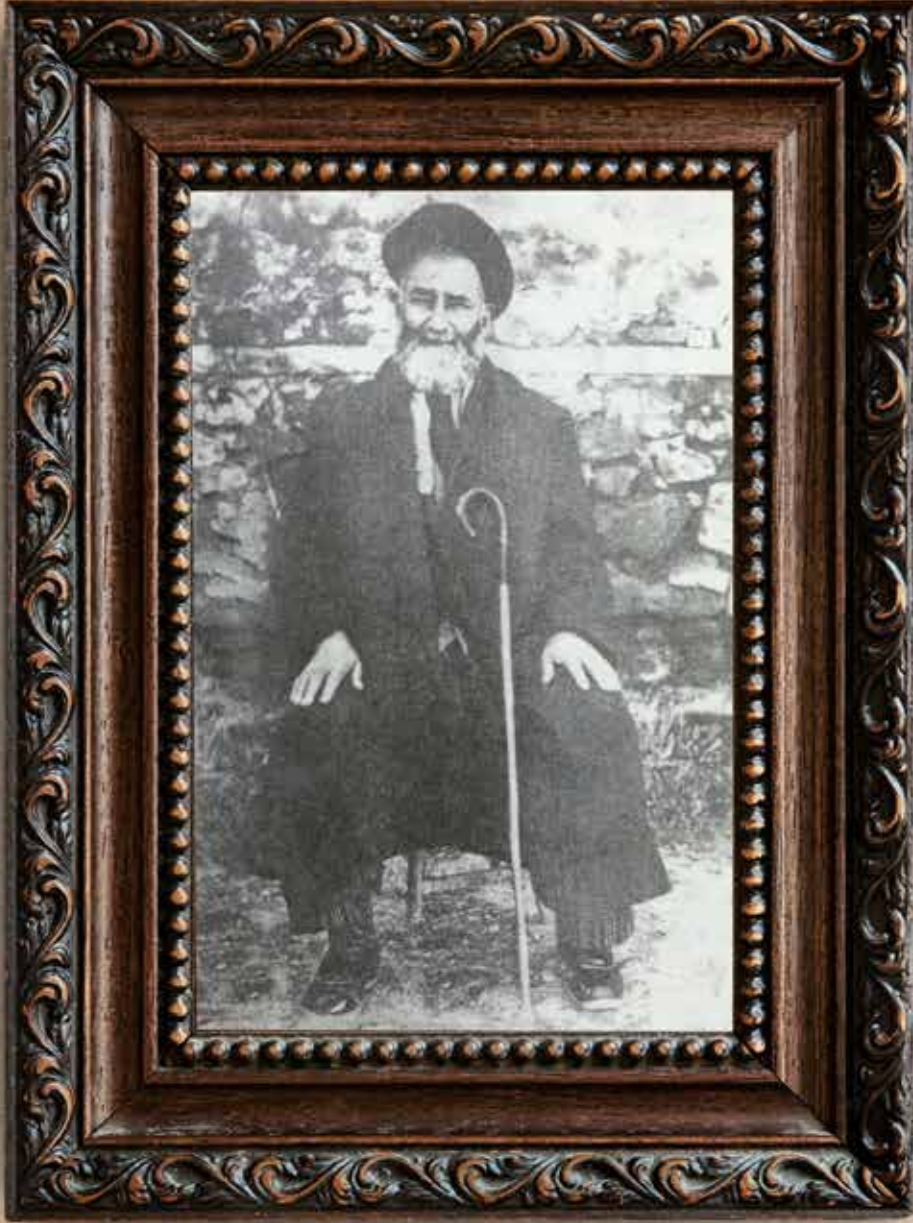
1. Giriş Bölümü: Daha önce Diyanet Aylık Dergisi'nde yayımlanmış bir makale ile açılır. Bu metin, eserin düşünsel zeminini ve yazarın hacla ilgili ilk izlenimlerini ortaya koyar.

2. Deneme Bölümü: Asıl metni oluşturan bölümler, hac ibâdeti esnasında yaşanan tecrübeleri, gözlemleri, mekânları ve hisleri anlatan denemelerdir. Bu bölümler edebî, dinî ve mânevî katmanlarıyla hac ibâdetini okuyucunun zihninde ve gönlünde canlandırır.

Eser, hac yolculuğuna çıkmayı düşünenler için bir rehber niteliğinde. Duyguların, düşüncelerin ve maneviyatın edebî dille ifadesine güzel bir örnek. Yine eser İslâm medeniyetinin kutsal şehirleriyle ilgili kültürel ve dinî birikimi anlamak isteyenler için eşsiz bir kaynak olduğu gibi okurun kalbine hitap eden, klâsik değerleri yaşatan bir anlatı.

Bilal Kemikli hocamız, bu eseriyle hac ibâdetinin sadece fizikî değil, içsel bir karşılık doğurduğunu, kutsal toprakların insan kalbinde ne tür yankılar oluşturduğunu ortaya koymak istemektedir. Kitabın her satırı, bir misafirin gönül defterinden notlar gibidir.

Mânevî derinliği olan, edebî estetikle yoğrulmuş böyle bir esere ulaşmak, sadece bir kitap okumak değil, bir yolculuğa çıkmak gibidir. Hacnâme, her okuyucu için farklı bir ruhsal yansıma yaratacak kudrete sahip.

Hacıveyszâde Mustafa Efendi Merhamet Aşıları

“Allah’ın güzel kulları; ‘Yaratan’a itaat, yaratılana da şefkat’ düstûru ile hareket ettikleri için onların gözleri fakiri fukarayı görmekte, kulakları dertlileri dinlemekte, elleri ise yardıma ihtiyacı olanlara uzanmaktadır.”

Konya âlimlerinden Hacı Veyis Efendi eşine az rastlanılan faziletlere sahip müstesnâ bir şahsiyettir. Çevresi tarafından ihlâsî ve samîmîyeti ile tanınır. Gönlü Allah ve Rasûl’ün sevgisi ile dolu bağı yanık çok güzel bir zattır. Onun en önemli özelliklerinden birisi de faziletlerini evlâtlarına ve torunlarına aktarmayı başarmış olmasıdır.

Ailesinden çok sayıda hocalar ve âlimler çıkmıştır. Bunların en meşhur olanları oğlu Haciveyiszâde Mustafa Efendi ve torunu Ali Ulvi Kurucu Bey’dir. Daha önceki yazılarımızda Hacı Veyis Efendi’den ve Ali Ulvi Kurucu Bey’den bahsetmiştik. Bu yazıda da Haciveyiszâde Mustafa Efendi’den bazı hatıralar nakledip, onun etkilediği bazı şahsiyetlerden bahsetmek istiyoruz.

Bir Çuval Patlıcan

Ali Ulvi Kurucu Bey anlatıyor: “Bir gün amcam Haciveyiszâde ile yakındaki bir sebze pazarına gittik. Meydanın orta yerinde elinde şemsiyesiyle bir ihtiyar, bahçesinden topladığı patlıcanları küçük bir çuvala koymuş, çuvalın ağzını açmış müşteri bekliyor. Amcam vardı, adamcağıza selâm verdi. “Kaça babam?” dedi. “Şu kadar.” Peki dedi pazarlık etmedi. Adam patlıcanları bizim sepete döktü, çuvalını aldı. Sepeti eve götürdüm. Yengem şaştı. “Allah’ın kulu kaç gün pişireceğiz bunları? Burada bir çuval patlıcan var!”

Sonra bunu yengem amcama da söyleyince, Amcam şöyle demiş: “Koskoca insan. Hangi köyden geldi, bahçesi neredeydi kim bilir? Ekti, dikti, suladı, toparladı, pazara kadar yayan geldi. Hanım, pişireceğin kadarını pişir, pişiremeyeceğini komşulara dağıtiver. O anda o adamın malını satıp, kurtulup, çuvalını silkeleyip, şemsiyesini alıp bir gidişi var evine... Onun oturduğu yerden kalkıp, ferahlayıp, çuvalını katlayıp koltuğunun altına alıp evine gitmesinden aldığım zevk, pişireceğin patlıcandan kıymetli geldi bana... Komşulara veriver, komşular yesinler... O Müslümanın gönlünü aldık ya, patlıcan yemeğinden de kebabından da zevklidir.”

“İnsan merhamet adlı o güzel duyguya sahip olduğunda Haciveyiszâde Mustafa Kurucu Efendi gibi, yaşlı bir pazarcının derdiyle hemhâl olur ve onu sevindirmek ister. Güzel insanların kafası hep böyle güzelliklere çalışır.”

Efendim Allah’ın güzel kulları; “Yaratan’a itaat, yaratılana da şefkat” düstûru ile hareket ettikleri için onların gözleri fakiri fukarayı görmekte, kulakları dertlileri dinlemekte, elleri ise yardıma ihtiyacı olanlara uzanmaktadır. Merhamet Rahman’ın bir güzel hediyesidir ki ancak güzel kullar merhamet sahibi olabilir.

İnsan merhamet adlı o güzel duyguya sahip olduğunda Haciveyiszâde Mustafa Kurucu Efendi gibi, yaşlı bir pazarcının derdiyle hemhâl olur ve onu sevindirmek ister. Güzel insanların kafası hep böyle güzelliklere çalışır. Nerede Rabb’imizi razı edecek bir iyilik varsa onu işlemek isterler. Mânevîyat iklimlerine yönelen insanları bu güzelliklerinden tanırırsınız.

İstanbul’un meşhur vâizlerinden Cemal Öğüt Hoca’nın kızı Hikmet Hanım’ın anlattığı bir hatırayı da sizlerle paylaşmak istiyorum. Bir kış günü dışarıda yoğurt satıcısının sesini duyan Cemal Hoca; “Kızım dışarıdan yoğurt alır mısın?” der. “Babacığım evde yoğurt var.” diye cevap verir kızı. Babası aynısını bir kez daha tekrarlar, o da aynı cevabı ona tekrarlar. Bunun üzerine babası; “Evlâdım bu karda kıyamette bu adam satabilse buradan bir daha geçer mi? Harcayacak yer bulursun, aliver, aliver.”

Haciveyiszâde’nin Gülleri

Konya’nın güzel insanlarından Muzaffer Dereli Hocamızdan Haciveyiszâde’nin gölgesinde yetişen bazı mübarekleri de öğrenmiştim ki on-

lar için Haciveyiszâde'nin gülleri desek herhâlde yanlış olmaz. Onlar da hocalarının sohbetine katıla katıla güzelleşmişler ve güzel rayihalar yayar olmuşlardır. Hacivesyiszâde merhametin aynısını onlarda da görüyoruz.

Bu zatlardan birisi eski insanlardan rahmetli Yusuf Batı Amca'dır. Çok zengin olmamasına rağmen çarşı pazardan evine erzak alıp gelirken at arabacısına fazlasıyla ödeme yaparmış. Tabî ki arabacı da sevinçle karşılar ve ona duâ edermiş. Bazıları; "Yusuf Amca niçin fazla veriyorsun? Herkes pazarlık eder, sen ise bol bol veriyorsun." derler. O da; "Olsun evlâdım! Allah onlardan razı olsun, atı var, arabası var, onlar bize hizmet ediyor. Fazlaca verelim ki gönülleri hoş olsun, dualarını alalım." der.

Ah Yusuf Amca'yı bir anlayabilsek! Merhametli olmasa, insanları sevmese bu davranışı yapabilir mi? Keşke biz de insanlar hakkında onun gibi böyle güzel düşünebilsek. Evet, merhum Yusuf Amca bir hoca değildir ama hocalara pek düşkündür, onlara pek hürmetlidir. Patlıcan çuvalını satın alan hocası gibi o da çok merhametlidir.

Muzaffer Dereli Hocamızdan öğrendiğime göre Haciveyiszâde'nin bir diğer gülü de helvacı Musa Ortakara amcadır. Onun fotoğrafını görünce ürpermiş ve ne kadar güzel bir sîmâ diye gönlümden geçirmiştim. Muzaffer Hoca ondan bahsederken; "Edep, terbiye, nezaket, cömertlik ve ahlâkına hayran kalırdık. Gıybet ondan sâdir olmazdı. Ehl-i tarîk idi. Âlim ve sâlihleri, hocaları çok severdi. Disiplinli ve programlı idi." diyordu.

O çocukken Haciveyiszâde'nin görev yaptığı Aziziye Camii civarında çırak olarak çalışmış. Namazlarını onun ardında kılar, sohbetlerini dinler, dükkânlarına geldiği zaman dâ elini öper, kahvesini ikram eder ve duâsını almış. İlerleyen yaşlarından bu zat Toptancılar Camii'nde Muzaffer Dereli Hoca'nın cemaatinden olmuş. Bir gün ona şöyle bir hatırasını anlatmış.

Haciveyiszâde Hocaefendi hastadır ve Anka-

ra'dadır. Herkes onun durumunu merak etmektedir. Hocaefendi'yi çok sevdikleri için herkes üzüntülüdür. O zamanlar genç olan Musa Amca camiye gelir, daha namaz vaktine vardır. Bakar ki caminin müezzini İbrahim Efendi başı önde, merdivenlere oturmuş düşünüyor.

Merak ve heyecanla sorar; "İbrahim hocam hayırdır? Hocamdan kötü bir haber mi var?" Müezzin İbrahim Efendi başını sallar ve "Evet önemli bir ameliyat olacak." der. Musa Amca bir anda kibleye yönelir, ellerini açar ve içinden şöyle duâ eder: "Allah'ım! Hocama iyilik lütfeyle. Benim ömrümden al, ona ver! Âmin."

Günler geçer, herkes merakla bekler ve "Hocaefendi geldi elhamdülillah." derler. Mübarek ilk cuma namazına gelir. Cami dopdoludur ve cemaatte anlatılmaz bir sevinç vardır. Onun mübarek feyiz dolu iklimine yeniden kavuşulmuştur. Cemaat böyle ağlamaklı bir şekilde, gözleri ıslık ıslık Hocaefendi'ye bakarlar.

Hocaefendi hutbe irad eder. Hutbeyi bitirdikten sonra herkese teşekkür eder ve der ki; "İçinizden bir genç 'Allah'ım benim ömrümden al, hocama ver.' diye duâ etti. Allah ondan da sizden de razı olsun. Ona da sizlere de hayırlı ve uzun ömürler versin." O esnada boynunu bükmüş olarak hutbeyi dinleyen Musa Amca bu söz ile irkilir ve şaşırır.

Sonra aklına gelir ki bu da Hocaefendi'nin nice kerâmetlerinden biridir. Zira onun daha önce de böyle çok kerâmetine şahid olmuştur. Allah'ın güzel kulları, dostları böyledir. Allah (c.c.) dilerse gönüllerde geçeni sevdiklerine bildirir. Ve sevdiklerini aralarında zaman perdesi olmasına rağmen birbirine tanıtır ve sevdirebilir. Sevgili okuyucu, Haciveyiszâde'nin çevresinde bulunan ve onun sohbetleri ile gıdalanan bu iki zâttan haberdar olunca çok sevinmiştim. Bu yazıda bu iki güzel zâtı da anmak istedim. Cümlesine birer Fâtiha okursanız çok memnun olurum. Rabb'im cümlemize sâlihleri sevmeyi nasip eylesin. İnşallah sizler de bizler de onlardan oluruz.

Efendiler Efendisi Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadis-i şeriflerinde buyuruyor ki; *“Bütün takva sahipleri Muhammed’in ehlibeytidir.”*¹ İki Cihan Güneşi bu hadisi ile bizlere tavka sahiplerini ev halkımızdan ayrı görmememiz gerektiğini öğretiyor. Hatta onlar kendi aile halkımızdan da öte Peygamber Efendimiz’in aile halkı sayıldıkları için daha da önemlidirler. Zaten Allah dostlarının bir özelliği de insanlara takvalarına göre değer vermektir.

Meleklerin Kanatları

Hacivesiszâde’nin bir hatırasını da Doç. Dr. Durak Pasmaz Hoca’nın bir yazısından okumuştum. Özetle şöyle anlatıyordu. Yayıncı Mehmet Doğru Hoca’nın Konya İmam Hatip Lisesi’ndeki hocalarından biri de Haciveyszâde Mustafa Efendi imiş. Bir gün derste Hocası onu dalgın görünce; “Mehmet! Dükkân yerinde duruyor, sen burada dersimizi dinle. Siz şu anda Allah’ın huzurunda bulunuyorsunuz, meleklerin kanatlarında oturuyorsunuz.” diyerek ikaz etmiş.

Durak Pasmaz Hoca bu hatırayı anlattıktan sonra diyor ki; “Ben de bu hatırayı okuyunca çok etkilendim, eski fedakâr, cefakâr, samîmî, ihlâslı

hocalarımızı düşündüm, gözlerime hâkim olmadım. Bu ne güzel söz, ne güzel ikaz, ne güzel uyarı!” Cenâb-ı Allah bu şuuru tüm eğitimcilere ve ilim talebelerine nasip eylesin.

Bu hatıra bana Erzurumlu Salih Efendi’nin bir hatırasını hatırlattı. Salih Efendi küçükken medreseye giderken annesi ayakkabılarının altını silmiş. Bir gün annesine; “Anne hiç ayakkabıların altı silinir mi?” demiş. “Oğlum!” demiş annesi; “Siz ilim öğreniyorsunuz, sizi medreseye kadar melekler kanatlarında taşıyor. Onun için ayakkabının altını da siliyorum.”

Efendim işte bu Anadolu irfânıdır. Bunun kaynağı da Efendiler Efendisi Peygamberimiz (s.a.v.)’in; *“Melekler ilim tahsil edenlerden hoşlandıkları için onlara kanatlarını gererler.”*² hadis-i şerifidir. Cenâb-ı Allah cümle geçmişlerimize rahmet eylesin.

Dipnot

1. Camiu’s Sağır, 1/55
2. Nesâî, Taharet, 113

Yaşlanmak/Yaş Almak

“Yaşlanmak dediğimiz nedir ki bir sayıdan ibâret değil mi, kalbimizin genç kalması, bir şeylerle uğraşmak ve beynimizin de dinç kalması önemli değil mi? Beynimiz dinç kalırsa vücudumuz da dinç kalır. Beynimiz dinç kalırsa yine düşünmeye, üretmeye ve bir fikir sunmaya devam edebiliriz. Her şey geçer gider, biz kalırız düşüncelerimizle, duâmızla...”

nsanoğlunun da her yaşayan canlı gibi bir ömrü var. Aslında dünyanın içinde bulunan her şeyin; canlı cansız tüm varlığın bir ömrü var. Kitaplarımız zaman içinde sararıyor, elbiselerimiz zaman içinde çürüyor ve bir zaman sonra yok oluyor. Etrafımızda bütün bu varlığın bir ömrü varken, bir sonu varken insanlığın ölümsüz olması mümkün olabilir mi?

Bizleri dünyaya gönderen küllî irâde sahibi Allah, bizleri kendi hâlimize bırakmış olabilir mi? Nasıl ki yaptığımız bir ürünü kendi hâline bırakmıyorsak, bizi var eden Allah da bizi kendi hâlimize bırakmaz, bizi yalnız bırakmaz. Hayat o kadar hızlı bir şekilde ilerliyor ki zaman zaman artık yapılan haksızlıklara, söylenen kötü sözlere bile durup düşünecek durumda oluyor insan, artık tecrübenin verdiği olgunluk ile gülüp geçiyor. Bir zaman sonra her şey o kadar anlamsız hâle geliyor ki bunca dert arasında ne kadar basit meseleler içinde kendimizi hebâ ettiğimizi görüyoruz. Önümüzde uzun uzun yıllar olduğunu zannediyoruz kimi zaman. Ve aklımıza estiği gibi yaşıyoruz hayatı. Doğru mu yanlış mı diye dikkat etmeden, özgürlük diye dilimizden düşürmediğimiz kavramlarda acaba başkasının özgürlük alanını ihlâl ettik mi diye düşünmeden. Düşünmediğimiz çok şey var ama kendimizi her türlü düşüncesizlikten münezzehe görüyoruz nedense!

Merhûm Cahit Sıtkı Tarancı, Otuz Beş Yaş şiirini yazdığında henüz otuz beş yaşında idi. Ve şu dizeler dökülmüştü kalemine:

Yaş otuz beş! Yolun yarısı eder.

Dante gibi ortasındayız ömrün.

Delikanlı çağımızdaki cevher,

Yalvarmak, yakarmak nafîle bugün,

Gözünün yaşına bakmadan gider.

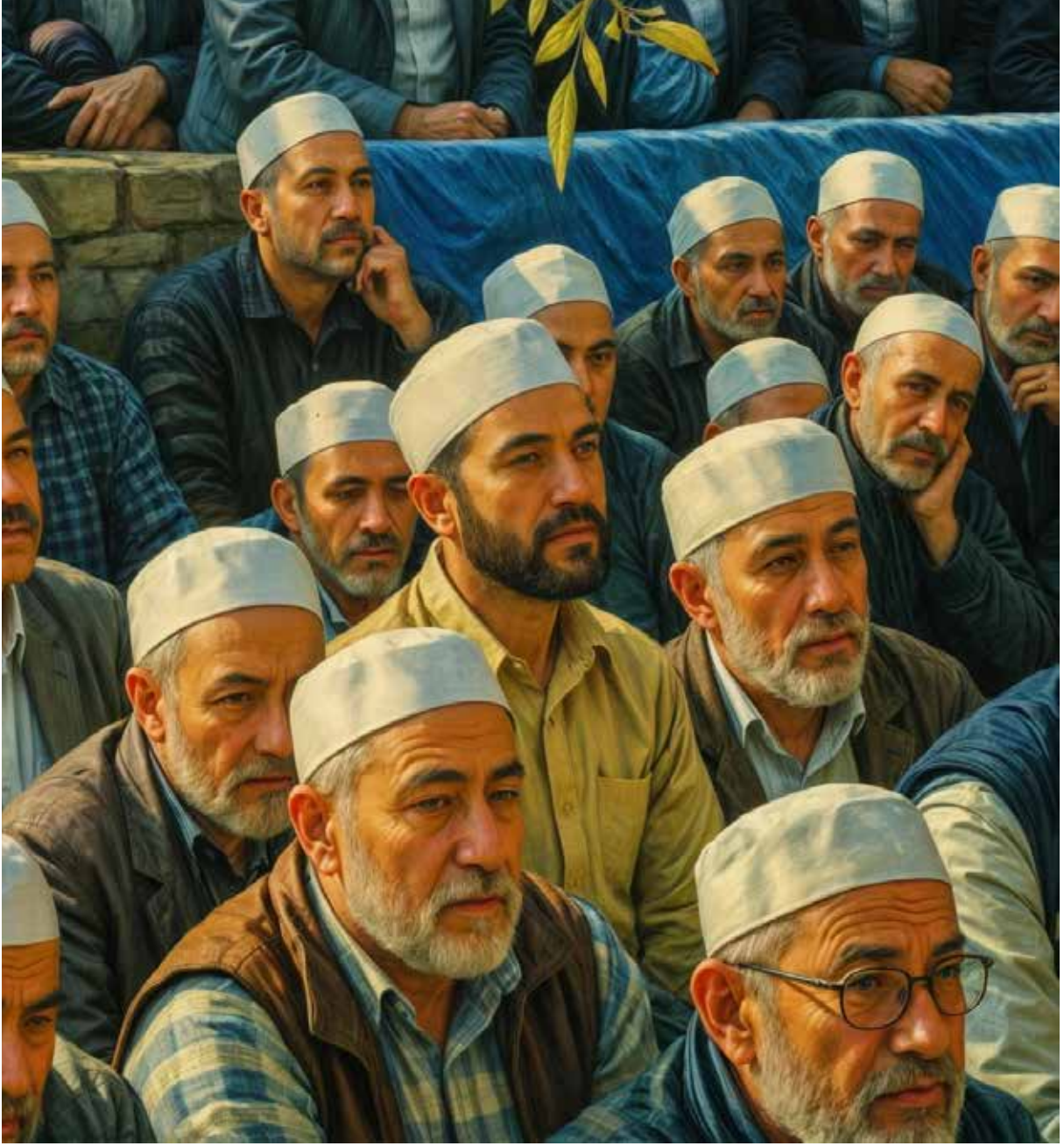
Ömrünün henüz yarısında diye tahayyül etmişti ama ömür öyle vefâ etmedi ve kırk altı yaşında vefat etti Cahit Sıtkı Tarancı. Bazen derler ya erken gitti rahmetli ya da bir genç, çocuk vefât ettiğinde derler erken gitti diye. Bizi

“Bugünlerde mevsimsel bir sonuç olarak ziraât don yaşandı ve insanlar veryansın etmeye başladılar. Oysa veren Allah, alan Allah. Bizim için normal olan bir şey belki başkasının imtihanı. Belki de tüm insanlık olarak imtihandayız bu konuda. Allah rızık konusunda bizlerin kalbini ferahlatmıştır.”

yaratılan küllî irâde elbette ne kadar yaşayacağımızı da takdir eylemiş ve kader diye alnımıza yazmış. O yüzden kimin erken ya da kimin geç göç ettiğini bilemeyiz. Hiç ölmeyecekmiş gibi plânlar, hesaplar yapıyoruz. Elbette her iki âlem için mücâdele etmek gerekir ama ölümü unutmadan, çünkü ölümü unuttuğumuz zaman sanki dünyanın yegâne sahibi bizmişiz gibi davranma gafletine düşüyoruz. Oysa bu devasa âlem içinde bir toz zerresinden ibâret olduğumuzu çoğu zaman unutuyoruz.

Yaş ilerledikçe hayata daha farklı bakıyor insan, biraz daha durulmuş, yavaş bir şekilde hareket ederek, biraz daha düşünerek, söyleyeceği konuyu tartarak hareket etmeye başlıyor insan. Gençliğin damarlarındaki o deli kan; fevrî düşünmesine, fevrî hareket etmesine sürüklüyor belki. Ama bunların hepsi zaman içinde adına tecrübe dediğimiz kavram ile öğrenilmeye başlanıyor. Gençlere ne kadar nasihat edilirse edilsin, bildiğinden kolay kolay dönmez. Dolayısıyla bazen hayat içinde olayları yaşaması gerekir, tecrübe etmesi gerekir ve bunun sonucunda iyiyi ya da kötüyü görür, ona göre hareket eder. Yaş ilerledikçe belki bunlar düşüyor zihnimize, biraz daha duruluyor, daha pak bir düşünceye ulaşmaya çalışıyoruz belki de...

Meselâ, bugünlerde mevsimsel bir sonuç olarak ziraât don yaşandı ve insanlar veryansın

etmeye başladılar. Oysa veren Allah, alan Allah. Bizim için normal olan bir şey belki başkasının imtihanı. Belki de tüm insanlık olarak imtihan-dayız bu konuda. Allah rızık konusunda bizlerin kalbini ferahlatmıştır. Ama şunu unutmamak gerekir ki, nasıl ölümsüz değilsek, dünyanın kaynakları da sonsuz değil. O yüzden aklımızı da kullanarak, israf etmeden dünyamızın kaynaklarını kullanmak durumundayız. Şükürsüz bir hayat olmaz, her şeye sahip olma çılgınlığı ile bir hayat devam etmez. Mevsimlerin birbirini kovalaması

neticesinde daha güzel yarınlar illâki gelecektir. Bize düşen ümidimizi diri tutmak, inanmak ve şükretmek.

Yaşlanmak dediğimiz nedir ki bir sayıdan ibâret değil mi, kalbimizin genç kalması, bir şeylerle uğraşmak ve beynimizin de dinç kalması önemli değil mi? Beynimiz dinç kalırsa vücudumuz da dinç kalır. Beynimiz dinç kalırsa yine düşünmeye, üretmeye ve bir fikir sunmaya devam edebiliriz. Her şey geçer gider, biz kalırız düşüncelerimizle, duâmızla...

Eyyûb Sultan Hazretleri

Halid bin Zeyd
Doksanına ramak kalmış,
Kalmamış cihaddan geri,
Konstantin'i fethetmiş,
Eyyûb Sultan Hazretleri...

Bir hâdise edip rağbet,
Bunca çetin yolu katet!
Bu ne sabır, ne kerâmet;
Eyyûb Sultan hazretleri...

Medine'den birkaç satır,
Binlerce yıl kıpır kıpır!
Peygamber'i hatırlatır,
Eyyûb Sultan Hazretleri...

Rasûl mihamdârı sensin,
Rasûl alemdârı sensin!
Âşıkların yârî sensin,
Eyyûb Sultan Hazretleri...

Sen bir çınar ağacısın,
İstanbul'un baş tacısın.
Fâtihlerin ilacısın,
Eyyûb Sultan Hazretleri...

Gelenleri kucaklıyor,
Nice sırları saklıyor,
Kara sancakla bekliyor,
Eyyûb Sultan Hazretleri...

Celil nasıl tarif etsin,
Hem muzaffer, hem zahitsin.
Sen ne güzel mücahidsin,
Eyyûb Sultan Hazretleri...

Halil GÖKKAYA

İstanbul'a Güzelleme

“Edebiyatçılar İstanbul’u çok sever. Şiir, hikâye, deneme, roman yazıp da İstanbul sevgisinden bahsetmeyen şair ve yazar hemen hemen yok gibidir. Dünyanın en güzel şehirlerinden biri olan İstanbul’a elbette kalem erbabı da lâkayt kalamazdı, nitekim kalmadılar.”

İstanbul'a güzelleme yapmak mümkün mü? O zaten güzeller güzeli bir şehir. Ona en büyük, en ulvî, en ulaşılmaz ve erişilmez övgüyü Hazret-i Peygamber (s.a.v.) yapmamış mı? Bu kutlu şehrin Fâtih'ini ve askerlerini methetmemiş mi? Gerisi israf-ı kelâm mı olur, bilinmez. Ama yine de şairler, yazarlar, sanatkârlar, âlimler tarih boyunca bu dünya güzeline bin bir türlü iltifatta bulunmaktan geri kalmamışlar.

İstanbul'u görmeden önce, bu efsane şehri anlatan unutulmaz bir kitabı okumuştum. Küçük şehrimizde, pek kimselerin uğramadığı Kültür Bakanlığı satış mağazasının vitrininde duruyordu kitap. Eserin kapağını, beyaz ferâceli, yaşmaklı, eldivenli ve pembe şemsiyeli güzel bir kızın resmi süslüyordu. Arka plânda deniz, kayıklar ve cami silueti... Görmediğim, ama nâmını duyduğum Sultanahmet Camii'ne benzetmiştim. Çünkü altı minareliydi... Yıl 1977 olmalıydı. Kitabın adı çekici gelmişti bana: İstanbul'un Ortası. Yazarını tanıımıyordum, hatta diyebilirim ki ilk defa duyuyordum Malik Aksel adını. Ama kitapta beni çeken garip bir tılsım vardı. Kalınca bir kitaptı ve sanki birçok gizli bilgiyi içinde özenle saklıyordu. İçeri girdim; dükkânın sempatik memurundan kitabı rica ettim ve satın aldım. Zaten o zaman kitaplar fiyatları bakımından çok uygundu. Talebe harçlığımızla kitap alabiliyorduk. Hele devlet kitapları piyasadan çok daha ucuzdu.

Okumuştum, ama tam anlayabilmiş miydim, sanmıyorum. O, gözümde ve gönlümde büyüttüğüm büyülü şehir, böyle bir kitap okuyarak bir çırpıda anlaşılabilir derecede basit değildi ki? Elbette Asitane'yi ilmek ilmek gönül dünyama dokumam, ruhuma nakış nakış işlemem gerekiyordu. Hayatım boyunca buna çalıştım, epey uğraştım.

Yaş ilerledikçe, insan mâzisine daha çok bağlanır, eskileri daha sık anarmış. Doğru... Benim de başımda böyle bir hâl var şimdi. Eskiyle aramdaki en kuvvetli bağ kütüphânem olduğuna göre, eski kitaplarımın yüreğimdeki değerini artık varın siz hesap edin... Geçenlerde kitaplığı karıştırırken bir de ne göreyim? Eski sevgilim

“İşgal altındaki İstanbul, yoksullukla, yangınlarla, tabî âfetlerle boğuşan şehir de söz konusu ediliyor. Boğaziçi, Üsküdar, Kadıköy, Fatih ve Beşiktaş elbette farklı ve başat semtler. Sâmîha Aşverdi'nin İstanbul Geceleri'ni sık sık anar yazar.”

rafta mahzûn mahzûn durmuyor mu? Derhal elimi uzattım, onu usulca diğer kitapların arasından çekip çıkardım ve yeniden karıştırmaya başladım. Biraz küskündü, hafif dargın hâli vardı. Âdeta “Beni unuttun, beni ihmâl ettin.” der gibiydi. Fakat bu fark edişim hoşuna gitmişti yine de, gönül koymamıştı. Birden canlandı ve âdeta yeniden hayat buldu elime geçince. Fark edilmek hoşuna gitmişti anlaşılın. Ne de çok altı çizili satır varmış içinde... Okumayanlara tavsiyemdir: Eski İstanbul'un güzelliklerini daha iyi anlayabilmek için Malik Aksel'in İstanbul'un Ortası mutlaka okunmalıdır. Peki, neresiymiş bu şehrin ortası? Bilen zaten biliyor, ama bu yazıdan öğrenmek isteyenleri hayal kırıklığına uğratacağım. Söylemem efendim. Merak edenler, gider kitabı arar bulur, okur ve öğrenir. Haydi biraz ipucu vereyim. Şehzâdebaşı civarı dersem tam anlaşılır mı acaba?

Yok hayır, eski bir kitaba aşknâme düzerek yazıyı bitirmek değil elbet maksadım. İstanbul'un anlatıldığı, geçmiş zaman şehrinin tasvir edildiği başka eserler de okudum daha sonra. Yahya Kemal'in Aziz İstanbul'u beni ilk kasıp kavuran eserlerdendir. Sâmiha Ayverdi'nin ilk okuduğum eseri ise İstanbul Geceleri... Aman Allah'ım o ne muhteşem bir kitap, o ne efsunlu bir üslûp! Osmanlı'nın son devrini doyusya yaşamış İstanbullu bir hanımefendinin mihmandarlığında semt semt mahalle mahalle İstanbul'u dolaşıyorsunuz. Sanırım çizimler ressam-mimar Aydın Yüksel Beyefendiye ait. Bir başka eser de Abdülhak Şinasi Hisar'ın: Boğaziçi Mehtapları... Sonra Ziya Osman Saba'nın Değişen İstanbul'u... Münevver Ayaşlı'nın Dersaadet'i... Safiye Erol'un Kadıköy'ünün Romanı ve diğer eserlerinde başrolde tarihî şehirlerimiz İstanbul, Edirne ve Bursa vardır. Her biri ayrı bir inci mercan değerinde. Ama bu yazı İstanbul kitapları yazısı değil ki? En fazla birkaç kitabı anmam hoş karşılanır belki, sonra da İstanbul'un olağanüstü güzelliklerine değinmeliyim.

Dün yazılıyordu da bugün hiç kaleme alınmıyor mu İstanbul kitapları... Ne münâsebet? Bugün daha fazla kitap elden ele dolaşiyor... Hele İstanbul 2010 Kararı'ndan ve projelerinden sonra neredeyse her yayınevi birkaç İstanbul kitabı hazırlamış ve yayımlamıştı. Güzeldi bu örnek çalışmalar; bereketliydi. Hatta vefa borcuydu yaşadığımız şehre karşı. İstanbul daha nice 2010'ları devirir geçer de, kadim hikâyesi hiç bir zaman bitmez, tükenmez. Bunu bilir, bunu söylerim. Çünkü o, aslında bir şehirden ziyâde dinlenmesine doyulmayan bir efsanedir, coşkusu azalmayan bir destandır, rûhları alıp bambaşka diyarlara götüren sevdalı bir türküdür. Kısacası İstanbul bir medeniyettir, deyip çıkalım işin içinden. Yapılan hizmetleri anarken mimarları da unutulmamalı. İstanbul 2010 Projesi'ne İsrail Kuralay, Ahmet Kot, Yusuf Kaplan, merhum Erol Mermer ve rahmetli Olcay Yazıcı'nın da büyük emeği geçti. Ahiret yurduna göçenlere rahmet diliyor, yaşayan dostlara sağlıklı ömürler temenni ediyorum. Hizmetlere devam ediyorlar. Ömürlerine bereket...

Keşke İstanbul Kitapları Ansiklopedisi hazırlansa... Bilmiyorum belki de vardır ve basılmıştır ama Dünden Bugüne İstanbul Kitapları Ansiklopedisi sizce de heyecan veren bir çalışma olmaz mı? Biz hayalini kuralım, hakikatini de inşallah bir İstanbul âşığı yerine getirir ve bu güzide şehrin sevdalısı hayırlı bir yayıncı da dosyayı alır, titizlikle neşreder, kültürümüze ve medeniyetimize armağan eder.

İstanbul Sevdası

Edebiyatçılar İstanbul'u çok sever. Şiir, hikâye, deneme, roman yazıp da İstanbul sevgisinden bahsetmeyen şair ve yazar hemen hemen yok gibidir. Dünyanın en güzel şehirlerinden biri olan İstanbul'a elbette kalem erbabı da lâkayt kalmazdı, nitekim kalmadılar. Geçmişte Dîvân şairlerimiz İstanbul sevdasıyla yanıp tutuşmuşlardır. Yeni edebiyatın filizlendiği Tanzimat devrinden sonra da bu ilgi artarak devam etmiştir. Yahya Kemal'de bu alâka, zirveye çıkmıştır. Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ziya Osman Saba, Sâmiha Ayverdi, Safiye Erol ve Fa-

ruk Nafiz'de bu sevgi derinleşir. İyi yazarlardan Mustafa Kutlu ve Selim İleri de İstanbul'a gönülden bağlı olan hikâyeci, romancı ve deneme yazarlarındandır. Mustafa Kutlu'nun Dergâh Yayınları'ndan çıkan eserlerinde hem İstanbul hem de Anadolu vardır. Selim İleri'nin Everest Yayınları'ndan çıkan kitaplarına baktığımızda ise bu bağlılığın neredeyse kara sevdaya dönüştüğünü görüyoruz. Öyle ki bu tutku, kitap adlarında bile kendisini rahatlıkla gösteriyor. İstanbul, İlk Romanımda Leylâk, Yaşadığım İstanbul, Yıldızlar Altında İstanbul, İstanbul Seni Unutmadım, İstanbul'un Sandık Odası, İstanbul Hâtıralar Kolonyası, İstanbul Lâle ile Sümbül, İstanbul Mayısta Bir Akşamı. Tek kelime ile âdeta İstanbul'a güzelleme demeti... Bölüm başlıkları, son kitabın muhtevası hakkında fikir veriyor: "İstanbul Sonsuz Şehir", "İstanbul'da Edebiyat", "Gelmez Günler", "Unutulmayanlar", "Mutfaktan".

Merhûm Selim İleri'yi başkaları da benzetmiş Abdülhak Şinasi Hisar'a. Ben de doğrusu yakıştırıyorum. Evet, İleri, bir bakıma günümüzün bir başka çeşit Hisar'ıydı. Kendisi de zaten bunu reddetmedi, gönül bağına her vakit aşikâr etti ve şöyle dedi: "Ortaokulda, ders kitabımızdaki seçme parçayı, Fahim Bey'in elbiselerini okuduğum günden beri, Abdülhak Şinasi'ye bağlanıp kaldım." diyor. Kendisiyle sık görüşür, sohbet ederdik. Bir konuşmamızda en çok sevdiği edebiyatçının Abdülhak Şinasi Hisar olduğunu belirtmişti. Selim İleri de Hisar gibi kitaplarında dönüp dolaşıp mevzûu İstanbul'a getirir. İstanbul yazarları, İstanbul yemekleri, İstanbul terbiyesi, İstanbul Türkçesi, İstanbul yaşama biçimi... Selim İleri çocukluğunun ve ilk gençlik yıllarının geçtiği Cihangir'e, Kadıköy'e çok bağlıydı. Ama diğer semtlere olan sevgisini de her hâlükârda ifade ediyordu. Öyle ki İstanbul'dan bahseden yazarlardan en çok söz edenlerden biri de yine İleri'dir diyebilirim. Selim İleri, Romancılar Konuşuyor kitabıma da aldığım uzun röportajımızda, eserlerinde İstanbul'dan en çok bahseden başlıca romancılarımızı tek tek, romanlarının özetleriyle birlikte anlatmıştı.

Yüreklerle Sevgi Tohumu Ekelim

“Seven insan sevdiğine hayrandır, onu taklit etmeye başlar. Sevgiyle acılar tatlılaşır, sevgiyle dertler şifâ bulur; sevgi zindanları gül bahçesine çevirir, sevgi karanlığı aydınlığa döndürür, nâr (ateş) nûr olur.”

G ünümüzde en çok ihtiyaç duyduğumuz şeylerin başında sevgi gelmektedir. Sevgiyle yaşayan, sevgiyle ölür. Sevgi dolu bir kalbe ve gönüle kavuşmak için sevgi cennetlerine adım atmaya hazır mıyız? Seven insanlar, bileşik kaplar gibidir; hemen birbirine akmaya başlar, sevgi ne kadar kuvvetliyse, o ölçüde davranış diğerine yansır, aynıleşme olur, seven sevdiğinin hâline girer, sevdiğimiz insanın birçok özelliği bizde aynen görülür. Bundan dolayı bir insan kendini tanımak istiyorsa, sevdiği kişilere yani arkadaşına, dostuna baksın. Gerçek bir dostun varsa hassas bir çiçeği saklar gibi, değerli bir elması saklar gibi saklamalısın. Gerçek dost sevdiğinin sıkıntılarına katlanabildir.

Büyüklerimiz "Önce dost, sonra yol." derler. Dostluğun ve arkadaşlığın önemini belirtmek için, dostluk bir ihtiyaçtır; dostumuzun kaliteli biri olmasına mı, yoksa bize yarar sağlayacak biri olmasına mı dikkat ediyoruz derler. Sevgi iki gönül arasına çekilen görünmeyen bir hattır.

Sevenler sevdiklerini gönüllerinden ve dillerinden düşürmezler. Bir olay karşısında aynı duyguları paylaşır; âdeta iki bedende bir yürek hâline gelirler. Seven insan sevdiğine hayrandır, onu taklit etmeye başlar. Sevgiyle acılar tatlılaşır, sevgiyle dertler şifâ bulur; sevgi zindanları gül bahçesine çevirir, sevgi karanlığı aydınlığa döndürür, nâr (ateş) nûr olur. Sevgi ile kederler sevinç, üzüntüler neşe olur. Aç bir kuş, susuz bir çiçek neyse, sevgisiz çocukta odur. Sevgi pırıltıları yüreklerde ışıdamalıdır. "Sevgi, evin sağ direği, saygı sol direği, güven ise evin çatısı gibidir." İnsanın gönlü sevgilerle dolmalı. Sevgi Irmağı şiiirimde duygularımı şöyle dile getirdim.

Şair; sevgiyle ilgili şu satırlarla bizlere sesleniyor; *Gönlüme doluyor sevgi ırmağı/İplikleri yavaş yavaş çözerim/Coşkunca çağlıyor sevgi ırmağı/Sevgileri yudum yudum içerim. Sevgisiz gönüller çorak bahçedir /Bu bahçede pembe güller yetişmez/İnsanın sevgisi umman içredir/Gönüllerde sevgisizlik gelişmez.*

Sevgi, ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten

"Sevgi ile kederler sevinç, üzüntüler neşe olur. Aç bir kuş, susuz bir çiçek neyse, sevgisiz çocukta odur. Sevgi pırıltıları yüreklerde ışıdamalıdır. Sevgi, evin sağ direği, saygı sol direği, güven ise evin çatısı gibidir."

duygudur. Sevgi ile her sorun çözülebilir. Değil insana, hayvana ve bitkiye bile sevgi ile yaklaşırsan onunla daha iyi bir iletişim kurabilirsin. Bugün kişilerin sorunlarının kaynağı sevgisizliktir. Bir çocuğa doğduğundan itibaren sevgi ile yaklaşıp her zaman karşısındakine sevgi göstermesini öğretirsek; büyüdüğü zaman çevresindekilere sevgi ile bakıp, sevgi ile davranacaktır. Sevginin öğrenildiği ilk yer, aile ortamıdır. Bu daha sonra okul ve arkadaş ortamında yeşerir ve büyür. Sevgi ile büyüyen çocuklar ileride mutlu bir genç olur. Sevginin anlamını bilelim ve sevgiden uzak durmayalım.

Ümidin çiçek açması, sabrın meyve vermesi, sevgi tilsiminin gönüllere değmesi gerekir. Şunu hiç unutmamalım ki; yüreklere girilmeden, beyinlere girilemiyor. Başarının yolu sevgiden geçiyor. Sevgi buketi hâline getirilmiş çok güzel sözler var. Bunlardan birkaçına göz atarak sözlere son verelim.

* Sevgi deryasına sandal aç * Sevgi fidanı dik * Sevgi yağmurunda ıslan * Sevgi yumağını ör * Sevmek; seni seviyorum demek değil, seni seviyorum derken titremektir. * Gerçek sevgi; kötülük gördüğünde azalmayıp iyilik gördüğünde artmayandır. * Gülü öylesine sevmelisin ki soranlara diken yok diyebilmelisin.

Nasihah Takvimi

ARTIK CEBİNİZDE!

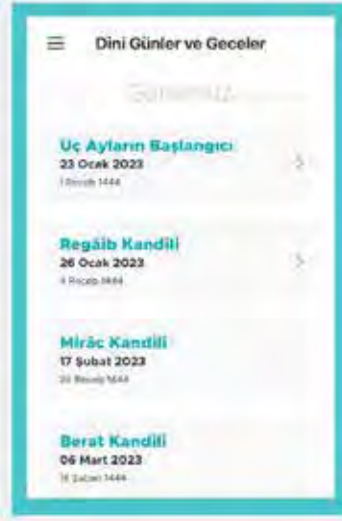
Nasihah Takvimi Mobil Uygulamasını Android ve iOS için indirebilirsiniz.

NASİHAT TAKVİMİ

Nasihah Yayınları tarafından hazırlanan Nasihat Takvimi'ni mobil telefonunuzdan takip edebilirsiniz.

- Namaz Vakitleri
- Bilgilendirici İçerikler
- Tebrik Kartları
- Dini Gün ve Geceler
- İmsakiye
- Kible Bul

DİVÂN-I HULÛSİ-İ
DÂRENDEVÎ'NİN SESİ

Divan Radyo

YAYIN HAYATINA
DEVAM EDİYOR

HULÛSİ AŞK

Gülzar-ı
Muhabbet

HALİL NECİPOĞLU

Divân
RADYO

www.divanradyo.com

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi Vakfı'nın yayın hizmetlerinden biri olan Divan Radyo yayın hayatına başladı. Radyomuzda Osman Hulûsî Efendi'nin Divân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eserinden ilahi ve şiir dinletileri başta olmak üzere dinî ve tasavvufî yayınlar yapılmaktadır. Radyomuzu web sayfamız üzerinden ve telefonunuza yükleyeceğimiz mobil uygulamalar ile dinleyebilirsiniz. İlginiz için teşekkür ederiz...

